

T.C.
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME PROGRAMI

MAHALLİ İDARELER VE YENİDEN YAPILANMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İmdat SÜTLÜOĞLU

TRABZON - 1999

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

MAHALLİ İDARELER VE YENİDEN YAPILANMA

İmdat SÜTLÜOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimleri Enstitüsü'nce
Bilim Uzmanı (İşletme)
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

92218

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 03.09.1999

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 23.11.1999

Tezin Danışmanı : Doç.Dr.Yusuf SÜRME

Jüri Üyesi : Doç.Dr.Osman PEHLİVAN

Jüri Üyesi : Y.Doç.Dr.Ahmet HACİBRAHİMOĞLU

Enstitü Müdürü : Prof.Dr.Zafer GÖKÇAKAN

TRABZON-1999

TC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

0. SUNUŞ

00. Önsöz

İlk yerel yönetim uygulaması olarak kabul edilen “İstanbul Şehremaneti” nin kurulmasından bu yana 150 yılı aşkın bir zaman dilimi geçmiş olmasına rağmen, bugün Türk yerel yönetim sistemi etkin ve verimli bir yapıya kavuşturulamamıştır. Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan ve giderek hız kazanan kentleşme hareketi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Nüfusun yaklaşık % 80’inin belediyeleşmesi sonucu kentsel hizmet talepleri artmış, bu durum belediyelerin büyük sorunlarla karşılaşması sonucunu doğurmuştur. Bütün bu sebepler, Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmalarını kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkarmıştır. Nitekim, hem akademik hem de politik planda yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin araştırma ve tartışmalar önemli ve öncelikli konular arasında yer almıştır.

Her şeyden önce şunu ifade etmek gerekir ki, burada şükranlarımı iletmekten büyük haz duyacağım kişi ya da kuruluşlar bu çalışmanın tamamlanmasında önemli katkılar sağlamıştır. Öncelikle yapıcı ve özendirici eleştirileriyle beni cesaretlendiren ve çalışmaya önemli katkılar sağlayan tez danışmanım Sayın Doç.Dr.Yusuf SÜRMEH hocama şükran borçlusu olduğumu belirtmeliyim. Diğer yandan, çalışma süresi boyunca beni yalnız bırakmayan ve yönlendiren Sayın Doç.Dr.Osman PEHLİVAN hocama da teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışma ile doğudan ilgili olmasalar bile, bana moral gücü veren ve hepsinden önemlisi çalışmam için sıcacık bir aile ortamı sağlayan Ardeşen Belediyesi çalışanlarına da teşekkür ederim.

Trabzon, Eylül 1999

İmdan SÜTLÜOĞLU

01.İçindekiler

Sayfa Nr.

0. SUNUŞ	III
00. Önsöz	III
01. İçindekiler	IV
02. Özet	VII
03. Summary	VIII
04.Tablolar Listesi	IX
05.Kısaltmalar Listesi	X
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİM.....	3
10. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihi Gelişimi.....	3
11. Türkiye’de Belediyeler	5
110. Tanzimattan Önce Belediye Hizmetleri.....	5
110.0. Kadılık Kurumu	5
110.1. Vakıf Sistemi	7
111. Tanzimattan Sonra Yerel Yönetimler	8
111.0. İstanbul'da Belediye Yönetimi.....	8
111.1.Taşrada Belediye Yönetimi	12
111.10. İl Özel idaresi.....	12
111.11. Muhtarlıklar	17
112. Tanzimattan Sonra Köy ve Mahalle Yönetimi	21
113. Cumhuriyet Döneminde Köy ve Mahalle Yönetimi.....	24
12. Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma	25

İKİNCİ BÖLÜM

2. DEĞİŞİK ÜLKELERDE YEREL YÖNETİM UYGULAMALARI.....	30
20. İngiltere’de Yerel Yönetim	30
21. Fransa’da Yerel Yönetim.....	37
22. Belçika’da Yerel Yönetim	42

23. Almanya’da Yerel Yönetim.....	43
24. İspanya’da Yerel Yönetimler.....	45
25. İtalya’da Yerel Yönetimler	47
26. A.B.D.’de Yerel Yönetimler.....	49
27. İsviçre’de Yerel Yönetimler	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİM.....	52
30.Genel Açıklama	52
31. Belediyelerin Görevleri.....	52
32. Belediye Organları.....	56
310. Anakent Belediyelerinin Organları.....	56
311. Belediyenin Organları.....	58
312. Belediye Başkanı	61
313. Belediye Çalışanları.....	63
314. Belediye Şirketleri	65
315. Belediye Birlikleri.....	67
316. Mahalleler	70
33. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi	71
310. Belediye Organları Üzerinde Denetim	72
32. Yerel Yönetimlerin Eylem ve İşlemleri.....	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN MALİ YAPISI.....	77
40. Belediyelerin Gelirleri	77
400. Genel Vergi Gelirlerinden Ayrılan Pay	77
401. Vergiler	78
402. Harçlar	79
403. Harcamalara Katılma Payları.....	80
404. Belediyelere Devlet Yardımı	81
405. Belediyenin Olağanüstü Gelirleri	81
406. Diğer Gelirler	82
41. Belediyelerin Bütçeleri	82

42. Belediyelerin Yararlanabilecekleri Yardım Fonları	83
---	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. YEREL YÖNETİMLERİN SORUNLARI	95
50. Yerel Yönetimlerin Yönetim Sorunları	95
51. Yerel Yönetimlerin Mali Sorunları.....	108
52. Farklı Uygulamalardan Kaynaklanan Sorunlar	113
53. İller Bankası İle Yaşanan Sorunlar	124
54. Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma	127

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	133
60. Tekelden Yönetim	133
61. Yerel Yönetimde Ölçek Belirleme	139
62. Yerel Yönetimlerde Özel Sektör Ruhunun Gelişmesi.....	145
63. Yerel Hizmetlerde Gönüllü Katılım	150
YARARLANILAN KAYNAKLAR	153
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

02. Özet

Batı demokrasilerinde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kentleşme, demokratikleşme ve refah devleti anlayışının doğuşu, devleti, yeni mal ve hizmetlerin üretimi ile karşı karşıya bıraktığı gibi, piyasa mekanizmasınca üretilen bir kısım hizmetlerin de devletleşmesi sonucunu doğurmuştur. Kamu sektöründe meydana gelen bu gelişmeler, yerel yönetimlerin hizmet üretimindeki fonksiyonlarını çeşit ve boyut bakımından büyütmüş, buna karşılık örgütsel yapılarının, fonksiyonel kapasitelerinin ve finansal kaynaklarının yetersiz kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu nedenlerle, sözkonusu ülkelerde yerel yönetim sistemlerinin yeniden yapılandırılması ihtiyacı zorunluluk haline gelmiş ve bu konuda 1950-60 ve 70'li yıllar önemli gelişmelere sahne olmuştur.

Benzer şekilde, Türkiye'de de yerel yönetimlere ilişkin araştırma ve tartışmalar hem akademik hem de politik planda öncelikli ve önemli konular arasında yer almaktadır. Aşırı merkezileşmiş bir idari yapının ortaya çıkardığı sorunlar ve bu yapısının desantralize edilmesi talepleri ile, 1950'li yıllarda başlayan ve hızı 1980'li yıllarda zirveye ulaşan kentleşme hareketinin ortaya çıkardığı sorunlar yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması yönündeki "toplumsal konsensüs" ün temel nedenini oluşturmaktadır.

Türkiye'de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması tartışmalarının ele alındığı bu çalışma esas itibariyle beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Türkiye'de yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi irdelenmekte, ikinci bölümde ise değişik ülkelerin yerel yönetim sistemleri üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın üç ve dördüncü bölümlerinde, sırası ile, Türk yerel sistemi ve Türkiye'de yerel yönetimlerin mali yapısı ele alınmaktadır. Çalışmanın son bölümü olan beşinci bölümünde ise Türk yerel yönetim sisteminin sorunları ortaya konmaktadır.

Çalışma sonucunda tespit edilen sorunlar ve bunlara ilişkin önerileri ise genel değerlendirme ve sonuç kısmında ele alınmaktadır.

03. Summary

After the Second World War, developments in urbanisation, democracy and the role of state in social welfare, governments have faced new responsibilities to produce new goods and services, and state owned enterprises have started to produce some of services produced by private sector in a free market economy previously. Due to major developments in public sector, local administrators have gained new functions in producing services but their organisational, functional capacities and financial resources have become insufficient. Therefore, many countries have reorganised their local administration structure during the 1950-60 and 70s era.

Similarly, in both academic and political level regarding local administrations in Turkey have gained importance. In particular, problems arising due to heavy centralised administration structure and people demand to decentralise existing administration structure. In addition, rapid and continuously developing problems in urbanisation starting in 1950 and 1980 era have arisen the arguments to reorganise local administration in a public consensus.

This study dealing with arguments to reorganise local administration mainly consists of five parts. The first part presents historical developments of local administration in Turkey. The second part compares several countries' local administration systems. The third and fourth parts deal with the local system of Turkey and their financial structure. The fifth part deals with current problems of local administration system of Turkey.

The findings reached at the end of the study and their possible solutions and suggestions as well have been presented in the part of general evaluation and conclusion.

04. Tablolar Listesi

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Yıllar İtibariyle Yerel Yönetim Bütçelerinin Genel Bütçeye Oranı	27
2	İngiltere'de Yerel Yönetimlerin Gelirleri	35

05. Kısaltmalar Listesi

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
B.İ.T	: Belediye İktisadi Teşekkülü
K.K.T.C.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
R.G	: Resmi Gazete
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

Yerel yönetimler, özellikle belediyeler kamu yönetimi içinde önemli bir ağırlığa sahiptir. Beşikten mezara kadar diye tabir edilen hayatın bütün safhalarında belediyeler insanların hizmetinde ve yanında yer almaktadır.

Belediyeler kadar etkin olmamakla beraber il özel idareleri ve köylerinde söz konusu sistem içinde küçümsenmeyecek bir payı vardır.

Bugün Türkiye önemli sıkıntılarla karşı karşıyadır son zamanlarda sitemin tıkanmış olduğu ciddi bir idari reformun gerekli bulunduğu sık sık yetkili ağızlar tarafından ifade edilmektedir. Mevcut parlamenter sistemin Türkiye'nin ihtiyaçlarına ve bugünkü şartlarına cevap veremediği ifade edilmekte; başkanlık yada yarı başkanlık sistemine geçilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Türkiye'deki siyasi partilerin tamamı yerel yönetimler reformundan bahsetmelerine ve bunu programlarına koymalarına rağmen, iktidara geldiklerinde buna hiç yanaşmamakta ve Ankara'nın bütün avantajlarını kendi siyasi doğrultusunda kullanmaya devam etmektedirler.

Türkiye'de öncelikli olarak yapılması gereken husus merkezin yetki ve kaynakların önemli bir kısmının belediyelere devredilmesi ve bu şekilde halkın merkeze her iş için gitme işkencesinden ve mantıksızlığından kurtarılmasıdır. Gelişmiş ülkelerin tamamında sistem bu şekilde çalışmakta olup, halk hizmetleri en hızlı ve etkili şekilde aynı zamanda en ucuz bir tarzda belediyelerden almaktadır. Halk mutludur. merkezi yönetim ise teferruata boğulmamakta ve ülkenin ana sorunlarıyla uğraşmakta, makro politikalar üretmekte ve uygulamaktadır.

Bahse konu olan mahalli idareler reformunun yapılması hem ülkemize hem de halkımıza rahat bir nefes aldırarak ve bugün gündemi adeta kilitleyen bir çok problem ortadan kalkacaktır.

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde yerel yönetim, ikinci bölümde değişik ülkelerde yerel yönetim, üçüncü bölümde Türkiye’de yerel yönetim, dördüncü bölümde Türkiye’de yerel yönetimlerin mali yapısı, beşinci bölümde de yerel yönetimlerin sorunları ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİM

10. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Tarihi Gelişimi

Türkiye'de anayasal düzenleme bakımından yerel yönetim birimleri "İl özel idaresi", "belediyeler", ve "köy" dür. Yerel yönetimlerin gelişimini, Türkiye'nin batılılaşma tarihi ile yakından ilgilidir.

Yerel yönetimlerin gelişim sürecinin anlatımına geçmeden önce şu tespitlerin yapılmasında yarar bulunmaktadır.

Türkiye batılı anlamda köklü bir yerel yönetim geleneğine sahip değildir. Batı demokrasilerinde yerel yönetimler 12. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar uzanan tarihi gelişmelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Merkezi hükümet karşısında, bir bölgenin yada bir kentin mali-idari alanda özerklik elde edip güçlenmesiyle batıda yerel yönetimler ortaya çıkmıştır. Batı yönetim ve siyasi tarihinde siyasi otoritenin birliği ve bütünlüğü parçalanmış ve çeşitli yerel otorite ve güç merkezleri ortaya çıkmıştır.

Türk siyasi tarihinde siyasi - idari otoritenin birliğini, bütünlüğünü korumak ve güçlendirmek esas alınmış ve uygulamalar bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle merkezi idareye karşı "muhalefete" pek sıcak bakılmamıştır. Meşru bir muhalefet kavramı, Tazminata kadar Osmanlı Devleti yönetiminde yoktur. Bunun da sebebi bütün yetkilerin padişahın şahsında toplanmasıdır.

Yerel yönetimlerin yönetim sistemimize girişi, halkın istekleriyle değil daha çok azınlıkların ve batılı devletlerin baskı ve yönlendirmeleri sonucu gerçekleşmiştir.

Yerel yönetimler diğer kamu yönetim organları gibi, batılaşmanın bir unsuru olarak Fransa'dan alınmıştır.

Yerel yönetimler, halkın temsil edildiği ve yönetime katıldığı birer yönetim birimi olarak düşünülmüş, aksine merkezi yönetime yardımcı olunması ve merkezi yönetimin eşrafın desteğini alarak, asayişin daha iyi sağlanması, vergilerin toplanması, hizmetlerin daha iyi yürütülmesi düşünceleri sonucunda idari hayatımıza girmiştir. Yerel yönetimler merkezi idarenin birer şubesi olarak görülmüş, hiçbir zaman yetki ve kaynakların paylaşılmasına pek sıcak bakmamıştır.

Yerel yönetimlerin önem kazanması, gerçek anlamda kent hizmetlerinin ve sorunlarını yoğunluk kazanması ve merkezi idarenin bunların altından kalkmada yetersiz kalması ile gündeme gelmiştir. Ülkemizde yerel yönetimler 19.yüzyılın ortalarında uygulamaya girmiştir.

Osmanlı Devleti yönetiminde batılı anlamda bir yerel yönetim birimi yoktur. Ancak, "şehir kethüdalığı" ve "ayanlık", "vakıflar" ve "meşveret meclisleri" gibi kurumlar mevcut olup, bunlar halk ile merkezi idare arasında köprü görevi yapmaktaydılar.

Osmanlı Devleti yönetimindeki yerel yönetim anlayışı Cumhuriyet döneminde de aynen geçerlidir. Birlik ve bütünlük tehlikeye girer endişesiyle, yerel yönetimlere yetki ve kaynak aktarımında hep tereddütlü davranılmıştır. Yerel yönetimler merkezi yönetime yardımcı ve destek kuruluşlar olarak görülmüştür.

Çok partili hayata geçildikten sonra yerel yönetimlere olan bu olumsuz bakış devam etmiş ve sık sık belediyelerin merkezi hükümetler tarafından cezalandırıldıkları görülmüştür.

Merkezi iktidarı ellerinde bulunduran partiler, yerel yönetimlerde de iktidarda iseler, yani yerel yönetimlerin ekseriyeti ellerinde ise bu yönetimlere öz evlat, aksi takdirde ise üvey evlat muamelesi yapagelmışlerdir.

21. yüzyıla yaklaşıldıkça bu olumsuz tavır daha da artmış yerel yönetimler, özellikle de belediyeler adeta nefes alamaz hale getirilmişlerdir. Genelde merkezi yönetim yerel yönetim farklı partilerin ellerine geçtiği için bu olumsuzluklar da hemen hemen süreklilik kazanmıştır. Her iki yönetimin aynı partilerin ellerinde bulunduğu istisnai durumlarda ise kısmi rahatlama gözlenmiş ise de hiçbir zaman merkezi yönetimler yetki ve kaynaklarını kendi partilerinden de olsalar yerel yönetimlere devretmeye yanaşmamışlardır. Söz konusu rahatlama sadece merkezi kaynaklardan belediyeler ve il özel idarelerine destek olmak şeklinde olmuş, mevzuat değişikliği ile aktarım gerçekleşmemiştir.

11. Türkiye’de Belediyeler

Bu alt bölümde belediye hizmetleri ele alınacaktır.

110. Tanzimattan Önce Belediye Hizmetleri

110.0. Kadılık Kurumu

Osmanlı şehir yönetiminin en yüksek otoritesi kadıdır. Hukuki ve adli konularla, şehir ve kasabaların, asayiş ve belediye hizmetleri kadılar tarafından yürütülmekteydi. İlçe, yargı ve yönetim bakımından belirli büyüklükte bir yerleşim birimi ve kendine bağlı kasaba ve köylerden oluşmaktaydı.

İlçenin başında bulunan kadı, hem yargının başı, hem belediye başkanı, hemde merkezi yönetimin temsilcisiydi. Kadının binası bir mahkeme dairesi olduğu gibi, aynı zamanda belediye hizmetlerinin yürütüldüğü bir mekandı. Devlet askeri hizmetlerle, sivil ve yargı işlerini birbirinden ayırmıştı. Beylerbeyi ve sancakbeyi gibi askeri yöneticilerin kadı üzerinde bir etkileri yoktu. Osmanlı taşra yönetimi bu açıdan belirli bir dengeye dayanıyordu.

Kadılık yönetimi Osmanlı Devleti yönetiminde taşra yönetiminin temelini oluşturmaktaydı. Kadının subaşı, naib, imam, muhtesip, çöplük subaşısı ve mimar başı gibi yardımcıları bulunmaktaydı. Osmanlı Devletinin kurucusu Osman bey’in Selçuklu

yönetimine karşı bağımsızlığını ilan ettiğinde ilk tayin ettiği memur kadı ile subaşı olmuştur. İlk koyduğu vergi de belediye ile ilgili pazar resmi olan "bac" dı.

Subaşı, şehrin güvenliğinden kadıya karşı sorumlu olan emniyet amiriydi. Naib, yargı işlerinde kadının yardımcısıydı ve kadının yetki alanı içinde olup ulaşamadığı yerlerde, onun adına hüküm verirdi. İmamlar ise mahallenin yönetiminden sorumlu idi.

Osmanlı şehir yönetimi esas itibariyle mahalli düzeyinde örgütlenmişti. Her mahalle, çeşmesi, camisi, hamamı, mektebi ve külliyesi ile birlikte sosyal, kültürel, idari bir birimdi. Mahalledeki doğum, ölüm, evlenme, boşanma gibi nüfus hareketleri, yardımlaşma ve güvenlik işleri hep imamdan sorulurdu. İmamlar mahallelerde "kadı" nın temsilcileriydi.

Eskiden bir mahalleye girip yerleşmek o kadar kolay değildi. Kişinin güvenilir, dürüst ve ahlaklı olduğuna dair iki kefil göstermesi gerekirdi. Böylece Mahalleli birbirinin kefiliydi ve herkes birbirini tanırdı. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma, bu nedenle mahallelerde daha güçlüydü. Ortak hizmetler hep birlikte yapılırdı. Gayri müslimlerin oturdukları mahallelerde imamın yaptığı işler, papaz ve kocabaşlar tarafından yürütülürdü.

Kadının yardımcısı olan muhtesibin görevi, bazı temel tüketim maddelerine narh koymak, bunu denetlemek, çarşı ve pazar işlerini denetlemek, tartı ve ölçü aletlerini kontrol etmek, gıda maddelerinin üretildiği ve satıldığı dükkan ve işletmeleri denetlemek. Belediye zabıtasının gördüğü işler bütünüyle o devirde muhtesibe bırakılmıştı.

1826 yılından sonra ihtisab kurumu yeniden düzenlendi. İstanbul'da "ihtisab nezareti" eyaletlerde ise "ihtisab müdürlükleri" kuruldu. Şehirlerin güvenlik ve belediye fonksiyonları, vergi tahsili gibi görevlere bu memurluklar verildi. Bu şekilde kadınların yetkilerinde bir daralma meydana geldi. Kadılar yargı organı, noter ve vakıf deneticisi durumuna düştü.

1836 yılında Evkaf Nazırlığı kuruldu. Bunun görevi İstanbul'da esnafı denetlemek, dışardan şehre gelenleri belirlemek, murur tezkirelerini kontrol etmek, narh tespiti, fiyat-kalite kontrolü ve lonca disiplinine nezaret etmekte.

İstanbul'da 1846 yılında zaptiye müşirliği kurulunca, İhtisab Nazirliği'nin görevi sadece narh işlemleri ve esnafın denetimi konularıyla sınırlı kaldı. Bu düzenleme, belediye teşkilatı kuruluncaya kadar devam etti.

Osmanlı yönetiminde yerel hizmetler bugünkü kadar geniş değildi. Şehir yönetiminde sorumlu olan kadı, çoğu yerel hizmetlerin halka ve esnaf kuruluşlarına yaptırırdı. Örneğin çarşı esnafı, çarşının güvenlik ve temizliğinden sorumluydu. Bunun için gerekli olan kaynak esnaf tarafından oluşturuldu. Esnafın kendi içinde güçlü bir dayanışma sistemi vardı. "Lonca" adı verilen bu sistem esnafla ilgili tüm sorunlarla uğraşırđı.

Şehrin belediye hizmetlerini yürütmek için bütçesi yoktu. Şehir yönetiminde sorumlu olan kişiler, birer devlet memuruydu ve maaşlarını halktan alınan vergi ve ceza gelirleri karşılardı. Temizlik işlerini ya "Arayıcı esnaf" ya da "acemi oğlanları" tarafından yada halktan alınan belirli bir ücret karşılığında özel kişilerce yürütölmekteydi. Çeşitli kişi ve kuruluşların yürüttüğü şehir hizmetlerini kadı denetlemekle yükümlüydü.

Kısaca denilebilir ki, Osmanlı şehir yönetimi, "kadı " - " iktisab ağası" - "belediye " aşamalarından geçmiştir.

110.1. Vakıf Sistemi

Vakıf, belirli bir malı, kamu yararına yönelik bir hizmete ya da hizmetlere sürekli olarak tahsis etmektir. Hiçbir şekilde vakıflar gayelerinin dışında çalışmaya zorlanamaz ve kaynakları bir doğrultuda kullanılamazdı. Bu nedenle Osmanlı dönemi vakıf zenginliğine kavuşmuş devletin yapması gereken hemen hemen tüm sosyal işlevler vakıflar tarafından rahatlıkla karşılanabilir hal gelmişti. Hizmetçilerin verdikleri zararları karşılayan, fakir kızlara ceyiz verip evlendiren, sakat kuşlara bakan, hastalara bedava tedavi hizmeti veren, hamallara dinlenme yerleri yapan ve bunlar gibi bir çok hizmetleri gerçekleştiren çok sayıda zengin vakıflar kurulur.

Zenginliğin kaynağı devlet memuriyeti olduğu için başta padişahlar olmak üzere diğer kamu görevlileri genelde vakıf kurucularıydı.

Selçuklu ve Osmanlı toplumunda, okul, kütüphane, hastahane, sebil, aşevi, misafirhane, yurt sosyal yardımı gibi hizmetler, öteden beri vakıflarca yürütülmekteydi.

Osmanlı Devletinde belediye hizmetleri bütünüyle vakıf esasına dayanıyordu. Hatta batılı anlamda belediyelerin kurulmasından sonra da vakıflar, ikinci bir belediye yönetimi gibi yerel hizmetleri yürütmeye devam ettiler.

Vakıf binaları şehirlerin geleneksel yapıları içinde en fonksiyonel binalarını meydana getirmekteydi. Vakıf düşüncesi kent içinde "külliye" kent dışında ise "kervansaray" sistemini doğurdu . Vakıf binalarının çevresinde bulunan kaldırım ve yollar genellikle o vakfın gelirinden yapılırdı.

Şehirlerin su ve kanalizasyon tesislerinin yapım ve bakımı, klasik devirde vakıflar ve çarşı esnafının kendi avarız sandıkları tarafından karşılanırdı. 1839 Tanzimatın ilanından sonra vakıfların gelirlerine Devlet el koydu. Bir kısım vakıf gelirleri bütçe açıklarının kapatılmasında kullanıldı.

Özetle Osmanlı şehir yönetimi, geleneksel toplum düzeni içinde, başta kadılık olmak üzere, esnaf kuruluşları ve vakıflar tarafından birlikte yürütülmekteydi.

Ayrı bir bütçesi, görevlileri ve organları olan şehir yönetimi ya da belediye yönetimi, batılılaşma döneminin başlangıcı olarak kabul edilen tanzimat'tan sonra yönetim sistemimize girmiştir.

111. Tanzimattan Sonra Yerel Yönetimler

111.0. İstanbul'da Belediye Yönetimi

İstanbul'da belediye yönetimi kurma girişimi, 1854 Kırım Savaşında Osmanlı ile aynı safta çarpışan müttefit devletlerin etkisi ile başlamıştır.

Bu savaş nedeniyle İstanbul'a çok sayıda Avrupalı subay ve asker geldi. Tanzimattan sonra İstanbul batılılar için en gözde şehirlerin başında geliordu. Bu dönemde

bu şehirde yüzbinlerce yabancı yaşamaktaydı. Bunların büyük bir kısmı Beyoğlu-Galata (Pera) semtinde oturmaktaydılar. Kültürel bakımdan zengin olan bu şehir savaşların getirdiği mali yükler nedeniyle, altyapı itibarıyla yetersiz bir durumdaydı. Temizlik aydınlatma, kanalizasyon ve kaldırım gibi temel hizmetler açısından iyi durumda değildi.

İstanbul'daki Avrupalılar o dönemde bu işlerin iyileştirilebilmesi için bir belediye örgütüne gerek olduğunu tavsiye etmeye başladılar.

Zaten, o dönemde Osmanlı yönetimi Avrupa 'ya iyi görünmek ve onları memnun etmek için elinden gelen gayreti gösteriyordu. Önce yabancıların talebiyle ortaya çıkan belediye düşüncesi, 1855 yılında İstanbul'da "şehremaneti" adıyla yeni bir belediye örgütünün kurulmasını sağladı.

Belediye kurulunca, önceden onun görevini yürüten ihtisab nezareti de ortadan kaldırıldı. Şehremaneti İstanbul Belediyesinin adıydı. Bu belediyenin çeşitli dairelere (şubelere) ayrılması kararlaştırıldı.

Öteden beri İstanbul, dört bölgeye ayrılarak yönetilmekteydi. Bu bölgeler, Dersaadet, Üsküdar, Galata ve Eyüp'tü. Dersaadet İstanbul'un merkezi bölgesiydi.

Bu bölgeyi yöneten İstanbul kadısı diğerlerinden üstündü. Doğrudan doğruya sadaret (Başbakanlık) başkanları durumundaydı. Sözkonusu dört bölge de daha sonra 40 şubeye ayrılmıştı. Bu bakımından İstanbul'da eskiden beri yetki genişliği yada yerinden yönetime ağırlık veren bir yapı vardı.

İstanbul'un bütün semtlerinde belediye örgütünün kurulması zor olacağı düşünülerek, batı tarzında (Paris örneğine göre) belediye teşkilatın önce bir bölgede uygulanması daha sonra bu uygulamanın diğer bölgelere yaygınlaştırılması kararlaştırıldı.

Şüphesiz örnek seçilecek bölge yabancılar daha yoğun yaşadığı "Pera" semti olmalıydı. Bu bölgeye "altıncı belediye dairesi" denildi.1857 tarihli Beyoğlu-Galata Belediyesine bu ismin verilmesi bir tesadüfe dayanıyordu. Bu isim tanzimatın mimarları

olan Mustafa Reşit Paşa ile Ali Paşa'nın bir süre oturdukları Paris'in seçkin ve modern semti olan "sixieme arrondissement" (altıncı daire) den almaktaydı.

Sözkonusu semtte yabancılar çok olduğu için belediye hizmetlerinin yürütülmesinde fazla güçlükle karşılaşılacağı düşünülmekteydi. Çünkü yabancılar ülkelerinde bu sisteme alışıkı. Böylece bu semt batı tipi belediyeciliğin uygulamaya konulduğu pilot bir bölge olarak seçildi.

Bu belediyenin yazışma dili Fransızca ve Türkçe olarak belirlendi. Fransızca bilen hariciye teşrifatçısı Kamil bey bu kurumun başına getirildi. Bu kişiyi takiben seçilen başkanlar, ya Dışişlerinden ya da Fransızca bilen kişilerden oldu.

Bu belediye dairesinin 11 kişiden oluşan bir meclisi vardı. Bunların dördü yabancı uyruklu, diğerlerinin büyük bir kısmı da Osmanlı vatandaşı gayri müslimlerdi. Meclis üyeleri hükümet tarafından tayin edilmekteydi.

Altıncı belediye dairesi, büyükşehir belediyesi şehremaneti'nin bir şubesi olarak kurulduğu halde, burasıyla ilişkilendirilmeyerek doğrudan doğruya Babiali'ye bağlandı.

Hükümet bu belediyenin başarılı olması için elinden gelen gayreti gösteriyordu. Kaynakların önemli bir kısmını buraya aktardı. Amacı, Avrupa tarzında bir belediyenin İstanbul'da da başarılı olarak işlediğini göstermekti.

Bütün gayretlere rağmen Beyoğlu belediyesi fazla başarılı olamadı. Belediyeye gereğinden fazla personel alındı ve 1867 yılı bütçesinin yarısı personel harcamalarına gitti. Doğru dürüst temizlik işleri bile yapılamadı.

Herşeye rağmen bunun geriye dönüşü yoktu. Bu model İstanbul'un diğer semtlerine de yaygınlaştırıldı. Bu amaçla 1868 yılında "Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi" yayınlandı. Buna göre İstanbul Şehremaneti öndört daireye (Şubeye) ayrılacaktı. Bunlar arasında Adalar, Yeniköy, Tarabya ve Beykoz olmak üzere dört belediyenin kuruluşu tamamlanabildi.

Bütün belediye dairelerinin üstünde yer alan Şehremaneti örgütünün üç organı vardı. Bunlar "şehremini", "şehremaneti meclisi" ve "cemiyet-ı umumiye" idi. Şehremini ile şehremaneti meclisinin üyelerinin hükümet tayin etmekteydi. Cemiyet-i umumiye ise belediye dairelerinin başkanları ile daire meclisinin kendi arasında seçtikleri kişilerden meydana gelmekteydi.

Belediye dairelerinin organları ise "belediye dairesi meclisi reisi" ve "belediye dairesi meclisi" dir. Reis devletçe belediye dairesi azaları arasından iki yıllık bir süre için atanmaktaydı.

Belediye dairesi meclisi, iki yıllık süre için halk tarafından seçilen oniki üyeden oluşmaktaydı. Şehremaneti meclis üyeleri, 25 yaşını tamamlamış, Osmanlı tebaasından olan Türkçe bilen ve senede en az 50 kuruş emlak vergisi veren kimseler arasından seçilirdi.

Bu model başarılı olmayınca, 1877 yılında toplanan Osmanlı Paramentosunu ilk kabul ettiği kanun "Dersaadet Belediye Kanunun" oldu. Meşrutiyet yönetimi Beyoğlu belediyesinin ayrıcalığına son vererek, diğer belediye daireleri gibi onu da Şehremaneti'ne bağladı Bu kanun eski yapıyı büyük oranda korudu. Belediye yönetimi, "şehreminliği" ve "belediye daireleri" olmak üzere iki bölümden oluşmaktaydı.

Kanun belediye, imar işlerini düzenleme ve kontrol bayındırlık hizmetleri, aydınlatma, temizlik belediye mallarının yönetimi, emlak tahriri, nüfus sayımı, pazarların denetimi, sağlık önlemleri, mezbaha okul açmak, itfaiye görevi ve belediye gelirlerini tahsil etmek gibi görevler yüklemektedir.

Bu görevlerin bir kısmı gerçekleşmedi. Bir kısmı da uygulamada merkezi hükümet tarafından yürütüldü. Su işleri vakıflarca, yol işleri ise Nafia Nezaretince yürütüldü.

1912 yılında çıkarılan "Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-u Muvakkatı" ile belediye dairesi kaldırıldı, onların yerlerine belediye şubeleri kuruldu. Şehremaneti meclisi yerine de encümen oluşturuldu. Daha merkeziyetçi bir nitelik

gösteren bu kanun 1930 tarihli bugünkü Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesine kadar devam etti.

Merkezde büyükşehir belediyesi olan şehremaneti ile ona bağlı belediye daireleri ya da şubelerinden oluşan bu yapı içinde imparatorluğun en sıkıntılı günlerinde hizmetler yürütülmeye çalışıldı.1984 yılında kurulan büyükşehir belediye modeli, o dönemdeki şehremanetinin bir örneği sayılabilir.

111.1.Taşrada Belediye Yönetimi

Şehir ve kasabalarda belediye örgütlerinin yaygın bir şekilde kurulması 1877 yılında yürürlüğe giren Vilayetler, Belediye Kanunu ile oluşmuştur.

İlk Meclis-ı Mebusan belediyeler hususunda başkent İstanbul için ayrı, diğer belediyeler için ayrı iki kanuni düzenleme yapmıştır. Böylece "Dersaadet Belediye Kanunu" yalnız İstanbul için, "Vilayetler Belediyeler Kanunu'nun" ise diğer belediyelere için hüküm ifade etmekteydi.

Taşrada ilk kurulan belediyeler, Avrupa ile ticari ilişkilerin yoğun olduğu, ticari kapitalizmin geliştiği kentlerde ortaya çıktı. Balkanlarda Tuna kentleri, Ortadoğu'da Bağdat, Ege de İzmir belediye teşkilatının kurulmasında öncü şehirlerdi.

Nitekim Aydın demiryolu imtiyazı sözleşmenin müzakereleri sırasında İngiliz tüccarları, İzmir'de belediye kurulması isteğinde bulunmuşlar ve bunu kabul ettirmişlerdir.

111.10. İl Özel idaresi

Kuruluş kanunu bakımından en uzun ömürlü olan mahalli idare birimi il özel idaresidir. İlgili Kanun 1913 tarihi taşımaktadır. Halbuki Köy Kanunu 1924, Belediye Kanunu ise 1930 yılında kabul edilmişlerdir.

İl özel idaresi, Osmanlı döneminden günümüze kadar gelmeyi başaran tek mahalli idaredir. 1876 yılından beri önemli siyasi, idari, iktisadi ve sosyal değişikliklere rağmen bütün anayasalar, il özel idarelerine yer vermişlerdir.

Bilim çevrelerince zaman zaman gereksiz hatta fuzuli görülen il özel idarelerinin herşeye rağmen günümüze kadar gelmesinin nedenleri vardır. Bunlardan birincisi seçimle belirlenen karar organlarına sahip olmalarıdır, ancak bu yeterli sebep değildir. Asıl önemli neden, bu kurumlar mahalli idareler olmaktan ziyade merkezi yönetime destekçi olan devlet dairesi görünümünde fonksiyon icra etmeleridir.

Bugünkü il özel idarelerinin temeli, 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'yle ortaya çıkan vilayet umumi meclisleri (meclis-ı umum-ı vilayeti) dir Bu meclisler ikisi müslüman ve ikisi gayri müslim olmak üzere, her sancaktan seçilerek gönderilen üyelere oluşmaktadır.

Vilayet umumi meclislerinin başında Vali bulunmaktadır. Bilindiği gibi bu nizamname ile "eyalet" sisteminden, "vilayet" sistemine geçilmiş ve ülkenin idari taksimatı, "vilayet", "sancak", "kaza", "köy" (karye) olarak tespit edilmiştir. Her idari kademe mülki yöneticilerin başkanlığında idari meclisleri oluşturulmuştur.

Vilayet umumi meclisleri, diğer idari meclislerden farklı bir meclistir. Vilayet, sancak ve kazalardaki idare meclislerinin üyeleri tabii ve seçimle gelenler olmak üzere iki kısımdan meydana geldiği halde, vilayet umumi meclislerinin üyeleri bütünüyle seçimle belirlenmektedir.

Ayrıca diğer meclislerin üyelerinin büyük çoğunluğu müslümandır. Bu bakımdan vilayet umumi meclislerinde gayri müslim tebaanın temsiline daha çok önem verildiği ve bunda eşitlik ilkesine sadık kalındığı görülmektedir.

Bunun nedeni ise öncelikli olarak batılları memnun etmek ve gayri müslim tebaanın gönlünü alarak onların itaatini ve desteğini sağlamaktır. Asıl hedef ise merkezi yönetimin güçlendirilmesidir. Çünkü bu meclisler, merkezi otoritenin halkla ilişkilerini geliştirerek otoritesini güçlendirmesine yardımcı olmaktadır. Söz konusu meclislerin kararları

temenni ve görüş bildirme niteliğinde idi. Bunları uygulama yetkisi bütünüyle merkezi hükümete aitti. Vali, görüşme mazbatalarını hükümete bildirmekle yükümlü bulunuyordu.

1813 tarihli sözkonusu kanun, esas itibariyle il özel idarelerine, merkezi idareye yardımcı kuruluşlar olarak kabul etmiştir. Bu düşünce, kanunda daha sonrada yapılan değişikliklerde de benimsenmiş ve bir mahalli idare birimi olan il özel idareleri, merkezi idarenin birer şubesi niteliğinde işlev görmeye devam etmiştir.

İl özel idarelerin en önemli işlevi, demokrasi eğitimi ve tecrübesinin kazanıldığı ve geliştirildiği mikro parlamentolar olmasıdır.

Mahalli İdare denilince, demokrasi ve fonksiyonel etkinlik olmak üzere iki temel düşünce akla gelir.

Mahalli idare İngilizce'de "local government" kavramıyla ifade edilir. Bu kavram "mahalli hükümet" demektir.

İngilizce'de birde "local administration" kavramı bulunmaktadır. Bu kavram, yalnızca merkezi idarenin taşra teşkilatı , ya da mahalli idarelerin dışındaki yerel bir idari birim hakkında kullanılmaktadır.

Mahalli İdare hukuki ve siyasi olarak "mahalli hükümet" olarak kavramlaştırıldığına göre, organlarının seçimle belirlenmesi ve mahalli halka halka karşı sorumlu olması gibi demokratik nitelikleri taşıması gerekir. Geniş anlamda siyasi eğitimin ilkin mahalli düzeyde başladığı kabul edilir.

Mahalli idarelerde demokrasi kadar önemli olan bir diğer husus da fonksiyonel etkinliktir. Her şeyden önce etkinlik, hizmete tahsis edilen geniş anlamdaki kaynak ile amaç arasındaki uygunluk olarak düşünülebilir. Bu uygunluk sağlanabilmiş ise, bunun tezahürü kararlarda isabet olacaktır.

İdarenin kararındaki subjektifliği azaltacak temel unsur, hizmete muhatap bireylerin

hizmet konusundaki eğilimlerinin önceden bilinebilmesi ve dikkate alınabilmesi ile mümkündür. Buda ancak hizmete muhatap olan halkın yönetime demokratik katılımı ile mümkündür.

Mahalli idareler ile merkezi idare arasındaki görev bölümünde bu iki temel düşüncenin yani, demokrasiyle fonksiyonel etkinlik prensiplerinin birlikte ele alınması gerekir.

İl özel idare seçimiyle belirlenen il genel meclisine sahiptir. İl'e bağlı ilçeler nüfusları oranında belirli sayıdaki üyeleri beş yıllığına seçerek il genel meclisine gönderirler. Bunlar ilin mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çaba gösterirler.

108 adet kadar kanun il özel idaresi ile ilgili hükümler ihtiva etmektedir. bu kanunlardan halen 70 tanesi yürürlükte olup 55 kadar ana konu, 1000 adet kadar da alt konuyu kapsamakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu görevler ana başlıklar halinde sıralanırsa, sağlık, sosyal yardım, tarım ve hayvancılık, bayındırlık, eğitim, iktisat ve ticaret alanında toplanmaktadır. Bu alanların her birinde başka kuruluşlar da yetkili ve görevli kılınmıştır. Bu nedenle görevlerin bölüşümü zaman zaman iç içe girmektedir.

İl özel idarelerin merkezi idareyle belediye ve köyler arasında "ara düzey" niteliğe sahip idari birimlerdir.

Belediye ve köy idareleri, belirli bir yerleşme alanı içinde faaliyet gösterdikleri halde il özel idareleri il sınırları içerisinde yerleşme alanları arasında ve bünyesinde hizmet yürütmektedir.

Türkiye'de il özel idaresinin yanında, bir başka ara düzey birim olarak "il sistemi" bulunmaktadır. Bu sistem merkezi idarenin taşra hizmet kuruluşlarından meydana gelmektedir.

Anayasa'ya göre Türkiye merkezi idare kuruluşları bakımından Coğrafya durumuna

göre, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, iller diğer kademeli bölümlere ayrılır. Anayasa'nın bu hükmüne göre merkezi idarenin taşra teşkilatının temeli "il sistemi " ne dayanır.

İl özel İdarelerinin işlevleri zaman içinde zayıflamıştır. Bu husus personel sayısının takip ettiği seyir itibariyle de kendini göstermektedir.

İl özel idarelerinde çalışan memur sayısı 1925 yılında 14762, 1946 yılında 18913, 1950 yılında 5148, 1969 yılında 5049, 1973 yılında 5201 ve nihayet 1980 yılında 5802 olarak belirlenmiştir.

Görülüyor ki il özel idarelerinde çalışan personel sayısı 1950 yılında büyük bir düşüş göstererek, daha sonraları 5 - 6 bin civarında seyir etmiştir. Personel sayısındaki bu azalma, bu idarelerin işlevlerini büyük ölçüde yitirdiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

İl özel idareleri çok partili siyasi hayata geçilinceye kadar gelir kaynakları ve bütçe büyüklükleri bakımından yerel yönetimler içinde birinci sırada yer almaktaydı. Nitekim bu dönemde yerel yönetimlerin genel bütçe içindeki payı % 20'nin üzerinde bulunmakta, bunun içinde özel idarenin payı ise % 13 olarak yer almaktaydı. Belediyelerin payı ise % 7 civarındaydı.

Çok partili hayata geçildikten sonra, hem yerel yönetimlerin hemde il özel idarelerinin paylarında bir gerileme ortaya çıktı.

Belediyelerin gelirlerinin genel bütçe gelirlerine oranı kısmen artarken, il özel idaresi sürekli olarak düşüş kaydetti. 1970'li yıllar, yerel yönetim gelirlerinin, Cumhuriyet döneminin en düşük düzeyinde seyrettiği dönem olmuştur.

1980 yılında sonra sağlanan bir takım iyileştirmeler sonucunda belediyelerin gelirlerini bir artış meydana geldi, ancak il özel idarelerinin payındaki azalma devam etti.

Bu durum belediyelerin daha demokratik bir yapıya sahip olmaları nedeniyle siyasete ağırlıklarını koyabilmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır.

İl özel idareleri valiliklerin etkisi altında ve onların insiyatifi dahilinde çalıştıklarından, mahalli bir birimden ziyade merkezi yönetimin bir uzantısı görüntüsü sergilenmekte, bu nedenle de ağırlığını koyamamaktadır.

Kısaca, çok partili siyasi hayata geçiş, il özel idarelerinin aleyhinde sonuçlar doğurmuş, belediyelerin ise lehinde gelişmelere vesile olmuştur. Bu değerlendirme iki kurum arasındadır, yoksa genelde belediyelerinde durumu da kötüye gitmiştir.

Daha önce il özel idarelerinin merkezi idareye yardımcı kuruluşlar olarak görüldüğünü belirtmiştik.

İl özel idarelerinin başında, diğer mahalli idarelerden farklı olarak merkezi idarenin tayin ettiği bir vali bulunmaktadır. Vali il genel meclisi ve daimi encümenler vasıtasıyla ilin sorunlarını, taleplerini, şikayetlerini ve potansiyel imkanlarını öğrenme ve bunların çözümlenmesi konusunda tartışma, görüşme fırsatı elde etmektedir.

Vali, sorunların çözümü ve taleplerin yerine getirilmesinde il özel idaresinin yetersiz kaldığı alanlarda, merkezi idarenin il kuruluşlarını devreye sokmakta, gerektiğinde her ikisini birlikte harekete geçirmektedir.

Bu nedenle il özel idareleri İllerde valilerin pozisyonlarını güçlendiren ve etkinliğini artıran kuruluş modelidir. Merkezi idare, il özel idaresinden bu şekilde yararlanmayı tercih etmektedir. Bu nedenle il özel idaresi kamuoyunda, merkezi idarenin değişik bir görüntüsü olarak görülmektedir.

111.11. Muhtarlıklar

Türkiye’de "il özel idaresi", " belediye " ve "köy " olmak üzere üç mahalli idare birimi bulunmaktadır. Bunlardan ilk ikisi tanzimattan sonraki reform hareketleri içerisinde

Fransa' dan alındığı halde köy ve mahalle muhtarlıkları ise, Türk toplumunun siyasi, sosyal ve idari ihtiyaçlarının tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmış ilk mahalli yönetimlerdir.

Bu bakımdan, köy ve mahalle muhtarlığı sistemi, ülkemizde mahalli yönetimin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bugünkü köy ve mahalle muhtarlığı, Türk yönetim hayatına tanzimattan önce girmiştir. Bu yönetim birimleri, tanzimattan sonra, diğer mahalli idare kuruluşlarının oluşturulması sırasında tekrar ele alınmış ve Cumhuriyetle yeni bir anlam kazanmıştır.

Tanzimat tür yönetim hayatının değişme sürecinde, geleneksel Osmanlı kurum ve sistemleriyle batılı düşünce ve kurumların karşılaşarak uzlaşmaya çalıştığı ve zaman zaman mücadele ettiği bir dönemin adıdır.

Tanzimattan önceki idari kurumlarla, sonrakiler arasında bu bakımdan önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılığı gösterebilmesi için köy ve mahalle muhtarlıklarının yani yönetiminin tanzimattan önceki durumunu ele almak gerekir.

Osmanlı şehir idaresinde mahalle, mektebi, medresesi, mescidi, meydanı, çeşmesi, kahvehanesi, pazarı ve hatta hamamı ile sosyal bir bütündür .

Mahallerin çoğu isimlerini yada içlerinde yürütülen iktisadi faaliyetlerden (Kağıthane, Tophane) yada bir devlet büyüğünün (Mahmut Paşa, Sinan Paşa gibi) orada bulunan eserinden alıyordu.

Mahalleler genel olarak dini bakımdan mültecanis insanların oturdukları mekanlardır. Bununla beraber farklı dinlere mensup olan insanların karışık olarak oturdukları mahalleler de vardır.

Osmanlı mahallesinin merkezi ve sembolü Müslümanlar için cami, Hristiyanlar için kilise, Yahudiler için havra idi. Bu mabetler günlük hayatın kültürel yönünde nasıl belirleyici olmuşlarsa, siyasi ve idari yönünde de belirleyici olmuşlardır.

Bu bakımdan Osmanlı Devletinin 19.yüzyılın ilk yarısına kadar mahallerin yönetimini imamlar yada papazlar yürütmüşlerdir.

Şehir ve kasabaların başındaki kadı ve naib'lere karşılık, mahallerin yönetiminden de imamlar sorumlu idi. İmamlar dini hizmetlerin yanında önemli bazı idari yetki ve görevlere sahip kılınmışlardı. Doğum, ölüm, evlenme, boşanma ve yer değiştirme gibi nüfus olaylarını izleyen imamlar, bir bakıma nüfus ve evlendirme memurluğu görevini yürütüyorlardı.

Mahallenin zabıta işleri ile, halk arasındaki anlaşmazlıkların çözümü hep imamlara bırakılmıştı. Bu yönüyle imamlar ahlak zabıtası ve sulh hakimi görevlerini yapıyorlardı.

Mahalleye girip çıkanlar ve mahalleye yerleşmek isteyenler, imamların denetimine tabii idiler. Mahalle sakinlerine isabet eden vergilerin tevzi ve tahsilini de imamlar yürütüyordu.

İmamların bu yetki ve görevleri, mülki ve beledi bir amir olan kadı'nın, mahalle düzeyinde temsilcisi olmalarından kaynaklanmaktadır.

Müslüman olmayanların oturdukları mahallerin yönetimleri "kocabaşı" lara ve "papaz" lara bırakılmıştır. Bunlar Fatih Sultan Mehmet devrinden beri, kendi cemaatleri üzerinde imamlarınkine benzer yetki ve görevlere sahiptiler.

Osmanlı Devleti gayri müslim tebaanın dini ve idari işlerine karışmamıştır. Her cemaat dini ve idari işlerini, kendi teşkilatları vasıtasıyla yürütmekteydi.

II. Mahmut döneminde kadıların fonksiyonlarındaki azalmaya paralel olarak, imamların da yetki ve sorumlulukları, yeni kurulmakta olan muhtarlık kurumuna geçmeye başladı.

1829-1839 yılları, Osmanlı Devletinin yönetim yapısı ve anlayışında önemli değişikliklerin yapıldığı bir dönemdir.

Bu dönemde siyasi otorite, halkla olan ilişkilerini geliştirmek, iç ve dış çevrelerin reel desteğini kazanmak için bir takım reformlar yapmıştır. İşte muhtarlık teşkilatı bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de muhtarlık adı altında ilk teşkilat, 1829 yılında İstanbul'da kurulmuştur. İlk müslümanların yaşadığı mahallelerde " Evvel " ve " Sani " olmak üzere iki mahalle muhtarı seçilmiştir.

Reaya mahallelerinde ise kacabaşılar ve papazlar önceden olduğu gibi 1964 tarihli Vilayet Nizamnamesi'ne kadar görevlerini sürdürmüşlerdir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, İstanbul'da arayış boşluğu doğurmuş ve bu boşluğu doldurmak için muhtarlıkların kurulması cihetine gidilmiştir. Çünkü yeniçeriler aynı zamanda şehrin asayişini de sağlamaktaydılar.

Muhtarlık ilk olarak taşrada 1833 yılında Kastamonu Sancağı'nda kurulmuştur.

Kastamonu Sancağı'na bağlı Taşköprü ayanı Hacı Ömer, çeşitli isimler altında vergi toplayarak halka zulmetmiş, halkta anılan ayanı Kastamonu Mütessesini Dede Mustafa Ağa'ya şikayetetmiş. Dede Mustafa Ağa söz konusu ayanı görevden alarak yerine her mahallede halkın takdirini kazanmış kişilerden " muhtar'ı evvel " ve " muhtar-ı sani " adı ile iki muhtar seçmiş, mahallenin ileri gelenlerini birbirine kefil yapmış, muhtarlara mahalle imamını kefil etmiştir.

Halk bu yönetimden memnun kalınca durumdan Padişah II.Mahmut haberdar edilmiş, bunun üzerine Padişah bu nizamın Anadolu ve Rumeli'ndeki diğer vilayet, kaza ve mahalle, köylerde uygulanması için emir çıkarmıştır.

Böylece muhtarlık teşkilatı 1833 yılından itibaren kurulmaya başlanmıştır. Bu olaydan anlaşılıyor ki, muhtarlık örgütü önceleri halkla hükümet arasındaki ilişkileri yürüten Ayanlık müessesinin bozulması ile onun yerine kurulmuştur. Tanzimattan önce muhtarların yanında danışman ve karar organı olarak ihtiyar meclislerinin varlığına

rastlanılmamaktadır. Bu dönemde muhtarın seçilmesi ve imamların muhtarlara kefil olması yöntemiyle, yönetimin tek kişinin eline geçmesine mani olunmaya çalışılmıştır.

Muhtarların görevleri mahalle veya köyün asayişini sağlamak , buralardan başka bir yere gitmek isteyenlere "mühürlü pusula" vermek, yönetimi altındaki yerlere girip çıkanları kontrol etmek, yerleşmek için gelenlerin kimliğini tespit etmek ve kendisine kefil olanlarla birlikte deftere kaydetmek, veraset işleriyle ilgilenmek, bulunduğu yörenin gelir ve giderlerini gösterir hesap defterini tutmak, mahalle payına düşen vergilerin tevziinde imamla birlikte meclis-ı şer'e katılmak gerektiğinde halk adına gerekli yerlere başvurmaktır.

Ancak muhtarlar asayişin sağlanmasında başarılı olamamışlar ve işsiz halkın İstanbul'a göç etmesini önleyememişlerdir.

Muhtarların denetimi, sancağın başında bulunan mütesellimler tarafından yürütülüyordu. Halk muhtardan memnun değilse imamları ve ileri gelenleri vasıtasıyla mütesellime şikayette bulunma imkanına sahipti.

112. Tanzimattan Sonra Köy ve Mahalle Yönetimi

1839 Gülhanehattı Hümayunu'ndan sonra, Osmanlı kamu yönetimi teşkilatı ve usulü yeniden düzenlenmeye başlandı.

1964 yılında kabul edilen Vilayet Nizamnamesine göre, kasaba ve şehirlerdeki en az 50 hane bir mahalle, her bir mahalle de bir karye hükmünde kabul edilmiştir. Buna göre her köyde, yada mahallede her sınıf ahali için iki muhtar seçilecektir. Eğer bir cemaat yirmi haneden az ise, bu sınıfın yalnız bir muhtarı bulunacaktır. Seçimden sonra muhtarlar kazaya bildirilecek ve Kaymakam'ın tasdikinden sonra göreve başlayacaklardır.

Her köyde, her sınıf ahali için en az üç, en çok oniki kişiden oluşan bir ihtiyar meclisi bulunacak imamlar ve diğer cemaatlerin ruhani reisleri kendi meclislerinin tabii üyesi olacaklardır. Muhtarlar ve ihtiyar meclisinin üyeleri bir yıl için seçileceklerdir. Tekrar seçilmeleride mümkündür.

Muhtarlar kusurları üzerine Osmanlı Devleti tarafından azledilebilecekleri gibi, ihtiyar meclisleri tarafından talep üzerine görevden alınabilmektedirler.

18 yaşını doldurmuş ve Osmanlı tebaasından olup, yılda en az 50 kuruş vergi veren erkekler, kendi meclislerinin muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerini seçeceklerdir.

Muhtar ve ihtiyar meclisi üyesi olabilmek için ise, Osmanlı tebaası olmak yanında, 30 yaşını doldurmuş bulunmak ve yıllık en az 100 kuruş vergi vermek gerekmektedir.

Muhtarlar asayiş ve vergi tahsil işlerinde, Hükümetin icra organı olarak görev yapacaklar su yolu, çeşme, mektep, cami gibi binaların onarımı ve bakımı hizmetlerini yürüteceklerdir. Ayrıca bekçi ve korucu gibi köy zabıtası işlerinde çalışanların yönetimi de muhtarlara aitti.

İhtiyar meclislerinin görevleri de, ait oldukları cemaatin vergi hisselerinin usulü üzerine tevziine nezaret etmek, köylerin temizliğine ve ziraatın gelişmesine ilişkin konuları müzakere etmek kanununun tayin ettiği derecede sulhen çözümlenebilecek davalara bakmaktır.

1971 tarihli İdar-ı Umumiye-ı Vilayet Nizamnamesi ile il teşkilatı değiştirilmiş, vilayetler livalara, livalar kazalara, kazalar nahiyelere, nahiyelerde köylere taksim edilmiştir. Böylece köylerin ilk kademe mercii kaza yerine nahiyeler olmuştur.

Muhtarlarla, ihtiyar meclislerinin görevleri genişletilmiştir. Buna göre muhtarlar, nahiyeye müdürü tarafından kendilerine verilen kanun ve nizamları, hükümet emirlerini köylerde ilan etmek, köy halkı için tarh olunan vergilerin tahsilini sağlamak, hükümet tarafından celp ve izhar olunan kişilere ait pusulaları tebliğ etmek, mühür tezkeresi alacaklara il muhaber vermek, köy çiftliklerdeki doğum ve ölüm vakalarını belirli zamanlarda nahiyeye müdürüne bildirmek, suçluların hükümete tesliminde imkanlar ölçüsünde yardımcı olmakla yükümlü tutulmuşlardır.

Aynı kanun ihtiyar meclisinin görevlerini iki grupta toplamıştır. Bunlar:

- a) Köy Halkı arasında zuhur eden davaları sulhen görmek,
- b) Köyün hususi ihtiyaçlarına ait işleri müzakere etmektir.

İhtiyar meclisinin ceza davalarına bakma yetkisi bulunmaktadır. Ancak hükümete teslimi icap eden mücrimlerin fiili ve hareketleri hakkında köyde ilk incelemeyi yapmakla yetkilidir.

Köy ihtiyar meclisi, köyün temizliğine ve güzelleştirilmesine ait işleri mütalaa eder. Bekçi ve korucu gibi köyün zabıta işinde çalışacak olan kişileri seçer, köyde ziraat ve ticaretin geliştirilmesine çalışır. Köye ait her türlü devlet vergilerini terh ve tevzi eder, vefat edenlerin mallarını muhafaza eder, köyde bulunan hayır kurumlarının imarına ve mekteplerin idaresine nezaret eder, muhtarların fena halleri ve kabahatları hallerinde nahiye müdürlüğü aracılığıyla kaza kaymakamına haber verir.

Şu yasal düzenlemelerle, tanzimattan önce büyük ölçüde imamlar tarafından yürütülen mahalle ve köylerin işleri, muhtarlara ve ihtiyar meclislerine aktarılmıştır. Bu düzenlemelerle, köylerin tüzel kişiliğe kavuşturulması yönünde atılmış önemli adımlar olarak değerlendirilebilir. Çünkü tanzimattan önce köylerin yönetimi imamlara ve muhtarlara bırakıldığı halde, tanzimattan sonra ise muhtarların yanına danışma ve karar organı olarak ihtiyar meclisleri getirilmiştir. Böylece köylünün seçtiği kişiler vasıtasıyla yönetime daha ağırlıklı olarak katılması sağlanmıştır.

1864 ve 1871 yılında nizamnamelerde, köy muhtarları ve ihtiyar meclisleri için belirtilen görev ve yetkiler, büyük ölçüde mahalli muhtar ve ihtiyar heyetleri için de geçerlidir.

1913 yılında çıkarılan "İdare-ı Umumiye-ı Vilayet Kanunu Muvakkatı" ile muhtarlar kanuni dayanaktan yoksun hale getirilmiş, ancak hükümetin izniyle yine faaliyetlerine devam etmiştir.

113. Cumhuriyet Döneminde Köy ve Mahalle Yönetimi

T.B.M.M 18 Mart 1924 tarihinde Köy Kanunu'nu kabul etmiştir. 442 sayılı olan bu Kanun, 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen Anayasa'dan öncedir. Meclis bu davranışıyla köye ve köylüye ne kadar önem verdiğini göstermek istemiştir. Bu Kanun değişik zamanlarda yirmiden fazla değişiklik geçirmiştir.

Bu Kanun köy idarelerinin faaliyetlerini düzenleyen tek yasal düzenlemedir. O günlerin şartlarına göre oldukça ileri ve demokratik bir nitelik taşıyan Köy Kanunu sosyo-ekonomik gelişmelere paralel olarak yeniden ele alınması gerekmektedir.

Köyler, mali imkanların yetersizliği nedeniyle gerçek bir mahalli idare birimi gelememişler ve merkezi idarenin adeta bir şubesi gibi görülmüşlerdir. Köy idarelerinin en önemli kaynağı olan salma bu güne kadar istenilen sonucu vermemiştir. Herşeyi devletten bekler hale gelmişlerdir.

01.01.1934 tarihinde çıkarılan 2295 sayılı Kanunla, belediyelerin buldukları yerlerde mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetlerine son verilmiş, bunların görevleri ise belediyelere ve merkezi idareye devredilmiştir.

Yeni düzenlemede muhtarlıkların işlevlerini belediyeler ve devlet daireleri yerine getirememişlerdir. Bunun üzerine 10 Nisan 1944 tarih ve 4541 sayılı Kanunla mahalle teşkilatı yeniden kurulmuştur. Bu Kanun bazı değişikliklerle birlikte halen yürürlükte bulunmaktadır.

Mahalle muhtarları tüzel kişiliğe haiz değildir, idari olarak mülki idarelere bağımlı ve onlara karşı sorumludur. Seçimle işbaşına gelen muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri sözkonusu hiyerarşik denetim nedeniyle merkezi idarenin bir memuru gibi görülmektedir.

12. Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma

Artık günümüzde ulus-devlet modeli ciddi bir biçimde sorgulanmaktadır. Modern devlet otoritesinin bir kısmını, uluslararası örgütlere, bir kısmı da yerel yönetimlere ve sivil topluma devretmek gibi iki yönlü bir baskının altında bulunmaktadır.

Devletin üste devretmek zorunda kaldığı otorite, küreselleşmenin, alta devretmek zorunda kaldığı yetki ise yerleşmenin bir sonucudur.

Türkiye, uluslararası ilişkiler sisteminde etkin olabilmek için, otoritesinin bir kısmını bu alandaki örgütlere (Avrupa Topluluğu gibi) aktarma konusunda istekli olduğu halde, yerel yönetimleri geliştirmek ve karar merkezlerini vatandaşlara yaklaştırmak hususunda hep tereddütlü ve isteksiz davranmaktadır.

Gerçek demokrasi, ancak yerel malzemelerle ve aşağıdan yukarıya doğru katılıma dayalı olarak kurulabilir ve sürdürülebilir.

Yerel yönetimlerin yaygın ve güçlü olmadığı hiçbir yerde demokrasilerin iyi işlediği görülmemiştir. Batı demokrasilerinin temelinde kent devleti vardır. Siyaset batıda önce kent'te ortaya çıkmıştır. Kentsel bir olgu olan yerel yönetimler de demokratik sistemin temelini meydana getirir.

Bugün uygulanmakta olan yerel yönetimlerle ilgili yasalar, hep demokratik olmayan dönemlerde hazırlanmıştır. Uygulanmakta olan demokrasi modelimizin fonsiyonel değil, daha çok şekli ve törensel nitelik taşıdığı açıktır. Demokratik düzende, siyasi organları ve kişileri seçmek yeterli değildir. Seçilenlere gerekli yetki ve kaynakların tahsis edilmesi birincisi kadar önemlidir, onun tamamlayıcı unsurudur.

Haklı bir takım nedenlere dayandırılarak istenen bu merkezîyetçilik, demokratik değerlerin gelişmesini engellemekte ve kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye gibi kaynakları sınırlı olan bir ülkede, kaynakları elinde bulundurmamak politikacılara büyük bir güç vermekte, bunun için merkezdeki politikacılar ve bürokratlar

bu kaynak ve yetkilerini mahalli idarecilerle paylaşmak istemekte demokrasi kılıcı gibi kullanmaktadır. Halktan yönetime değil, yönetimden halka doğru işleyen bir etkileme sistemi bulunmakta yerel yöneticiler merkezdekilerin politikalarını halka ileten birer aracı olarak görülmektedir.

Bugün için yerel yönetimlerin temel sorunu, yasalarla kendilerine verilen görevleri yerine getirebilecek kaynaklara sahip olmayışları ve merkezi yönetimle olan ilişkiler düzenidir.

Çok partili hayata geçildikten sonra sürekli olarak kaynakları azaltılan belediyeler, 1994 yılı yerel seçimlerinden sonra iyice merkezi hükümetin baskılarıyla karşı karşıya kalmış, gelirleri daha da düşürülmüş, hacizlerle gelirlerine el koymuş, geçmiş yönetimlerin borçları kaynaktan kesilmeye başlamıştır.

Türkiye'de yerel yönetim bütçelerinin genel bütçeye oranı % 20' lerin altındadır. Bu oran batıda % 40 - 80 dolaylarında seyretmektedir.

Merkezi yönetim her türlü hizmeti ve yetkiyi bünyesinde toplamakla hantallaşmış, bürokratikleşmiş ve dolayısıyla verimsizleşmiştir.

Ülkemizde idari desantralizasyon bir ihtiyaç değil, zorunluluktur. Modern anlamda desantralizasyon, merkezi yönetimin elindeki planlama, karar verme ve kaynak oluşturma gibi birtakım görev yetkileri, taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, yarı özerk kamu kurumlarına, meslek kuruluşlarına ve gönüllü kuruluşlara aktarılması sürecini ifade eder. Desantralizasyon, merkezi hükümetin hizmet yükünü hafifleten ve makro düzeydeki işlevlerine daha yoğun eğilmesine imkan sağlayan bir ilkedir. Avrupa Konseyi'nce 1985 yılında kabul edilen " Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı " bu konuda önemli ilke ve hükümler içermektedir.

Türkiye bu şartı dokuz maddesine çekince koyarak imzalamış, böylece özerklik şartını kendi klasik yönetim anlayışına uydurmuştur.

1982 Anayasası yerel yönetim anlayışında geriye gidiş olarak değerlendirilen bir takım hükümleri içermektedir.

1961 Anayasasında idari ve vesayet müessesine yer verilmediği halde, 1982 Anayasası açıkça idari vesayetten söz ederek , bunun kapsam ve amacını geniş tutmuştur.

Cumhuriyetin başında Türkiye nüfusu 13.6 milyon olup, bunun %25'i belediyelerde yaşamaktaydı. Aynı dönemde mahalli idarelerin genel bütçe gelirlerine oranı %25 düzeyindeydi. Yani belediyelerde yaşayan nüfus ile belediyelerin genel bütçe gelirlerindeki pay % 25 olarak aynı oranı içermekteydi.

Türkiye nüfusu bugün 62.6 milyona çıkmış ve belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı ise % 70' leri aşmıştır.

Yerel yönetimlerin gelirleri ise sürekli gerilemiş 1970 lerde % 10'nun altına düşmüş, 1985 yılından sonra % 15 - 16 ' lar seviyesine çıkarılmıştır.

Halen merkezi idarenin kaynak kullanım payı % 80 - 85 çivarındadır. Halbuki yerleşik nüfus esas alınırca bugün bu oranın belediyeler % 70, merkezi idare % 30 şeklinde olması gerekir.

Tablo: 1

Yıllar İtibariyle Yerel Yönetim Bütçelerinin Genel Bütçeye Oranı (%)

Yıllar	Belediye / Genel Bütçe	İl Özel İdare/ Genel Bütçe	Yerel Yönetim/Genel Bütçe
1925	10,54	10,19	20,73
1930	8,51	17,52	26,03
1940	6,08	8,53	14,61
1950	10,33	6,54	16,87
1960	10,69	5,49	16,18
1970	6,01	-	6,01
1980	4,65	1,07	5,71
1989	14,36	3,18	17,54

Tablo 1’de görüldüğü gibi yerel yönetimlerin bütçe büyüklüğü bakımından en güçlü olduğu dönem çok partili dönemden önceki dönemdir. Çok partili hayata geçildikten sonra siyaset felsefesi bakımından yerel yönetimlere daha çok önem verilmesi gerekirken tam tersi bir gelişme yaşanmış, yerel yönetimler merkezi yönetime bağlı ve onun desteğiyle ayakta durabilen çalız kuruluşlar haline getirilmiştir. Oysa yukarıda da belirtildiği gibi Avrupa’da yerel yönetimlerin genel bütçedeki payları % 40 - 80 arasında değişmektedir. Türkiye’de de yerel yönetimler bu oranlarda gelirlere sahip olduklarında ancak gerçek manada bir yerel yönetimden söz edilebilecektir.

Nitekim B.M. Habitat II.Kent Zirvesi projesi söz konusu hususlarla birlikte, sivil toplum kuruluşlarının daha çok sıkı bir işbirliği üzerinde bulunmaları ve yakın bir diyalog içine girmeleri hususunun ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Halka rağmen yönetim anlayışı terk edilmeli, halkla içiçe ve halkla beraber yönetim modeli bir şekilde uygulamaya konmalıdır. Toplumun çocuklar ve yaşlılar arasındaki bütün katmanları ve meslek kuruluşları aktif olarak devreye alınmalıdır. Buda ancak genel yönetimlerle söz konusu unsurların işbirliği ile mümkün olabilir. Merkezi hükümetler bu konuda yapmak niyetinde olmadıklarından; sivil toplum kuruluşları başkalarından birşeyler beklemek yerine aktif olarak bu uygulamayı hayata geçirerek adımları kararlılıkla atmalıdırlar. Unutmayalım ki bizim isteklerimizi ve ihtiyaçlarımızı bizden iyi kimse bilemez. Çocuklar için, yaşlılar için, sporcular için, hastalar için, v.s. her kesim için aynı şey geçerlidir.

Tarih boyunca geleneksel yapımız içinde çok önemli görevler ifa eden muhtarlık da daha etkin hale getirilmelidir. Muhtarlar belediye örgütlerinin içine alınmalı karar verme mekanizmalarında etkin bir şekilde bulunmalı kendilerine yetecek mali kaynak tahsisi edilmelidir.

Yerel yönetim reformu adı altında il özel idareleri öne çıkarılmaya çalışılmakta, Belediyeler ise iyice pasifize edilmektedir. Yapılacak olan husus merkezi yönetimin bir uzantısı olan ve valilerin yönetim ve yönlendirmesinde bulunan İl Özel İdarelerinin değil, Belediyelerin öne çıkarılması yetki ve kaynaklarının bahse konu olduğu şekilde artırılmasıdır.

Sonuç olarak, bugün kentlerimizin idaresinde bir yönetim boşluğu, ya da yönetilememe olgusu yaşanıyor. Kentlerimizi önce yönetilebilir hale getirmek zorundayız.

Kentlerimizi orada yaşayan insanlar yönetmeli ve biçimlendirmelidir. Her şehrin farklı bir kimliği, ruhu ve estetiği olacaktır, ve olmalıdır da. Şehirlerimizin kaybettiği kimliği ve estetiğini kazanmasında onlara yardımcı olabilecek en önemli organlar belediyelerdir.

Belediyeler, kentlerin yönetiminde temel aktörler olarak kabul edilmeli, yetki, kaynak ve organları yeniden tanımlanmalıdır. Merkezi yönetim - yerel yönetim karşılığı ve ayrımı yerine, işbirliğine dayalı bir anlayış tesis edilmelidir. Sivil toplum örgütleri de belediyeleri yönlendirmeli, hizmete katılmalı ve onları denetlemelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DEĞİŞİK ÜLKELERDE YEREL YÖNETİM UYGULAMALARI

20. İngiltere’de Yerel Yönetim

İngiltere’de yerel yönetimlerin kökeni Anglo-Sakson dönemine yani ikinci asrın ortalamalarına kadar gider. Yerel yönetimler milli hükümetin ortaya çıkışından önce mevcuttur. Yani yerel yönetimler milli hükümetler tarafından ihdas edilememiştir. Bilahare milli oluşuma entegre edilmişlerdir. 10. ve 15. yüzyıl arasında İngiltere’de diğer batı ülkelerinden daha ileri düzeyde yerel yönetim uygulamaları vardır. Bu dönemde yerel yönetimlerin önemli organları kral tarafından atanmakta ve bunlar krala karşı sorumlu bulunmaktaydı. Kontluklar 1066 Norman işgalinden sonra ortaya çıkmıştır. Bu dönemde yerel yönetimin görevleri polis, hakim ve savcıdır. Adaletin sağlanması, seçimlerin yapılması, suçların önlenmesi, fakirliğin önlenmesi, arazilerin idaresi gibi görev ve yetkileri olan bu yerel yönetim uygulaması 19.yüzyıl ortalarına kadar sürmüştür. Ancak sanayi devriminden sonra ihtiyaçların gerisinde kalan bu sistem yerine modern yerel yönetim sistemine bıraktı.

Sanayi devriminde önce merkezi yönetim sadece dış savunma ve iç düzeni sağlamakla yetiniyordu . Sözkonusu devrimle birlikte ciddi sosyal sorunlar, işsizlik, salgın hastalıklar, şehirleşme, hızlı nüfus artışı, nüfusun köylerden kentlere hızlı bir şekilde akması, eğitim ihtiyacının artması gibi problemlerle, merkezi hükümeti bunlara çözüm getirmeye zorladı. Modern İngiliz yerel yönetim sistemi 1834 yılında Poor Law Kanunu ile başlamıştır. Bununla birlikte, 1832 Parlamento Reformu Kanunu, 1835, 1884, 1888 ve 1894 yıllarında yürürlüğe konan kanunlar yerel yönetimlerin yarısını oluşturmuşlardır.

1871 yılında merkezi yönetime bağlı bir kurul oluşturularak yerel yönetimlerin denetlenmesi amaçlanmıştır. Bu kurul önce yerini 1919 yılında Sağlık Bakanlığı'na, 1951

yılında İskan ve Yerel Yönetimler Başkanlığı'na bıraktı. 1933 yılında yerel yönetimler alanında yeni bir düzenlemeye gidildi. Bu yeni düzenleme beş tür yeni yerel yönetim biçimi ortaya çıkardı.

Bu sistem varlığını 1970 'li yıllara kadar korudu. Bu dönemde yerel yönetimler önemli yetkilerle donatılmış ve ciddi sorumluluklar üstlenmişlerdi . Geniş bir takdir yetkisi ve özerklik söz konusudur. İngiltere'de yerel yönetimler 1940'lara kadar altın çağını yaşamıştır. Bu tarihten sonra ise düşüş gözlenmektedir. Bazı görev ve yetkiler yerel yönetimlerden alınmışlardır. Örneğin gaz, elektrik ve su hizmetleri başka kurumlara devredilmiştir. Yerel yönetimler mali bağımsızlıklarını yitirmiş, merkezi yardımlara bağımlı hale getirilmişlerdir. Özellikle II inci Dünya Savaşından sonra sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler alanında merkezi denetimler artırılmıştır.

1970 'lere kadar İngiltere'de Country brought, iki kademeli Londra yönetimi ve üç kademeli il, ilçe ve köy yerel yönetimi olmak üzere üç tür yerel yönetim birimi mevcuttur.

1972 ve 1985 yıllarında yapılan reformlarla üçlü sistem tek kademeli metropol ve Londra ilçe belediyeleri ile iki kademeli il ve ilçe belediyelerinden oluşan ikili sisteme dönüştürülmüştür.

1972 Yerel Yönetim Kanunu ile önemli değişiklikler yapıldı. 82 özel statülü il kaldırıldı. 58 il belediyesinin sayısı 47'ye indirildi. 1249 ilçe belediyesi 333 ilçeye, indirildi. Altı büyükşehir belediyesi ile bunlara bağlı otuzaltı ilçe belediyesi kuruldu. Köylerin varlığı ise korundu.

Ancak 1985 yılında çıkarılan bir kanunla Nisan 1986 tarihinden geçerli olmak üzere büyük Londra belediyesi ile büyükşehir belediyeleri kaldırıldı. Thatcher döneminde yerel yönetimlerle ilgili olarak çok sayıda küçük çapta düzenlemelere gidildi. Yerel yönetimler birçok alanda doğrudan yerel hizmetleri sağlayan kurum olmaktan çıkarıldı, hizmetlerin sağlanmasına aracılık yapan, imkan sağlayan ve denetleyen kurumlar haline getirildi. Bazı hizmetlerin ihale yoluyla sağlanması yasal zorunluluk haline getirildi. Geleneksel hizmetlerin bazıları yerel yönetimlerden alındı, takdir yetkileri kısıtlandı, mali

kısıtlamalar getirildi. Bu uygulamalar yerel yönetimlerin özerkliğini ciddi şekilde zedelemiştir.

Mevcut İngiliz yerel yönetim yapısı beş grup halinde açıklanabilir. Bunlar :

1 - Metropol Olmayan Bölgeler : Başlıca il ve ilçe belediyelerinden oluşur. Galler ve İskoçya hariç , İngiltere'de 39 il ve 269 ilçe belediyesi vardır.

2 - Londra İlçeleri ve City of London : Londra'da 12 si merkezde ve 20 si banliyöde olmak üzere toplam 32 ilçe vardır. City of London denilen ve şehrin tam merkezinde bulunan bölgenin yönetimi ise özel hükümlere tabidir. Eğitim otoritesinin görev ve yetkileri de buraya devredilmiştir.

3 - Metropol Bölgeler : Altı metropol bölge vardır ve buralarda 36 ilçe belediyesi mevcuttur.

4 - Kurullar : Büyük Londra İdaresi ve Büyükşehir belediyelerinin lağvedilmesiyle bunların görev ve yetkilerinin ilçe belediyelerine transferini kolaylaştırmak veya itfaiye, ulaşım, polis, sivil savunma, gibi geniş çaplı bazı hizmetleri yürütmek üzere kurulmuşlardır.

5 - Köy ve Kasaba Belediyeleri : En küçük yerel yönetim birimleridir.

İngiliz yerel yönetimlerinin görev ve sorumlulukları geniştir. Bunlar :

İl belediyelerinin görevleri : Sosyal Hizmetler (Çocuk yaşlı ve sakatların bakımı) eğitim, kütüphane, itfaiye ve acil yardım, tarım, iktisadi kalkınma, müze, eğlence ve spor

İlçe belediyelerinin görevleri : Konut, planlama, ulaşım, çevre sağlığı, parklar, eğlence ve dinlenme yerleri, teknik hizmetler, sanat , turizm ve ruhsat tanzimi v.s.

Metropol İlçelerin görevleri : Konut, eğitim, sosyal hizmetler, teknik hizmetler, planlama, kütüphane, park bahçe ve dinlenme yerleri, çevre sağlığı, tüketici koruma v.s. geleneksel tüm hizmetler

Kurullar : Bütün metropol bölgeyi ilgilendiren çöp toplama, ulaşım gibi hizmetler

Konut, planlama, çevre sağlığı, kütüphane, park, eğlence dinlenme yerleri, tüketiciyi koruma, geleneksel tüm hizmetler.

Çöp, aydınlatma, park ve oyun alanları, yerel hizmetler alanında gönüllü kuruluşların mali yönden desteklenmesi.

Metropol bölgesinde kolluk hizmetleri; üyelerinden üçte biri sulh hakimlerinden, geri kalanı o bölge belediye meclis üyelerinden, partiler aldıkları oy oranında temsil edildikleri ölçüde oluşturulan kurul tarafından oluşturulur.

Metropol olmayan yerlerde tek tek illerin veya birkaç ilin bir araya gelerek oluşturdukları otorite tarafından yürütülür.

Mezkur polis otoriteleri doğrudan yerel yönetimlere bağlı ve sorumlu değildir. Üyelerin üçte biri sulh hakimlerinden gerisi belediye meclisi üyelerince belirlenir.

Londro polisi ise belediye ile ilgisi yoktur, doğrudan İçişleri Bakanlığına bağlıdır. İstisnai olarak Londra şehir merkezinin kendi özel polis teşkilatı vardır.

Yerel yönetimler bazı hafif suçlarla ilgili olarak görevlidirler. İlk defa bazı hafif suçları işleyenler cezaevlerinde değil özel gözetim evlerinde tutulurlar. Buraların idaresi yerel yönetimlerce kurulan komitelere aittir. Komite üyeleri sulh hakimleri ile atanmış bazı üyelerdir.

Yerel hizmetlerin finansmanı yerel kaynaklar ve merkezi kaynaklardan karşılanmaktadır.

Yerel Kaynaklar :

a) Hizmet Karşılığı Alınan Ücretler : Müze, yüzme havuzu, kiralar, toplu ulaşım ücretleri gibi ücretler de kar gayesi esas değildir, sadece masrafların bir kısmının tahsili cihetine gidilmektedir. Söz konusu ücretler maliyetlerin altındadır. Sosyal amaçlar ön plandadır.

b) Yerel Vergiler : Gayri menkul vergileri. 1980'lerden sonra konan kelle vergisi çok tepki topladığı için kaldırılmış, yerine konan ticari olmayan gayri menkul vergisi tekrardan konmuştur.

Merkezi Yardımlar :

a) Özel Yardımlar : Bu yardımlar sadece belli bir hizmet için verilir ve başka bir hizmette kullanılamaz .

b) Genel Yardımlar : Bu yardımlar yerel yönetimlere toplu olarak ödenir ve toplam gelirlerinin yarısını teşkil eder. Yerel yönetimler bu yardımları istedikleri şekilde kullanırlar.

Yatırım harcamaları için ayrıca borçlanma imkanı vardır.

Yerel yönetimlerin üyeleri yerel halk tarafından seçilir. Görev süreleri dört yıldır. Seçme yaşı 18, seçilme yaşı 21'dir. Normal olarak seçimler Mayıs ayının ilk perşembe günü yapılır.

Tablo: 2
İngiltere'de Yerel Yönetimlerin Gelirleri (%)

Merkezi Yardımlar	%
Gelir Destekleme Yardımı	16
Muayyen Yardımlar	22
Mesken Dışı Gayri Menkul Vergisi	17
Toplam	55
Mahalli Kaynaklar	
Faiz	2
Satış	5
Ödünç	2
Diğer	9
Hizmet Gelirleri	11
Belediye Vergisi	16
Toplam	45

İngiliz parlamentosu yerel yönetimlerle ilgili her türlü düzenlemeyi yapmakla yetkili olmakla beraber, bu yetki kanunlarla ve anayasal demokratik teamüllerle sınırlıdır.

Ayrıca yerel yönetimlerin politik gücü, kamuoyu oluşturma lobicilik faaliyetleri gibi unsurlar da parlamento bu hususlarda her istediğini yapmasına engel teşkil etmektedir.

Denetim, parlamento denetimi, yargı denetimi ve yürütme organı denetimi olarak üç kısma ayrılır.

Parlamento denetimini yerel yönetimlerle ilgili olarak kanunlar çıkarmak ve zaman zaman yetkileri kısmak veya başka kurumlara devretmek şeklinde gerçekleşmektedir.

Yargı Denetimi Kanunlar çerçevesinde olur, Mahkemeler res'en değil müracaat üzerine işlem yaparlar.

Merkezi yardımlar yoluyla denetim, konut yardımı, polis yardımı gibi özel yardımlar da söz konusudur. Yerel yönetimlerin bu tür yardımları alabilmeleri yardımı ilgilendiren hizmetlerde başarılı oldukları hususunda ilgili bakanlığın ikna edilmesine bağlıdır.

Borçlanma, yatırım ve cari harcamalar üzerine denetim, yerel yönetimler geleceğe yönelik olarak yapacakları büyük çaplı yatırımlar için borçlanma yoluna başvururlar . Yerel yönetimlerin borçlanabilecekleri miktarlar merkezi hükümetçe belirlenir ve yerel yönetimler bunun üzerine çıkamazlar. Ancak yatırımla ilgili olan bakanlık söz konusu miktarların üzerinde yerel yönetimlere borçlanma imkanı verebilmektedir.

Teftiş yoluyla denetim, merkezi yönetiminin en güçlü denetleme araçlarından biri teftiş yolu ile denetimdir. Teftiş genelde polis, eğitim ve itfaiye hizmetlerini kapsar .

Polis denetimi İçişleri Bakanlığı, eğitim denetimi Eğitim Bakanlığı, itfaiye denetimini İtfaiye müfettişleri yaparlar.

Bu denetimlerde aynı hizmeti yapan kuruluşlar arasında uyum sağlanması, eksiklerin belirlenip hizmetlerin daha etkili hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Meydana gelen gelişmelerden denetim elemanları yerel yönetimleri bilgilendirmek zorundadırlar.

Düzenleme ve talimat verme yoluyla denetim ise, yerel yönetimlerle ilgili kanunlarda genellikle bu kanunların uygulanması ile ilgili olarak düzenleme yapma yetkisi ilgili bakanlıklara verilmiştir. Ayrıca Çevre Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı gibi bakanlıklara kendi konuları ile ilgili düzenleme yapma yetkileri sağlanmıştır.

Görevlerini yerine getirmekten imtina eden yerel yönetimlere bir takım zorlayıcı hükümler getirilmiştir. Bu durumda aksayan hizmetleri ilgili bakanlık devralmakta ve bu hizmetlerin faturası yerel yönetimlere kesilmektedir. Bu tür uygulamalar nadiren vuku bulmaktadır.

Merkezi yönetim tüzük ve planları onaylama yetkisine haizdir.

Tüzük ve planlar onaylanmadan yürürlüğe giremez. Örneğin şehir planları ilgili bakanlıkça onaylanmadan yürürlüğe giremez. Bakanlık planı aynen onaylayabilir, red edebilir veya değiştirerek onaylayabilir.

Merkezi yönetim yerel yönetimlerden faaliyetlerine ilişkin olarak bilgi isteyebilir ve soruşturma açabilir.

Yerel yönetimler bazı durumlarda ilgili bakanlığın onay ve rızasıyla hareket edebilirler.

Yerel yönetimler personelin alınması, görevden alınması, disiplin ve diğer özlük hakları konusunda yetkilidir. İstisnai durumlarda merkezi hükümet bu konularla ilgili olarak düzenleme yapabilmektedir.

Bazı konularda merkezi hükümete bağlı bakanlıklar temyiz makamı olarak öngörülmüşlerdir. Örneğin yapılan plandan memnun olmayan vatandaş Çevre Bakanlığı'na müracaat edebilmekte ve kararın temyizini isteyebilmektedir. Ayrıca belediyeler arasındaki uyuşmazlıklarda ve personel ile belediyeler arasındaki anlaşmazlıklarda ilgili bakanlıklar temyiz makamı konumundadırlar.

En eski ve en etkili denetleme mekanizmasıdır. Bu denetim dış ve iç denetim şeklinde iki türdür.

21. Fransa'da Yerel Yönetim

Türkiye Fransız yerel yönetim modelini kendisine örnek almıştır. İlk belediyeler kurulduğunda, yani Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde uygulamaya çalışılan Fransa'da bulunan yerel yönetim sistemidir. Bu dönemde Fransa'da Napolyon döneminden kalma merkeziyetçi bir yönetim vardı.

Fransa'da yerel yönetimlerle ilgili olarak çıkarılan ilk yasa 1884 tarihlidir. Yerel yönetimler 1982 yılından sonra büyük ölçüde özerk duruma getirilmişlerdir.

Fransız Anayasasına göre yerel yönetimler, belediyeler, iller ve denizaşırı yerleşim yerleri olarak üçe ayrılır. Bunların dışında ancak kanunla yeni bir yerel yönetim oluşturulabilir.

Yerel yönetimler seçimle oluşan meclisler eliyle kendilerini serbestçe yönetirler.

Fransa'da 36 binden fazla belediye, 100 kadar il ve 26 yerel bölge yönetimi, 9 adet anakent yönetimi vardır. Ülkedeki tüm köyler belediye statüsündedir ve bu nedenle ortalama bir belediyenin nüfusu 1578'e kadar düşer.

Fransa' da belediyelerin sayılarının azaltılması yönünde bir çalışma yapılmamıştır.

Başkent Paris'in kendine özgü özel bir yönetimi vardır.

Türkiye'de olduğu gibi encümen yoktur. Yönetim belediye meclisi, belediye başkanı ve yardımcılardan teşekkül eder.

Belediye meclis üyesi seçimleri 6 yılda bir yapılır. Karar organı meclistir. Meclis belediye başkanı, başkan vekilleri ve diğer meclis üyelerinden oluşur. Belediyenin nüfusuna göre üyelerin sayısı değişmektedir. Seçilme yöntemi de nüfusa göre değişir.

Nüfusu 3500' den az olan yerlerde seçimlerde iki türlü çoğunluk sistemi uygulanmaktadır.

Nüfusu bunun üzerinde olan komünlerde ise, meclis üyelerinin seçimi iki türlü liste yöntemiyle yapılır. Listelerde meclis üyeleri sayısı kadar aday bulunur. Listedeki adayların isimleri silinemez ekleme ve çıkarma yapılamaz. Sıralamanın değiştirilmesi de mümkün değildir.

İlk turda salt çoğunluğu alan liste meclisin yarı sandalyelerini almış olur. Hiçbir listenin çoğunluğu elde edememesi durumunda ikinci tur oylama yapılır. Burada en çok oyu alan liste diğer sandalyeleri kazanır.

Yürütme belediye başkanı ve başkan vekilleri eliyle yapılır.

Başkan ve vekilleri meclis üyeleri arasından ve gizli oyla çoğunluk yöntemiyle seçilir.

Başkan o yörede devleti temsil eder. Adli kolluk gücü başkana bağlıdır. Seçmen listelerini hazırlar, seçimlerin düzenli bir şekilde yapılmasından sorumludur. Kimlik, pasaport, avlanma belgeleri gibi belgeleri verir. Askerlik işlemlerini yürütür.

Belediye başkanı belediye meclisinin kararlarını uygular. Bütçeyi hazırlayıp meclise sunar, ödeme emirlerini imzalar, belediyenin mallarını yönetir, gelirleri toplar. Satınalma ve satış sözleşmelerini imzalar. Mahkemelerde belediyeyi temsil eder.

Meclis belli konularda belediye başkanına kendine ait bazı yetkileri devredebilir veya devrettiği söz konusu yetkilerini geri alabilir.

Fransa'da ayrıca belli sayıda illeri bünyesinde toplayan bölge yerel yönetimleri vardır. Bölge meclisinin sandalye sayısı bölge içindeki illerin sayısına göre değişir. Karar mercii bölge meclisleridir ve meclis üyeleri bölge sınırları içerisinde yer alan illerden seçilirler.

Bölge meclisini doğrudan halk 6 yıllığına seçer. Bu seçimler liste ve nisbi temsil sistemine göre yapılır. Tercihli oy söz konusu değildir.

Bölge yerel yönetimlerinin başında, bölge meclisi başkanı vardır. Bölgenin yürütme organı olan başkan bölge meclisince ve 3 yıllığına salt çoğunlukla seçilir.

Bölge başkanı, bölge yönetimlerinin harcamalarını yapar, gelirlerini tahsil eder.

Mahkemelerde bölgeyi temsil eder, bölge adına sözleşmeler imzalar. Her yıl bölge meclisine bir çalışma raporu takdim eder.

Meclisin yetkileri bölge başkanına devredilemez. Bölge yerel yönetimleri, il yerel yönetimlerinin görevlerini üstlenemezler. Burada öncelik il yerel yönetimlerininindir.

Bölge yönetimlerinde, bölgenin ekonomik gelişmesini sağlamak üzere kurulan ekonomik ve sosyal konsey bulunmaktadır. Bu konsey :

- % 35 ücretsiz meslek kesimleri ve girişimcilerin temsilcileri,
- % 35 işçi sendikaları ve ulusal eğitim federasyonu temsilcileri,
- % 25 bölgenin toplu yaşamına katılan kuruluşların temsilcileri,
- % 5 Başbakan tarafından atanan nitelikli kişilerden oluşmaktadır.

Bölge yönetimlerinin oluşmasını federal yapıyla karıştırmamak gerekmektedir. Bu yapı özerk federal yönetimden farklı bir yapıdır.

Köyleri de kapsayacak şekilde teşkilatlanmış komünlerin varlığı 1789 tarihine kadar uzanmaktadır. Türkiye’de sayıları çok fazladır. 1990 yıllarda sayıları 36 500 civarındadır. Bunlardan 37 tanesinin nüfusu 100 000 ve üzerindedir. 1000’e yakınının nüfusu ise 50 kişinin altındadır.

Komünler iki organdan oluşur. Bunlardan biri belediye meclisi, diğeri ise belediye başkanıdır. Meclis karar organı, başkan ise yürütme organıdır. Başkan meclis üyeleri arasından ve meclis tarafından seçilir.

Sağ eğilimli partiler iktidara geldiklerinde yönetimin merkez ağırlıklı olmasını , sol partiler iktidara geldiklerinde ise yerel yönetimlerin yetkilerinin genişletilmesi, yerl ağırlıklı yönetimi savunmuşlardır. Değişik iktidarlar döneminde iktidarların ideolojik yapıları doğrultusunda çeşitli kanunlar çıkarılmıştır. Ancak yerelliğin ağırlık kazandığı bir gelişme gözlenmektedir. Merkezi hükümetin denetimi ve valiliğin etkinliği de azalmaktadır.

Valiliğin denetimi yapılan işlerin yasalara uygun olup olmadığı şeklindedir ve genelde de uygun olduğu sonucu ortaya çıkmakta, aksi pek varit olmamaktadır.

Bütçe üzerindeki denetim yetkisi kaldırılmıştır. Kararların çok azı onanmaya gitmektedir. Valiler soruşturmaları 30 gün sınırı içinde yapmak zorundadır. Alınan kararların önceden denetlenerek onaylanması uygulamasına da son verilmiştir.

Yerel yönetimler valilerin kararlarına karşı yönetim mahkemesine başvurarak bu kararların iptalini isteyebilirler.

Yerel yönetimlerin aldığı bir kararı ancak yönetim mahkemeleri iptal edebilirler.

Anakent yönetiminin olduğu ilçelerde meclis üyeleri iki kat olarak seçilir. Bunlardan ilk sıralarda yer alanlar anakent meclisi üyesi olurlar

İlçe belediye meclisi, ilçe belediye başkanı ve başkan yardımcılarını seçerler. Bizde olduğu gibi belediye başkanını doğrudan halk seçmez.

Fransa'da aynı kişi hem milletvekili, hem belediye başkanı hem de bölge ve il meclisi üyesi ve başkan olabilir. Ancak hem anakent belediye başkanı, hem de ilçe belediye başkanı olamaz.

İlçenin yönetimi, anakent başkanı tarafından atanan memurlar aracılığıyla yapılır. Bu yapı bizden farklıdır.

Her ilçede, o ilçede çalışan yerel dernek ve benzer kuruluşların temsilcilerinden oluşan danışma komiteleri bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerin gelirlerinin bir bölümünü devlet yardımları oluşturur. Yerel yönetimler aldıkları vergilere ek gelirler koyma yetkisine sahiptir. Ancak bu tür vergilere sınırlamalar getirilmiştir.

Devlet bazı vergileri doğrudan yerel yönetimlere bırakmıştır. Oyunlardan alınan vergiler maden sularından alınan vergiler, alkollü içki vergileri, imarla ilgili vergiler, çöp, işyeri açma vergileri, sinema, ilan ve tanıtım vergileri, bina, arzi, oturma, meslek vergileri bunlardandır.

1972 yılında açılan komün eğitim merkezleri, yerel yönetimlerde çalışan personelin eğitilerek geliştirilmesi görevini ifa etmektedir. Bazı dernekler ve üniversiteler de bu doğrultuda eğitim vermektedirler.

22. Belçika'da Yerel Yönetim

Belçika 'da etnik yapıya göre bir bölge yönetimi vardır.

En üstte devlet, onun altında bölge, daha altta ise topluluklar vardır. Yerel yönetimler de Almanca, Fransız'ca ve Flamanca konuşulan bölgelere göre oluşturulmuştur.

Yerel yönetimler eğitimlerini diğer kuruluşlarla işbirliği yaparak veya kendi imkanlarıyla yürütmektedir. Belli görevlere gelebilmek için asgari bir tahsil seviyesine sahip olunması ve gelinecek göreve ilişkin belli bir süre özel eğitim görülmesi şartı aranmaktadır.

Yerel yönetimler kanunlar başka bir kurumu görevlendirmedikçe yerel kararları almak ve uygulamak hususunda en geniş yetkilere sahiptir. Yetkiler genel olduğu için tek tek sayılmamıştır.

Yerel yönetimler, güvenlik, yerel polis hizmetleri, elçiliklerin ve cezaevlerin korunması, trafik, okul öncesi eğitim, ilk, orta ve meslek eğitimi üniversitesi olmayan yerlerde yüksek öğretim, sağlık ve hastahane hizmetleri, sosyal sigorta, genel sosyal yardım hizmetleri, kentleşme ve konut hizmetleri, çevre ile ilgili hizmetler, çevre ile ilgili hizmetler, kanalizasyon, çöp, kültür, eğlence ve spor hizmetleri, radyo, televizyon ve yerel basın hizmetleri, kentin ekonomisiyle ilgili hizmetler.

Belediye başkanı belediye meclis üyeleri arasından kral tarafından atanır. Seçim 4 yılda bir yapılır. 21 yaşına girenler seçilme hakkına haiz olurlar.

Belediye personelini belediye meclisi atar. Belediyeler vergi gelirlerinin dışında devlet yardımlarından da istifade etmektedirler.

23. Almanya'da Yerel Yönetim

Almanya federal bir devlettir. Eyaletler yasama ve yürütme yetkisine sahiptir. Yerel yönetimler eyalet yönetimlerine bağlıdır. Eyaletler ise merkezi hükümete bağlıdır.

Yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeler eyaletler tarafından yapıldığı için ülkenin her tarafında yerel yönetim uygulamaları farklı olabilmektedir. Bazı yerlerin belediye başkanları sadece temsili görevlerle donatılmıştır.

Yasamada federal devlet ağırlıkta, yürütmeye ise eyaletler ve belediyeler ön plandadır.

Her eyalet kendi yasama, yürütme ve yargı organlarına sahiptir. Adalet, güvenlik, eğitim, sağlık gibi birçok konu eyaletler tarafından yürütülür.

1808 yılında yerel yönetimler bağımsız olarak düzenleme yapabilme yetkisi ile donatılmış, faşizm'in egemen olduğu yıllarda ise yerel yönetimlerin özgürlüğüne son verilmiş, savaş sonrası ise yeniden yerel yönetimler güçlendirilmiştir.

Yerel yönetim birimleri belediyeler ve ilçelerdir. Birlikler ara yönetim basamağı olarak düzenlenmiş iller, ilçeye bağlı olmayan kentler, bağlı kentler ve serbest kentler yerel yönetim birimleri arasında sayılabilir.

Belediyeler kırsal ve kentsel belediyeler olarak ayrılabilir. İlçeye bağlı olmayan belediye güçlü ve birçok işlevi yürüten belediyedir.

İlçe belediyeler üstü bir konumdadır. Birden çok belediye üzerinde etkilidirler. İlçe yöneticisi ve ilçe meclisi 4-6 yıl arasında değişen seçimle iş başına gelir. İlçe yöneticilerinin yetkileri eyaletten eyalete değişmektedir. İlçenin karar organı ilçe meclisi, yürütme organı ilçe yöneticisidir.

Serbest kentlerdeki belediye yönetimi, ülkemizdeki büyükşehir belediyelerinin yönetimine benzemektedir. Bu kentler hem kent hem eyalet biçimindedirler. Eyalet meclisi

olan senato, aynı zamanda anakent belediye meclisidir. Eyalet başbakanları da aynı zamanda anakent belediye başkanlarıdır. Anakent belediyelerinin altında bulunan ilçe belediyelerinin tüzel kişilikleri yoktur.

Almanya'da dört ayrı belediye modeli mevcuttur. Bunlar:

1. Güçlü Belediye Başkanlığı Modeli : Burada başkan doğrudan bizde olduğu gibi halk tarafından seçilmektedir. Bazı yerlerde bağımsız aday olabilme imkanı varken, bazı yerlerde ise buna imkan bulunmamakta, bir partiden aday olma zorunluluğu bulunmaktadır.

2. Belediye Başkanlığı Modeli : Bu modelde başkanı belediye meclisi seçmektedir.

3. Kuzey Almanya Meclis Modeli : Burada meclis güçlü, belediye başkanı ise zayıf bir konumdadır. Meclis başkanı, aynı zamanda belediye başkanıdır. Ancak asil yönetici, meclis tarafından seçilen profesyonel yöneticidir.

4. Belediye Meclisinin Yanında Yürütme Modeli: İşlevini üstlenen kolektif bir yürütme gücünün olduğu modeli.

Almanya'da belediyelerin görevleri, okulların yapımı, bakımı ve işletilmesi, hastahanelerin yapımı ve bakımı, sosyal yardımlar, şehir içi yolların yapımı, temizlik, çevre hizmetleri, pasaport ve nüfus işlemleri, yangın hizmetleri, spor tesisleri yapımı, park ve tesislerin yapılması, katı atıkların ve atık suların toplanması, orta dereceli okulların giderleri için eyalet yönetimlerine yardımda bulunma.

Almanya'da belediyelerin gelirleri, yerel yönetimlerin toplam kamu harcamalarındaki payı % 27 civarındadır.

Almanya'da yerel yönetimler özerktir. Merkezi hükümet yerel yönetimlerin yetkilerini kısıtlamaz, işlemlerin hukuka uygun olup olmadığına bakar.

Anakent yönetimleri özerk yapıdadır. Özerkliği siyasal ve hukuksal özerklik olarak ayırmak gerekir.

Komünlerin kendi işleri hakkında kendilerinin karar verebilmeleri anayasal güvence altına alınmıştır. Bu hukuksal özerkliktir.

Komünler merkezi hükümetin elemanları tarafından değil çalışan vatandaşlar tarafından yönetilmektedir. Tüm önemli kararlar belediye meclisi ya da komisyonlar tarafından alınmaktadır. Buna da siyasal özerklik denmektedir.

Yerel yönetimlerde çalışanların eğitimi için Almanya'da 1910 yılında kurulan enstitü, dünyadaki ilk belediyecilik okullarındandır.

24. İspanya'da Yerel Yönetimler

İspanya özerk (otonom) bölgeler, iller ve belediyeler şeklinde örgütlenmişlerdir. İspanya'da 17 özerk bölge vardır.

İspanya'da özerk bölgelerin enerji, yol gibi büyük kapsamlı hizmetleri merkezi hükümet tarafından yerine getirilmektedir. İspanya'da yerel yönetimler bölge yönetimlerine bağlıdır. Turizm, kültür, sağlık, temizlik istihdam, çevre koruması gibi hizmetler, belediye hizmetleri özerk bölgeler tarafından yapılmaktadır.

İspanya'da yerel yönetimlerin özerkliği anayasal güvence altındadır.

İspanya'da 17 özerk bölge yönetimi, 50 il yönetimi ve 8056 belediye yönetimi vardır. Yerel yönetimlerle ilgili ilk düzenleme 1812 yılında yapılmıştır.

Ülke toprakları belediyeler, iller ve özerk topluluklara dağıtılmıştır. Bunlar yerel toplulukların çıkarlarını gözetebilir ve işlerini yürütebilirler. Parlamento yerel birimlerin işlerini karışmamaktadır. Özerk bölgelerde alınan kararlar, konulan kurallar yasa gücündedir.

Merkezi yerel yönetimler üzerindeki denetimi tümüyle kaldırılmıştır. İşlerin ağırlığı belediyeler ve özerk yönetimlerde toplanmıştır. İl özel yönetimlerinin işlevleri azdır. Semt ve mahalle gibi daha alt birimlerin oluşturulması yetkisi, belediye ve özerk yönetimlerdeki. Yerel yönetimlerin örgütlenmek, vergi koymak, kamulaştırma yapmak gibi yetkileri vardır.

Yerel yönetimler, yargı, senatodan yetki almak şartıyla merkezi hükümet ve hükümetin özerk yönetimler içindeki yetkileri tarafından denetlenir.

Belediyeyi belediye başkanı ve belediye meclisi yönetir. Meclis üyeleri doğrudan doğruya, gizli oyla ve 4 yıllığına seçilir.

Belediye meclisi görev süresi dolmadan belediye başkanının görevden alınması yetkisine sahiptir.

Nüfusu 5 000 'i geçen yerlerde belediye içinde bir yönetim kurulu oluşturulur.

İspanya'da belediyelerin görevleri : Belediyeler bünyelerinde yaşayan insanların her türlü ihtiyacıyla ilgilidirler. Sağlık, temizlik, aydınlatma, park ve bahçeler, mezarlıklar, ulaşım, trafik, sergiler açılması belediyenin doğrudan görevi olan konulardır.

Kent planlaması, konut, spor, eğitim ve kültür, sivil savunma turizm, müzeler ve anıtlar, plajlar ile ilgili görevler de belediyelerin diğer üst birimlerle ortaklaşa yürüttüğü konulardandır.

Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki işbirliğini yerel yönetim konseyi sağlar.

İspanya'da 50 il mevcuttur. Bu iller 1927 tarihinde oluşturulmuş olup, günümüze kadar sayıları değişmemiştir.

İl düzeyinde devleti valiler temsil eder. İl yönetiminin önemi yerel yönetimler bazında sürekli olarak azalmaktadır.

İspanya'da toplam 17 özerk bölge mevcuttur. Özerk bölgelerin birbiriyle federasyon kurmaları mümkün değildir.

Özerk bölgelerin görevleri : Belediye sınırlarında değişiklik yapmak, bölge planlaması konut, bayındırlık işleri, turizm, hayvancılık, ormancılık, çevre koruma, sulama işleri, özerk toplulukların görevleri arasındadır.

Her bölgenin parlamentosu mevcuttur ve üyeler 4 yıllığına doğrudan halk tarafından seçilir. Bölge parlamentosunun başkanı bölge kabinesini kurar.

Bölgenin kendilerine ait vergileri vardır. Merkezi hükümetten konut hususunda doğrudan yardım görürler.

Bu özerk topluluklar yasa yapma yetkisine sahiptirler. Merkezi hükümet sadece bunların anayasaya uygunluğu açısından denetim yapabilir. Parlamento hem başkanı hem de kabine üyelerini denetler.

Kamu giderlerinin % 21'i özerk bölgeler, % 3'ü iller, % 10'u belediyeler tarafından yapılmaktadır. Kent yönetimlerinin vergi koyma yetkisi yoktur. Merkezi yönetim bazı vergileri belediyeler adına toplamaktadırlar.

25. İtalya'da Yerel Yönetimler

İtalya'da ülkenin birliği sağlandıktan sonra 1865 yılında il yerel yönetim yasası çıkarılmıştır.

Devlet üstte merkezi hükümet, altta bölgeler ve altında iller ve belediyeler biçiminde teşkilatlanmıştır.

İllerin altındaki yerel yönetimler bölge yönetimlerine bağlıdır. Toplam 20 bölge yönetimi vardır. Bunlardan 5'i özel statüdedir. Bunlar merkeze karşı daha özerk hareket edebilen, tarihi geçmişi olan illerdir.

İtalya toplam 95 il ve 8090 belediye bulunmaktadır. 1982 yılında çıkarılan bir yasayla iller ve belediyeler daha güçlü bir konuma getirilmişlerdir. İller belediyeler ve bölgeler arasında köprü görevi görmektedir. Bu kanun belediyelere yeni görevler yüklemiştir.

İtalya'da belediyelerin görevleri : Sağlık, toplumsal yardım, konutlar, bayındırlık işleri, pazar yerleri, fiziksel planlama anıtların korunması, yerel polis, taşıma, kamusal alt yapılar, afetlerle ilgili işler, dinlenme ve kültür tesisleri, okul, yol yapımı, bakım ve onarım, nüfus ve seçim kütüklerinin tutulması, harç ve vergilerin toplanması.

Belediyenin üç organı vardır. Belediye meclisi, encümeni ve başkanı. Meclis 4 yılda bir seçilmektedir.

Her belediyede merkezi hükümetin atadığı bir genel sekreter bulunmaktadır.

Belediye başkanı meclis üyeleri adayları ile birlikte seçim listesinde yer alırlar. İki türlü seçim yapılıır.

Belediye başkanı bazı konularda merkezi hükümetin adamı olarak ta görev yapmaktadır.

Cumhurbaşkanı, İçişleri Bakanı veya ilin valisinin belediye başkanlarını, yasaları ihlal ettikleri gerekçesiyle görevlerinden alma yetkileri vardır.

İtalya'da anakent uygulamaları yapılmaktadır.

Eğitim ve meslek öğretimi hizmetleri, sağlık hizmetleri, çevre koruma, trafik ve ulaşım, su ve enerji sağlanması anakentler tarafından yapılmaktadır.

İllerde merkezi hükümetin taşra temsilcisi konumunda olan atanmış valinin başında bulunduğu yönetim ile , seçilmişlerden oluşan yerel yönetim bulunmaktadır.

İl yerel yönetimlerini il meclisi oluşturur. İl meclisinde cinsiyet dengesinin bozulmamasına özen gösterilir. Meclisin 2 / 3 'ünün kadın veya erkeklerin çıkmasına izin verilmez.

İl başkanını halk seçer. Seçimde hiçbir aday çoğunluğu sağlayamazsa en çok oyu alan iki aday arasında ikinci tur seçim yapılır ve en çok oyu alan aday il başkanı seçilmiş olur.

İl yönetiminde ayrıca "encümen" de bulunmaktadır Lise eğitimi güzel sanatlar ve meslek öğretmeni, okulların yapılması iyi yönetimin görevlerindedir.

Bölge meclisi 5 yıllığına halk tarafından seçilir. Meclis kendi içinden bölge başkanını ve bölge encümenini seçer. Yani bölge yönetimi bölge başkanı , bölge encümeni ve bölge meclisinden oluşmaktadır.

Bölge yönetimlerini merkezin bölge valileri denetler. Bölge valisi anayasaya aykırılıkta bulunması, yasaların ihtilal edilmesi veya işlevlerini yapamaz hale gelmesi durumlarında bölge meclisini dağıtabilir. Karar Cumhurbaşkanı'nın da bulunduğu bir kurul tarafından onaylandıktan sonra kesinleşir.

Bölge yönetiminin görevleri; Yerel, kentsel ve kırsal, polis, hastahanelere yardım, müzeler ve kitaplıklar, ulaşım, limanlar kentlerin planlanması.

Yerel yönetimlerde üye yada başkan seçebilmek için 18 yaşında olmak gerekir. Kilise mensupları, yargıçlar, subaylar, polisler ve bazı suçlardan hüküm giyenler seçilemezler.

26. A.B.D.'de Yerel Yönetimler

A.B.D.'de toplam 80 000 yerel yönetim bulunmaktadır. Ülkenin çeşitli özelliklerine göre farklı yerel yönetimler oluşmuştur ve yerel yönetimler oldukça karmaşık bir yapıya sahiptirler.

A.B.D.'de yerel yönetimleri 4 gruba ayırmak mümkündür. Bunlar :

1- Güçlü Belediye Başkanı Sistemi : Burada meclis yoktur. Başkan seçimle gelmekte ve kendi yardımcılarını seçmektedir.

2-Komisyon Sistemi : Bu sistemde belediye birimlerinin başında seçilmiş kişiler bulunmaktadır. Bunlar bir araya gelerek bir komisyon oluştururlar. Komisyon karar organıdır. Bu sistemde koordinasyon sorunları yaşanmaktadır. Bu sistem yavaş yavaş terk edilmekte olan bir sistemdir.

3- Belediye Başkanı-Meclis Sistemi: Seçimle oluşturulan bir meclis vardır. Başkan ayrıca halk tarafından seçilmektedir. Bazı yerlerde başkan çok güçlüdür, meclis kararlarını dahi veto edebilir. Bazı yerlerde ise sembolik durumdadır.

4- Belediye Meclisi-Kent Yöneticisi Sistemi : Karar organı olan meclisi doğrudan halk seçer. Meclis bir kişiyi kent yöneticisi olarak görevlendirir. Başka fazla yetkileri yoktur.

Genel politikalardan meclis sorumludur. Başkan alınan kararları uygulamak durumundadır. Her an görevlerine son verilebilir.

Yerel yönetimlerde çalışanların eğitimleri, yerel yönetimlerce bizzat, üniversiteler, kolej ve dernekler vasıtasıyla yapılmaktadır.

27. İsviçre'de Yerel Yönetimler

İsviçre 26 devletçikten (Kanton) oluşan konfederasyon şeklinde örgütlenmiş bir devlettir. Ülkede bulunan yerel yönetimler kantonlar içinde yer almakta ve komünler şeklinde biçimlenmektedir. 1990 yılı itibarıyla ülkede 3 000 komün vardır.

Her kantonun kendine özgü bir yapısı ve işleyişi bulunmaktadır. Buna bağlı olarak da farklı kantonlarda bulunan komünlerde farklı yönetim tarzlarının olduğu görülür.

Bazı kantonlarda son derece merkeziyetçi bir idari yapı bulunmakta, bazılarında ise daha özgür bir yönetim uygulaması gerçekleştirilmektedir. Bu yapı kantonların içinde yer alan komünlere de yansımaktadır.

Ülkede ortalama komün nüfusu 2 000 dolaylarındadır.

Bazı komünlerde kararları doğrudan halk almakta, genelde nüfusu fazla olan komünlerde ise kararları halkın seçtiği komün meclisleri almaktadır. Komün meclislerinin çalışma şekilleri de yer yer değişiklik arz etmektedir.

Komün parlamentosunun aldığı kararlar referandum yoluyla halka sorulmaktadır. Bu husus bazı kantonlarda zorunlu, bazılarında is zorunlu değildir. Bazılarında ise önemli kararlar halka sorulmaktadır.

Tüm komünlerin yürütme organı doğrudan halk tarafından seçilir ve az sayıda üyeden oluşan konsey'dir.

İsviçre'de komünlerin Görevleri : Yerel polis hizmetleri, itfaiye, yolların bakımı, koruyucu sağlık hizmetleri, sosyal yardımlar, eğitim ve dini hizmetler, su, gaz ve elektrik hizmetlerini sunmaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİM

30. Genel Açıklama

Bu alt bölümde Türkiye'de yerel yönetimler ele alınacaktır.

31. Belediyelerin Görevleri

Gelişmiş ülkelerin belediyelerinden farklı olarak belediyelerimiz eğitim, adliye, emniyet hizmetlerine girememektedir.

Belediye kanununun 15.maddesi belediyelerin görevlerini belirlemiştir. Belediyeler oldukça kapsamlı görevler yüklenmiş bulunmaktadır. Bu günkü imkansızlıklar içinde bu kadar geniş alana yayılan görevlerin yerine getirilmesi mümkün değildir. Verilen görevlere uygun olarak kaynak tahsisinin yapılması şarttır. Bu görevler :

- Halka açık yerlerin temizlik ve intizamının sağlanması
- Yenilecek, içilecek ve kullanılacak şeylerin ve bunlara ait yerlerin denetimi
- Halkın yiyip içmesi, yatıp kalkmasına taranıp temizlenmesine eğlenmesine mahsus yerlerin temizliğine, sağlamlığına, sıhhiliğine dikkat etmek, çalışma saatlerini düzenlemek
- Salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı hükümet organlarıyla birlikte işbirliği yapmak, bunlarla ilgili mevzuatı uygulamak
- Cenaze hizmetlerini yapmak
- Belediye mezbahanesi dışında hayvan kestirmemek
- Belediye depolarının dışında patlayıcı madde bulundurmamak
- Halka hizmet veren hizmet erbabının sağlık kontrollerini yapmak

- Belediye sınırları içinde çalışan nakliye vasıtalarının sağlamlığını ve temizliğini denetlemek
- Umuma ait yerlerde halkın gezmesine engel olacak şeyleri kaldırmak
- İnşaat tamir ve ilaveler için ruhsat vermek. Ruhsatsız inşaatları yıktırmak, tehlikeli yapılaşmayı önlemek
- Gıda maddeleri dışında üretim ve satış yapılan işyerlerinin haiz olacakları şartları belirlemek ve bunları ruhsata bağlamak
- Başı boş hayvanları disiplin altına almak
- Tartı ve ölçü aletlerini kontrol etmek ve damgalamak
- Satış fiyatlarını kontrol etmek
- Dilencileri dilenmeden men edecek tedbirler almak
- Kazaya ve afete uğrayanlar, sokak çocuklarını, sokaklarda yaşayan hasta ve muhtaçları koruyup gözetmek.
- Ruhsatsız çalışmalara izin vermemek
- Hafta tatili kanunundan yararlanmak isteyenlere ruhsat vermek
- Belediye hududu dahilinde orman, tarla, harman, bağ, bahçe, kuru, çayır ve mer'alara ve araziye hasardan korumak
- Yangını önleyecek tedbirler almak. Bununla ilgili olarak işyerlerinde bulundurulacak yangın malzemelerini tespit ederek aldırarak, itfaiye teşkilatını kurmak ve her an yangına karşı hazır bulundurmak, gereken yerlerde su sarnıçları yapmak, yangın suyunu depolamak
- Sokak, meydan gibi yerlerin temizliğini yapmak, kar, buz ve çamurdan temizlenmek yıkamak
- Çöpleri muntazam bir şekilde toplamak ve imha etmek
- Su getirmek, suların sağlıklı olmasını temin etmek
- Su birikintilerini kurutmak, müşterek su kanallarını temizletmek, bozulan halka ait yerleri onarmak
- İhtiyaç nispetinde tuvaletler yapmak
- Umuma ait yerlerin sağlıklı olmasını sağlamak
- Gerektiğinde tıbbi, veterinerlik, kimyevi ve bakteriyolojik tahliller yapmak, sağlık raporu vermek
- Beldenin sokak ve meydanlarını tanzim etmek, numaralandırmak, ağaçlandırmak, döşemek, aydınlatmak, süslemek, oturma mekanları yapmak.

- Kanalizasyonu yapmak
- Halk için kütüphane, okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yapmak, bunları korumak ve işletmek.
- Fakir ailelerin ikiz çocuklarına, öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, doktor, ilaç, yeme, içme, giyinme, barınma, tahsil, terbiye cihetlerin en yardım etmek, fakir hastalara bedava bakmak, ilaç vermek, fakir cenazelerini ücretsiz kaldırmak, çalışma gücü olmayıp bakacak kimsesi olmayanlara bakmak.
- Belediye ait suları, çeşmeleri, sebilleri, arkları, havuzları, su havzalarını, kaynaklarını düzenlemek ve idame etmek.
- Belediye sınırları dahilinde halka ait rıhtım ve köprüleri plana göre yapmak ve işletmek
- Yangın yerlerini ve mahalle haline getirilecek yerleri kanunlar çerçevesinde düzenlemek
- Fabrika ve sanayi tesislerin çevreye olumsuz etki yapmamaları için kontrol etmek
- Her nevi inşaat ve tesisat için fenni muayene raporları vermek
- Mezbaha vb. tesisler yapmak ve işletmek
- Petrol istasyonları hariç, her nevi gaz ve müstakil maddeler depoları yapmak ve işletmek
- Meydan ve pazar yerleri yapmak
- Gıda maddeleri ve yakacak maddeleri almak, satmak şeklinde pazarı düzenleyici tedbirler almak, tanzim satış mağazaları kurmak.
- İlan işlerini idare etmek
- Yetimhane, acizler evi, doğum evleri, emzirme yerleri, tımarhane yapmak ve işletmek
- Yarış yerleri yapmak ve işletmek
- Su saatlerini kontrol etmek
- Yersiz, yurtsuz olanlara iş bulmak, bunları barındırmak, garip ve çalışmayacak durumda olanları memleketlerine göndermek, kimsesiz kadın ve çocukları korumak
- Belediye gelirlerini tahsil etmek
- Belediye hizmetleri için gereken harcamaları yapmak

- Belediye mallarını ve gelirlerini idare etmek
- Sıhhi yardım merkezleri yapıp işletmek
- Belediye hastahanesi ve hayvan hastahanesi yapmak
- Gençler için stadyumlar yapmak ve işletmek
- Eğlence yerleri yapmak ve işletmek
- Belediyeye ait ılıcaları işletmek, deniz hamamları ve her nevi yıkanma müesseseleri açmak, ruhsat verilenlere nezaret etmek
- Eczanesi olmayan yerlerde eczane açmak, fakirlere ucuz veya parasız ilaç vermek, ücretli, ücretsiz dispanserler yapmak, fakirler için ücretsiz doğum yaptırmak üzere ebe çalıştırmak.
- Her türlü gıda maddelerinin satımı için haller yapmak
- Belediye tiyatrosu, sinema, belediye oteli, gazinosu, halk müzeleri, hayvanat bahçesi, bitkiler bahçesi yapmak, işletmek, idame ettirmek
- Borsa bulunmayan yerlerde zahire pazarları ve ardiyeler yapmak ve işletmek
- Soğuk hava depoları, buz fabrikaları, umumi su depoları, süt toplama merkezleri, süthaneler, süt dağıtma teşkilatları yapmak ve bunları işletmek
- Mahrukat pazarları ve ardiyeleri yapmak ve işletmek
- Ürün pazar ve panayır, sergi yerleri açmak, müzeleri kurmak işletmek
- Mezat salonları açmak ve işletmek
- Belediye un ve inşaat malzemesi fabrikaları yapmak ve idare etmek
- Belediye fırınları yapmak ve işletmek
- Ucuz belediye meskenleri yapmak ve belediye adına inşaat yaparak kiraya vermek, gelişmeye müsait olan mahallelerde arazi olarak yeni plana göre düzenlemek, yeniden inşaat yapmak isteyenlere satarak spekülasyona mani olmak
- Fakirler için barınma yerleri yapmak ve yönetmek
- Belediye emekli sandıkları tesis ve idare etmek, şehir bankaları açmak
- Borç sandıkları oluşturmak ve ihtiyaç sahiplerine borç vermek
- Belediyenin ihtiyaç duyduğu mesleklere adam yetiştirmek için dersler vermek, kurslar açmak, çırak, ev kadını okulları açmak ve yönetmek
- İşçiler, sanat ve mesai erbabı ve müstahdemler için iş kalemleri ve idarehaneleri tesis ve idare etmek, edeceklere de ruhsat vermek
- Seyrüseferleri düzenlemek için talimnameler yapmak

- Fenni ve sıhhi umumi çamaşırhaneler yapmak veyahut yapılmasına izin vermek ve bunları murakebe etmektir.

Belediyeler Kanunu'nun 15. maddenin 59 - 73 üncü fıkralarında belirtilen görevler belediyeler için mecburi değil ihtiyaridir.

Anakent Belediyelerinin Görevleri :

Anakent belediyeleri normalde belediyenin görevlerinin çoğunu üstlenmişlerdir. Görev ve yetkilerinin bir bölümü ilçe belediyelerine devredebilir ve gerek gördüklerinde de geri alabilirler.

Genel olarak anakent belediyelerinin görevleri: Yerel hizmetler için yatırım ve finansman sağlamak, planlama, yolların yapımı, bakım ve onarım, çevrenin korunması, parklar ve dinlenme yerlerinin oluşturulması, ekonomi ve toplum hizmetlerinin yapılması. Nazım planlarının hazırlanması, çöplerin toplanması ve imha edilmesi, tesislerin kurulması, mezarlıkların tesisi ve işletilmesi, kamu ulaşımının sağlanması, su kanalizasyon hizmetlerinin yapılması, mezbahanelerin kurulması ve işletilmesi, zabıta hizmetlerinin yürütülmesi, yangın söndürme örgütlerinin yürütülmesi, yangın söndürme örgütlerinin oluşturulması ve benzeri hizmetlerdir.

Anakent belediyeleri görevlerini ilçe belediyeleri ile birlikte koordineli ve uyumlu bir şekilde yerine getirmek durumundadır.

32. Belediye Organları

310. Anakent Belediyelerinin Organları

Anakent belediyesinin organları, anakent belediye meclisi anakent belediye encümeni ve anakent belediye başkanıdır.

Anakent belediye meclisi, anakent belediye başkanı, ilçe belediye başkanları, ilçe belediyelerinin meclis üyelerinin 5'te birinden oluşur.

Anakent meclis üyeleri doğrudan halk tarafından ve 5 yıllığına seçilirler

Anakent meclisi için ayrı bir seçim yapılmaz. Anakent meclis üyeleri ilçe belediyelerinin meclis üyeleridir ve belli bir oranda anakent belediyesi meclis üyeleri olarak da görev yaparlar.

Anakent belediye encümeni ilçe belediyelerinin encümen yapısından farklılık arzeder. Anakent belediye encümeni, anakent genel sekreteri, imar, hukuk, fen, yazı işleri, hesap, personel gibi hizmet birimlerinin başkanlarından oluşur. Meclis üyeleri arasında encümene üye alınmaz

Sözkonusu oluşum anti demokratik bir oluşumdur. Merkezi idarenin inisiyatifi atanmışlar vasıtasıyla elinde tutma maksadına uygun olarak düzenleme yapılmıştır. Bu uygulama yerel yönetimlerin önünün tıkanmasına örnek teşkil edecek bir uygulamadır.

İlçe belediyelerinin encümenleri arasında seçilmiş meclis üyeleri de bulunmaktadır.

Anakent belediye başkanı doğrudan halk tarafından 5 yıllığına seçilir. Anakent belediye başkanı yasalarla kendisine verilen görevleri yapar, ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlar .

Anakent meclisi tüm kararları görüşünü bildirmesi için başkana gönderir. Başkan bu kararların yeniden görüşülmesi istemiyle meclisi geri gönderebilir. Bu uygulama ilçe belediyelerinde yoktur.

Başkan anakentin tüzel kişiliğini ifade eder, meclisin aldığı kararları uygular.

Başkan vekilini anakent meclisi ilk toplantısında seçer. Başkanın olmadığı zamanlarda vekil onun yerine görev yapar.

Anakentte belediye başkanından sonra genel sekreter gelir. Genel sekreter anakent belediye başkanının önerisi üzerine İçişleri Bakanlığı tarafından atanır. Söz konusu uygulamada merkezi hükümetin yerelliği geri plana atma eğiliminin ve merkezi kontrol

mekanizmasının sıkı bir şekilde işletilmesi isteğinin bir göstergesidir. Başkan başkanlığın istemediği bir kişiyi atayamamaktadır. Söz konusu uygulama da anti demokratik bir uygulamadır.

Anakent belediye başkanı tarafından ikinci kez görüşülmek üzere meclise geri gönderilen kararların tekrar kabulü için 2/3 oranında çoğunluk gerekmektedir. Bu uygulamada demokratik değildir. Söz konusu çoğunluğun istihsalı son derece zordur. Bu uygulama alt belediyelerin, yani ilçe belediyelerinin meclis kararlarının önünde ciddi bir engel olarak durmakta, dolayısıyla halkın iradesinin engellenmesi anlamını taşımaktadır.

Anakent belediyesi, ilçe belediyelerinin bütçe ve imarla ilgili kararlarını onaylar. Bu bir denetim mekanizmasıdır.

Anakent uygulamasının olduğu illerde, anakent belediyeleri oldukça yetkili, ilçe belediyeleri ise anakent belediyesine bağımlı bir durumdadır. Asil olan anakent belediyesidir. İlçe belediyeleri ikinci planda kalmaktadır. İlçe belediyeleri anakent belediyesinin adeta birer şubesi konumundadırlar.

Halk tarafından seçilerek göreve gelen ve merkezi hükümetlerin belediyelere yetki ve kaynak devri yapmamasını sürekli olarak tenkit eden anakent belediye başkanları, uygulamada yetkilerini yetersiz görmekte, ilçe belediyeleri üzerinde daha da yetkilerinin artırılmasını talep etmektedirler. Bu büyük bir çelişkidir. anakent belediyelerindeki anti demokratik unsurların düzeltilmesi, anakent belediye başkanlarının diğer belediyeleri adeta yok farzeden yaklaşım ve isteklerine son vermeleri gerekmektedir.

311. Belediyenin Organları

Belediyelerin organları; Belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır.

Belediye meclisi üyeleri doğrudan halk tarafından ve 5 yıllığına seçilir. Meclis üyesi olabilmek için 25 yaşını bitirmek şartı aranır. Meclis üyelerinin sayısı yörenin nüfusuna göre değişmektedir.

Meclis üyeleri aynı zamanda milletvekili ve il genel meclis üyesi olamazlar. Bu oylama Fransa'dan tamamen farklı bir uygulamadır.

Üç kez üst üste meclis toplantılarına katılmayan meclis üyesinin üyeliği, meclis kararıyla düşürülür.

Belediye meclisinin başkanı belediye başkanıdır. Ancak meclis başkanının olmadığı durumlarda meclise başkanlık etmek üzere üyelere iki kişiyi meclis başkan vekilliğine seçer.

Belediye meclisinin olağan toplantıları her yılın Ekim, Şubat ve Haziran aylarında yapılır. Bütçenin yapıldığı şubat toplantısı 30 gün, diğerleri 15'er gün sürer.

Bir de olağan üstü toplantılar vardır. Bu toplantılar acil durumlarda başkanın isteği üzerine, yapılan yazılı çağrıya istinaden yapılır. Meclis üyelerinin 2/3 ünün yazılı isteğiyle de olağanüstü toplantı yapılabilir.

Toplantının gündemi başkan tarafından hazırlanır ve önceden yazılı olarak üyelere bildirilir. Toplantıda gündemin dışına çıkılmaz. Bildirim elden, postayla veya basın aracılığıyla yapılır.

Toplantılar halka açık olarak yapılır. Ancak meclis karar alarak gizli oturum yapılabilir. Bunun için ayrıca mülki idare amirliği'ne de haber verilmesi gerekir. Bu gizli oturumlara halk katılmaz, mülki amirler katılabilir.

Alınan kararların özetleri mülki idare amirlerine bildirilir. Ayrıca belediyenin kapısına asılmak suretiyle halka duyurulur.

Belediye meclislerinin yürütme ve danışma niteliğinde olmak üzere iki tür kararı vardır.

Danışma niteliğindeki kararlar, mülki amirliğin herhangi bir konuda görüş istemesi durumunda meclisin konu hakkındaki görüş bildirmesidir.

Belediye meclisi bütçe ve kesin hesabı karara bağlar. Bütçede değişiklik yapar, aktarmaları gerçekleştirir, ücret tarifelerini hazırlar, imar planını onaylar, imar değişikliklerini yapar, belediye hizmetleri (su, kanalizasyon vb) için ilgili kuruluşlara yetki ve görev verir, belediye adına verilecek imtiyazları sözleşmeye bağlar, belediye mallarının kullanımına ilişkin kararlar alır, belediye kolluk yönetmeliklerini inceler ve onaylar. Belediye Kanununun kendisine verdiği diğer görevleri yapar.

Yasanın belirlediği olağan ve olağanüstü toplantılar dışında toplanmak, yasanın belirlediği yerler dışında toplanmak ve yasanın verdiği görevleri zamanında yapmamak belediye meclisinin feshedilmesini gerektiren sebeplerdir.

Belediye encümeni; hem karar, hem de danışma organıdır.

Belediye encümenine hem seçimle gelen meclis üyeleri, hem de devlet memuru olan belediye müdürleri seçilirler. Seçimle gelenler 1 yıllığına meclis tarafından seçilirler. Bu üyelerin sayısı ikiden az olamaz, tabii üyelerin sayısının yarısını geçemez.

Yazı işleri, hesap işleri, sağlık, veteriner, fen işleri, teftiş, personel ve hukuk müdürleri meclisin memur kökenle daimi üyeleridir.

Encümenlerin yapısı da demokratik değildir. Seçilmiş üyeler azınlıktadır. Merkezi yönetim burada da halkın iradesine engel koymuştur. Devlet memuru olan daimi üyeler farklı bir şekilde çoğunluğu ellerinde bulundurmaktadır. Belediye başkanının çok cüz'i harcamaların dışında kalan her türlü harcama için encümenden karar çıkarması, belediye icraatları için encümen kararına ihtiyacın bulunması dikkate alınır, teorik olarak belediyelerde atanmış personelin kesin bir hakimiyetinin olduğu söylenebilir. Küçük belediyelerde belediye başkanının bunları değiştirme imkanı kadro yetersizliği ve eleman temin etme güçlükleri, yasaklamaları nedeniyle hemen hemen mümkün bulunmamaktadır. Söz konusu anti demokratik yapının halkın iradesini yürütmeye yansımaları temin edecek şekilde, yani seçilmiş erin mecliste çoğunluğu ellerinde bulunduracakları tarzda değiştirilmesi elzemdir.

Encümen başkanlığı belediye başkanı, yada görevlendireceği bir yardımcısı tarafından yürütülür.

Encümen üyeleri kendileriyle ilgili gündem maddesinin görüşülmesine katılamazlar. Gündeme gelen konular en geç 1 hafta içinde encümenin belirleyeceği tarihte görüşülür. Üst üste özürsüz olarak encümen toplantısına katılmayan üyenin üyeliği düşer.

Başkanın hazırladığı bütçenin ön görüşmesini yapar. Aylık gelir ve giderlerin incelenmesi, ihalelerin ve pazarlıkların yapılması, muhasebe hesaplarının incelenmesi, kamulaştırılacak yerler hakkında karar verilmesi, bütçede aktarmalar yapılması, belediye görevleri hakkında uyarılar yapılması, belediye mallarının satışı veya kiralanması, belediye cezalarının takdiri, memurların işe alınması yada çıkarılması görevleri encümenin görevleri olarak özetlenebilir.

312. Belediye Başkanı

Belediye başkanı halk tarafından tek dereceli olarak doğrudan seçilmektedir. Başkanlığa seçilebilme şartları meclis üyeliğine seçilebilme şartlarıyla aynıdır. Görev süresi 5 yıldır.

Belediye başkanı devlet memuru değildir. Yargılama açısından 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabidir.

Belediye başkanları istekleri doğrultusunda Emekli Sandığı, Bağ-kur yada S.S.K.ya tabi olabilirler. Bu husus sağlık hizmetleri ve emeklilik itibariyledir. Ancak başkanın ticari faaliyetleri nedeniyle Bağ-kur kapsamında olması durumunda bu kuruma üyeliği devam etmekte, Bağ-kur başkaca bir tercih hakkı vermemekte, Emekli Sandığı da Bağ-kur'un bu uygulamasına katılmaktadır. Söz konusu uygulama doğru değildir. Esas itibariyle 657 Sayılı Kanuna tabii olarak yargılanan belediye başkanının, aynı kanunun sosyal güvencesine tabi olması veya isteği doğrultusunda diğer sosyal güvenlik kurumlarından herhangi birine tabi olabilmesi gerekir. Bunun için gerekli düzenlemenin yapılması icap etmektedir.

Belediye başkanının görevleri; merkezi hükümet talimatlarını yerine getirir, emirleri ilgililere duyurur. Meclis ve encümenin aldığı kararları uygular, yerel hizmetleri yerine getirir, zabitanın yapması gereken işleri belirler, belediyenin mallarını yönetir, belediyenin gelir ve giderlerini izler, denetler, sözleşmeler yapar, bağış alır, sulh yapar, mahkemelerde belediyeyi temsil eder, harcamaları yapar .

Belediye başkanı bu görevlerden bazılarını yardımcılarına devredebilir.

Yeniden seçilemeyen belediye başkanının görevi sona erer.

Görevi kötüye kullanmaktan ötürü hüküm giymekte görevi sona erdiren nedenlerdendir.

Meclis üyelerinden herhangi biri başkan hakkında gensoru verir. Başkan gensoruyu cevaplar, Başkanın cevabının 2/3 oranında kabul edilmesi gerekir. Kabul edilmezse durum mülki amirlik tarafından Danıştay'a iletilir. Danıştay nihai kararı verir.

Başkanlığın yaptığı yıllık çalışma raporunun 2/3 oranında kabul edilmemesi durumunda da başkanın sona erer. Bu oranın altına düşülürse gensoruda takip edilen yol izlenir. Başkanın belediyeye özürsüz olarak 20 günden fazla gelmemesi, belediye meclisinin feshini gerektiren işlemlere karışması da görevi sona erdiren sebeplerdendir.

1982 Anayasa'sına konulan bir madde , İçişleri Bakanlığına hakkında kovuşturma olan belediye başkanını geçici olarak görevden alabilme yetkisini vermiştir. Bu madde son derece istismara açık bir maddedir. İktidar partileri muhalefet belediyeleri üzerinde bir şekilde soruşturma açmakta ve bunu dayanak yaparak başkanların geçici olarak görevden alınmasını sağlamaktadırlar. Bu uygulama iktidara ters düşen her belediye başkanını tehdit etmektedir.

Siyasi iktidarlar halkın iradesine saygısızlık olan bu tür uygulamalara sıkça başvurmaktadır. Başkanlar çeşitli şekillerde iktidar partisine geçmeye zorlanmakta, ekonomik ve idari baskılarla bu sonuç alınmaya çalışılmaktadır. Belediye başkanlarının

görevden alınmasını gerektiren unsurlar kesinlik kazanmadan İçişleri Bakanlığı'nın geçici olarak da olsa başkaları görevden alabilmesi uygulamasına son verilmesi gerekir.

313. Belediye Çalışanları

Belediyelerde çalışanlar iki gruptur. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olarak çalışan devlet memurları yanında, 1475 sayılı İş Kanunu kapsamında çalışan işçiler de vardır.

Memur statüsünde çalışan personelin alımı için merkezi hükümetin izni şarttır. Ancak bu izinden sonra belediyeler memur alabilirler. Son getirilen bir uygulama ile tüm memurların yazılı sınavları merkezi hükümet tarafından yapılmakta, ancak bu sınavı kazananlar arasından belediyeler eleman alabilmektedirler.

Bu konuda da merkezi idare politik, taraflı davranmakta, kendi partisine mensup olan belediyelere memur alma iznini vermekte muhalefet belediyelerine ise izin vermektedir. Bu yanlış tutum hizmetlerin aksamasına sonuç olarak ta halkın mağduriyetine neden olmaktadır. Uzun yıllar muhalefete mensup olan Belediyeler boş olan memur kadrolarına eleman alabilmiş değildir.

Ayrıca hızla büyüyen belediyelerin ek kadrolara, Müdürlüklere ihtiyaçları olmakta, bu konularda da merkezi yönetimden izin alamamaktadır.

Buna örnek olarak kendi belediyemi verebilirim. 1994 Mart ayında göreve geldiğimde Zabıta sayısı 15 iken emekliye ayrılanlar ve diğer nedenlerle ayrılanlardan ötürü bu sayı dörde düşmüştür. Otuzdörtbin nüfuslu bir ilçede dört Zabıta ile sağlıklı bir hizmet yürütmenin hiç imkanı yoktur. Söz konusu husus için defalarca İçişleri Bakanlığı'na müracaat etmemize rağmen bir sonuç alabilmiş değiliz.

Yine göreve geldiğimde mevcut olmayan itfaiye teşkilatı dört araçlık bir filo halinde oluşturuldu ve bu hizmeti verebilmek için ihtiyaç duyulan personelin alınması için izin talep edildi. Halen bu konuda da bir sonuca ulaşabilmiş değiliz. İtfaiye gibi çok hayati bir konuda dahi Mahalli idarelerin isteklerine sağır olan, halkın birinci derecede can ve

mal güvenliği hususunda bile son derece duyarsız davranan bu idare yapı ile bir yere varmak mümkün değildir.

Ayrıca birkaç bin nüfusa sahip iken verilen kadrolarla bugünkü Ardeşen'e hizmet vermenin mümkünatı da yoktur. İmar Müdürlüğü, Gelir Müdürlüğü gibi ek Müdürlük taleplerinde bulunduk ve maalesef bunlara da izin alamadık.

İşçi statüsünde çalışanların alımında belediyeler kısmen serbest hareket edebilmektedir. İşçiler kadrolu ve geçici işçiler şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

Kadrolu işçiliklere adam alınabilmesi de izne tabidir. Ve bu izinde alınamamaktadır. Geçici olarak çalıştırılan işçiler ise Valiliğin verdiği vize çerçevesinde istihdam edilmekte ve genellikle gerekli miktarda vize alınamamaktadır.

Bunların yanında imar ve inşaat işlerinin sağlıklı olarak yürütülebilmesi için Mühendislere, sağlık hizmetlerinin yürütülebilmesi için de Doktorlara ihtiyaç vardır. Belediyemizde sadece bir inşaat mühendisi mevcuttur ve bir elemanla söz konusu hizmetlerin sağlıklı olarak yürütülmesinin imkanı yoktur. Doktor kadrosu ise bulunmamakta, sadece bir Ebe kadrosu bulunmaktadır. Bu hususlardaki taleplerimizi Ankara duymamaktadır.

Belediyeler çalıştırdıkları elemanlara kendi bütçesinde ücret ödemesi yapmaktadır. Yani alınacak adamlar için merkezi hükümet belediyelere ek bir kaynak transferi yapmamaktadır. Buna rağmen ihtiyaç duyulan çok önemli elemanların dahi işe alınabilmelerine izin verilmemesinin nedenini anlamak mümkün değildir. Bu olsa olsa mahalli İdarelerin başarısızlığına mahkum etme veya belediyelerin başarılı olmalarını hazmedememe zihniyetinin bir sonucu olsa gerektir. Tabi ki cezalandırılan belediye başkanı değil. Onun şahsında oralarda yaşayan haktır.

Ankara'dan il, ilçe ve beldeleri görmek, oralarda yaşayan insanların ihtiyaç ve beklentilerini anlayabilmek mümkün değildir. Mevcut idari mekanizma Millete hizmet yerine mekanizmasına dönüşmektedir. Belediyelerin kendi ihtiyaçlarını tespit ederek. Bunların yerine getirecek elemanları rahatlıkla alabilmeleri kadar tabii olabilir.

314. Belediye Şirketleri

Bunlar kamuoyunda BİT'lerin (Belediye İktisadi teşekkülleri) çoğalmasına neden olmuştur. Hizmetlerin yerine getirilmesinde ortaya çıkan engelleri aşmak isteyen belediyeler şirket kurmak suretiyle bu engelleri aşarak halka hizmet vermeye çalışmaktadır.

Bu şirketler sermaye şirketleri şeklinde Türk Ticaret Kanunu hükümleri doğrultusunda kurulmaktadır. Belediyelerin ortaklaşa kurdukları şirketler de vardır. Ama örnekleri çok azdır. Yaygın olan hisselerini ağırlıklı olarak bir belediyeye ait olduğu. Anonim şirket şeklinde kurulan şirketlerdir. Bu şirketin kurulabilmesi için asgari 5 kişiye ihtiyaç duyulduğundan, 4 şahsı çok cuz'i hisseler vermek suretiyle şirket kurulmaktadır. Bu Şirketlerin kurulmasının birçok nedeni vardır.

Bu nedenlerin başında yukarda anlatılan mevzuattan ve idari uygulamalardan kaynaklanan engellerin aşılmasıdır. İhtiyaç olan elemanları şirketleri bünyesinde çalıştırmakta ve bu şekilde hizmetlerin aksamada üretilmesine gayret etmektedir.

1994 Mahalli seçimlerinden kısa bir süre sonra şirketlerin kurulmaları yasaklanmıştır. Merkezi yönetim Belediyelerin. Şirketler yoluyla engelleri aşarak halka hizmet yapılmasını yolunu da tıkamaya çalışmış bu durum belediyelerin özerkliği amacıyla bağdaşmamaktadır.

Öte yandan mevcut şirketlerin çalışmasında beş engel etmiştir. İhale yasasına tabi olmadan doğrudan belediyeler kendi şirketlerine iş verebilirken. Bu uygulamada kaldırılmış ve belediye şirketleri diğer şahıs veya şirketlerle aynı konuma getirilmişlerdir. Yeni belediye şirketlerine ancak ihale yoluyla iş verebilmek mümkündür.

Şirketlerin en önemli problemi finansmandır. Bu şirketler fiilen belediyelerin işlerini yapmakta. Bazı elemanlar şirketten maaş almakta ancak belediyenin çeşitli birimlerinde aksayan hizmetlerde çalışmaktadır. Belediyelerin bütçelerini yetersiz oluşu. Şirketlerin de yeterli kaynak aktarılmamaktadır. Bu durumda şirketler belediye hizmetleri dışında piyasaya iş yapma suretiyle ek kaynak temin ederek dışında piyasaya iş yapma

suretiyle ek kaynak temin ederek bu kaynağı belediye hizmetlerine aktarmak cihetine gitmektedir.

Bu şirketler özel sektörün hızlı karar alabilme ve uygulamaya koyabilme kabiliyeti ile hareket edebilmekte. Daha hızlı ve etkin hizmet verebilmektedir. İdari vesayetinin dışında oldukları için siyasi baskılara maruz kalmamaktadır. Bir nevi merkezi hükümet tarafından çok konuşulmasına rağmen bir türlü verilmeyen yetkiler dolaylı bir şekilde alınmış ve halkın hizmetine sunulmuş olmaktadır. Bu şirketlerin belediyelere kazandırdığı birçok avantajlar vardır.

Belediyeler kadro ve imkanlarının makinelerinin yetersizliği nedeniyle işlerinin ağırlığını özel şirketlere yaptırmak zorunda kalmaktadır. Adeta buna mecbur bırakılmaktadırlar. Kendi şirketlerinde kendi elemanlarıyla hizmetler hem daha ucuz. Hem de daha kaliteli olarak gerçekleştirilmektedir. Aynı kaynakla halkla daha fazla hizmet verebilmekte, şirket imkanları bulunduğu müddetçe belediyenin parası olmadan hizmetleri aksatmadan yürütmektedir. Üçüncü kişilerin bu şekilde çalışmaları, belediyelere hizmet vermeleri mümkün değildir.

Şirketlere personel alımı ve çıkarılması kolaydır. Ücretler belediye tarafından belirlenmekte ve gelir olarak belediye personelinin düşük olmaktadır. Her an işten çıkarılma korkusu çalışanların işlerini aksatmadan ve verimli bir şekilde yapmalarına yol açmakta, belediyelerdeki. Pahalı personelin yavaş çalışma işi geciktirme alışkanlığı şirketlerde bulunmamaktadır. Şirketlerde işin garantisi çalışmaktır, çok çalışmaktır, halkı memnun etmektir.

Büyük belediyeler için niteliğine göre ayrı ayrı şirketler kurmakta, bir nevi kendi konularında ihtisaslaşan bu şirketlerle daha kaliteli ve etkin hizmet vermektedir. Bürokratik engellerin olmaması hizmetlerin hızını yavaşlatmamaktadır. Örneğin asfalt işleri için ayrı şirketler kurulmakta hazır beton ve çevre hizmetleri için de ayrı ayrı şirketler kurulmakta ve bunların vasıtasıyla hizmetler yürütülmektedir.

315. Belediye Birlikleri

Farklı belediyelerin bir araya gelerek ortak bir amaç için oluşturdukları kuruluşlardır.

Belediye birlikleri değişik şekillerde olabilmekle birlikte genelde iki şekilde oluştukları görülmektedir.

Birincisi, aynı ilde bulunan belediyelerin bir araya gelerek oluşturdukları birlikler, diğeri ise, birden çok il belediyesini kapsayan bölgesel nitelikteki birliklerdir.

Birliğin kurulması için birlik kurulu tarafından bir tüzük hazırlanır. Oluşturulan birlik il çapındaysa valilik, illeri kapsıyorsa İçişleri Bakanlığı tarafından incelenerek onaylanır.

1982 Anayasasında birlik kurulması için son kararın Bakanlar kurulu tarafından verileceği hükmü vardır.

Birliğin organları belediyeler gibi, birlik başkanı, Encümeni ve Meclisi şeklindedir. Meclis birliğini oluşturan belediyelerin meclis üyeleri arasında beş yıllığına seçilir. Birliğin karar alma organıdır.

Encümen çalışması da belediyelerde olduğu gibidir. Encümen başkan ve 4 üyeden oluşur. Bunlar bir yıl için seçilirler. Encümen aldığı kararları meclisin toplantılarına sunmaktadır.

Birlik başkanları. Birlik meclis üyeleri arasında 5 yıllığına seçilirler. Bazı birliklerde ise birliğin başkanı tüzükle belirlendiği için bu konuda seçim yapılmaz, tüzükte belirtilen belediyenin başkanı birliğinde otomatik olarak başkan olur. Örneğin Doğu Karadeniz Birliğinin başkanı tüzüğe göre Trabzon Belediye başkanıdır. Birlik başkanı birlik meclisinin aldığı kararları uygular. Birliklerin denetimi merkezi hükümeti tarafından yapılmaktadır.

Türkiye'deki yerel yönetimlerde birliklerin sayısı 1960'larda 34 iken, günümüzde bu rakam 600'ü aşmış durumdadır.

Bölgesel olarak kurulan belediyeler birliklerinin en büyüğü içinde 192 belediyeyi barındıran Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliğidir. Bunun 88 belediye ile Karadeniz Belediyeler Birliği ve 71 Belediye ile Ege Belediyeler Birliği izlemektedir (KELEŞ,1994, s. 72).

Günümüzde faaliyet gösteren birlikler, Belediyelerin kurdukları dernekler gibi son derece yetersiz bulunmaktadır. Hatta bazı belediye dernekleri, birliklerden daha aktif bir görüntü vermektedirler.

Birlikler ve belediye dernekleri, lüks otellerde turistik bölgelerde seminer vermekten öte bir faaliyet icra edemez durumdadırlar.

Halbuki mevcut yönetimin yetersiz kalıp, tıkanıdığı, yerel yönetimlerin ise belediye Başkanlarının üstün gayretleri sonucunda, her türlü kaynak kısıntısı ve merkezi yönetimin engellemelerine rağmen öne çıktığı idari bir reformun şart olduğu ve belediyelerin yetki ve kaynaklarının artırılarak çok daha etkin bir hale getirilmesinin tartışıldığı. Türkiye'nin gündemini 1, sırada işgal ettiği 20, asrın bu son günlerinde belediye birliklerinin bu hususta çok ciddi ve aktif bir çalışma yaparak kamuoyunu bilgilendirmeleri. Zaten oluşan kamuoyu gücünü arkalarını alarak merkezi hükümeti bu konuda zorlamaları ve söz konusu reformu gelişmiş ülkelerdeki gibi bir yerel yönetim yapısı oluşturacak şekilde gerçekleştirmeleri elzemken. Maalesef bunlardan bu konuda ciddi bir ses bile çıkmamaktadır.

Kamuoyunun gücünün büyüklüğü herkesin mal müdür belediye başkanları halka en yakın olan. Onların her türlü derdiyle ilgilenen kamuoyunu çok hızlı bir şekilde oluşturabilen, yöneticilerdir. Bu büyük güç ve destekle sonuca ulaşmamak mümkün değildir. Yapılacak olan iş bu kadar gücü bünyelerinde barındıran belediyelerin sesini merkeze taşımak burada ciddi bir baskı oluşturmak sonuç alana kadar da buna devam etmektedir.

Bugüne kadar söz konusu birlikler bir kere olsun belediye başkanlarını organize ederek merkezi hükümete ve T.B.M.M ne gitmiş bu husustaki istekleri dile getirmiş değildir. Bugünkü yapılarıyla asalak kurum görünümündedirler. Belediyelerin bütçelerinden belirli bir pay mevzuat gereği birliklere aktarılmakta. Göstermelik birkaç seminerin dışında hiçbir çalışma yapılmamakta birlikte çalışan birkaç elemanın maaş aldığı ve birlik başkanlarının prestij kaynağı olarak kullandığı kuruluşlardan öteye geçmemektedir.

Belediye birlikleri konusu ciddi bir şekilde ele alınması gereken bir konudur. Birlikler aktif hale gelmeli Belediyelere kayda değer hizmetler yapmalıdırlar.

Bu konuda yavru vatan KKTC Belediyeler Birliğini örnek olarak göstermek mümkündür. Bu birlik gerek bilgi bazında ve gerek teknik bazda ve gerekse finansman açısından çok önemli hizmetler vermektedir. Kıbrıs'ı ilgilendiren önemli konularda dünya çapında incelemeler yapılmakta, belediyeler bu hususlarda bilgilendirilmekte, gerekli makine veya cihazlar birlik eliyle yurtdışından getirilerek belediyelere dağıtılmakta, belediyelerdeki uygulamalarda da birliğin yardım ve desteği devam etmektedir.

Birliğin Başkanı Lefkoşe belediye başkanıdır. Tüm Kuzey Kıbrıs belediyelerinin tamamı birlik üyesidir. Belediyeler tam bir birlik ve beraberlik içinde hareket etmektedirler. Merkezi hükümete hep beraber gidilmekte ve merkezi yardımlardan adil bir şekilde tüm belediyeler yararlanmaktadır.

Ders alınması gereken çalışmalarına bir örnek vermek gerekirse. Sinek ve haşere mücadelesi ele alınabilir. Bu konuda her yıl ülkede uluslar arası düzeyde seminerler paneller düzenlenmekte A.B.D. Den Avrupa devletlerine, İsrail ve Uzakdoğu ülkelerine kadar bu hususta ileri düzeyde çalışmalar yapan ülkelerin uzmanları ve ilgili kuruluşların yetkilileri Ülkeye getirilerek son teknik ilaçlar tartışılmakta, ilaçlamaların hangi ilaçla yapılacağına karar verilmekte söz konusu ilaçlar birlik tarafından alınarak gerekirse ilaçlama makineleri de alınmak suretiyle birlik eliyle belediyelere dağıtılmaktadır. Uygulama esnasında da birliğin Belediyelere yardımı da sürmektedir. Söz konusu makine ve ilaçlar belediyelere kredili olarak, yani belediye bütçelerine sarsmayacak vadeler verilmek suretiyle verilmektedir.

Birlikte profesyonel bir yönetim vardır. Fiilen bu faaliyetleri son derece iyi yetişmiş yöneticiler yürütmektedirler Ardeşen Belediyesi olarak çok yakın ilişki içinde olduğumuz kardeş K.K.T.C belediyelerinin oluşturdukları söz konusu birliğin bu hizmetlerinden son derece yararlanmakta ve kendi birliklerimizin de benzer şekilde hizmet vermelerini temenni etmekteyiz.

Bu arada K.K.T.C. Hükümetinin belediyeler arasında ayırım yapmadığını, belediyelerin ihtiyaç duyduğu maddelerin yurt dışından getirilişinde her türlü kolaylığını gösterdiğini. Gümrük vergisi almadığını belirtmekte fayda mülahaza etmekteyim.

316. Mahalleler

Mahallelerin yönetimi 1933 yılında kaldırılmış. 1944 yılında muhtarlıklar yeniden ihdas edilmiştir.

Ülkemizdeki mahalle sayısı 10 000'i geçmektedir. Mahallelerin kurulması, birleştirilmesi ve kaldırılması için önce belediye meclislerinde karar alınır, ardından ilçe veya il yönetim kurulu onaylar, son olarak da valiliğin tasdiki gerekir.

Mahalle muhtarlarına nüfus, askerlik, sağlık, güvenlik gibi konularda sorumluluk verilmektedir. Bu yönüyle merkezi yönetimin bir uzantısı görünümünü vermektedirler. Mahalle muhtarları mahallede oturanlar arasından ve beş yıllığına gizli oyla seçilirler.

Bugün mahalle muhtarları son derece pasif durumdadırlar. Her türlü hizmet için belediyelere gitmekten öte bir işlevleri bulunmamaktadır. Muhtarların belediyelerde kendi mahalleleri ile ilgili konuların görüşülüp karara bağlandığı toplantılara katılmaları, karar alma ve uygulama safhasında aktif destek vermeleri mahalle halkı ile belediyeler arasında daha etkin bir iletişimin bu şekilde oluşması gereklidir.

33. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi

Merkezi yönetimin gerek egemenliğinin devamı ve gerekse mahalli faaliyetlerinin gözetimi için idari vesayet olarak adlandırılan çeşitli denetim mekanizmaları mevcuttur. Bu manada merkezi yönetimin yerel yönetimlere güvensizlikleri sözkonusudur.

İdari vesayet çeşitli şekillerde olabilmektedir.

İdari vesayet yerel özerkliği zedelememelidir. Denetimin derecesi bakımından üç imkan bulunmaktadır. Eğer merkezi idare yerel yönetimin kararlarını incelemek üzere yargıya havale ederse vesayet en hafif bir biçimde gerçekleşir. Yerel kararları onaylamak ertelemek veya veto etmek yetkisine sahip olursa denetim ağır olur. Türk Sistemi bakımından bu ikinci düzenleme söz konusudur. Üçüncü imkan ise, merkezi idarenin yerel yönetimler adına karar alma hakkını, kendinde görmesi, böylelikle yerel yönetimler üzerinde çok sıkı bir denetim uygulanmasıdır (BİLGİÇ, 1998, s. 42).

Anayasanın 127. maddesi "Merkezi yönetim yerel yönetimler üzerinde, yerel hizmetlerin uygun bir biçimde yönetimin ayrılmaz bütünlüğü ilkesine uygun olarak işleyişini sağlamak, kamu yararını gözetmek ve yerel ihtiyaçları karşılamak amacıyla kanunda vazedilen ilkeler ve usuller çerçevesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Merkezi idareyle olan karşılıklı bağları ve ilişkileri kanunla düzenleri, yerel yönetim organlarının organlık sıfatını kazanmalarına ve bu sıfatı kaybetmelerine olan itirazlarla ilgili gizli usüller yargı yoluyla çözüme kavuşturulur. Ancak, yargılamaya kadar geçici bir önlem olarak, İçişleri Bakanı, görevleri ile ilgili suçlarda aleyhlerinde tahkikat başlatılmış veya dava açılmış yerel yönetim organlarının veya üyelerine görevden uzaklaştırabilir" denilmektedir.

İçişleri Bakanlığı'nın teşkilat ve görevleri hakkındaki kanun, bakanlığın yerel yönetimler üzerinde yetkilerini belirlemede yerel yönetimleri yönlendirmek, merkezi idare ile ilişkilerini düzenlemek, yerel yönetimlerle ilgili olarak bakanlığa çeşitli kanun ve tüzüklerle verilen görevleri yerine getirmek, idari vesayeti sağlamak, yerel yatırımların yıllık programlara ve kalkınma planlarına uygunluğunu sağlamak, yerel yönetimlerin

hesaplarını incelemek yerel yönetim organlarıyla ilgili vuku bulmuş iddiaları incelemek gibi denetleme yetkileri vermektedir.

İl idaresi kanunu vali'ye, yerel yönetimleri bizzat ya da bakanlık müfettişleri aracılığıyla teftiş etmek yetkisini vermektedir.

Sayıştay Kanunu ise Sayıştay'a yerel yönetimlerin hesaplarını denetleme yetkisi vermiştir.

Merkezi yönetim denetleme yetkisini yerel yönetimlerin kanunlara uymalarını sağlamak maksadıyla kanuna dayalı olarak kullanmak zorundadır. Başka bir deyişle merkezi denetim yetkisi kanun hükümleriyle sınırlıdır. Dolayısıyla yerel yönetimlerin karar veya faaliyetlerinin istisnai durum hariç yerindeliğini değerlendiremez. Aksi takdirde, yerel yönetimler idari mahkemelere baş vurabilirler (ÖZER, 1993, s.252).

Yerel yönetimler. İdarenin bütünlüğü içinde çalışması gereken idari özerkliğe sahip kuruluşlardır. Üniter devlet anlayışı içinde kamu hizmetlerinde birlik ve bütünlük sağlanmalıdır. Toplum yararının sağlanması, yerel yönetim hizmetlerinde de temel ilkedir. Esasen, yerel yönetimler, yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kurulmaktadır. Ancak bunu sağlamak için merkezi yönetimin seçilmiş ve atanmış temsilcilerine, subjektif anlayışlarına göre kullanabilecekleri idari vesayet yetkilerini tanımak yerine, yerel yönetimlerin uyması gereken temel standartları bu ilkeleri göz önünde bulundurarak hazırlamak ve onları objektif hukuk normları haline getirmek amaca daha uygundur (YAZICIOĞLU, 1992, s. 46).

Yerel Yönetim vasfını taşıyan tek kurum belediyedir. İl özel idareleri ve köyler yerel yönetim kapsamında isimlendirilmekle beraber, yapıları itibariyle merkezi yönetimin bir uzantısı durumundadırlar.

310. Belediye Organları Üzerinde Denetim

Gensoru, belediye ile ilgili yıllık faaliyet raporu yeterli bulunmaması ve suçlama ile görevi kötüye kullanma belediye başkanı ile ilgili denetim araçlarıdır.

Sözkonusu denetim araçlarının nasıl kullanıldığı önceki bölümlerde tafsilatlı olarak anlatılmıştır.

Belediye meclisi aşağıdaki şekilde denetlenmektedir.

Kanunlarda belirtilen olağan ve olağanüstü toplantılar dışında toplandıklarında, Kanunlarda öngörülen yer dışında toplandıklarında Kanunların verdikleri görevleri ihmal ettiklerinde görevden alınır.

Burada İçişleri Bakanlığı'nın yetkisi konu organı olan Danıştay'a götürmektir. Fesih yada görevden alma kararını veren yargı organıdır. Bu ilke hukuk sistemimize 1961 Anayasasıyla girmiş, 1982 Anayasası ile de korunmuştur. Bu uygulama yerel yönetimlerin özerkliği açısından son derece önemlidir.

Belediye encümeni; belediye başkanı alınan kararların kanunlara ya da kamu yararına aykırı olduğunu düşündüğü takdirde, encümen kararlarının uygulanmasını durdurabilir.

Bu durumda belediye başkanı vesayet organı olan kaymakam veya vali'ye durumu bildirir.

32. Yerel Yönetimlerin Eylem ve İşlemleri

Belirli faaliyetlerde belediyeler vesayet organlarından onay almak zorundadır. Örneğin belediyelerin sınıra ilişkin kararları vesayet organının onayı ile kesinlik kazanır.

Belediyeler trafik ile ilgili düzenlemeler için il trafik komisyonu'nun onayını almak zorundadır.

Hastane ve sağlık kurumu kurularak işletilmesi belediyelerin Sağlık Bakanlığı'ndan izin almasıyla mümkündür.

İmar ve İskan Bakanlığı belediye meclislerince alınan imar planlarını değiştirme yetkisine sahiptir.

Belediye Meclisinin normal veya olağanüstü toplantılar dışında karar alması, kanun ve mevzuata aykırı kararlar alması durumlarında, kararlar valilik tarafından Danıştay'a intikal ettirilir. Danıştay, kararı tasdik yada iptal eder.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı imarla ilgili olarak Belediyelere talimat verme yetkisine haizdir. Bütçe denetimi, sübvansiyonlar ve krediler diğer denetim araçlarındandır.

İl özel idarelerin üç organı vardır, vali, meclis ve encümen.

Vali aynı zamanda merkezi yönetimin, tüm bakanlıklarında temsilcisidir.

Vali tarafından hazırlanan il özel idaresi yıllık faaliyet raporunun meclis tarafından yeterli bulunmaması durumunda konu nihai çözümü için İçişleri Bakanlığına havale edilir. Ancak Belediye Başkanlarının aksine, bu gibi durumlarda vali'lerin görevden alınmaları söz konusu değildir.

Vali il özel idarelerinde çok güçlü konumdadır. Vali aşağıdaki hususlardan meclisin fesini isteyebilmektedir:

Meclis, kanunda ön görülen toplantılar dışında toplantı düzenlerse. Belirlenen hukuki yer dışında toplanırsa, görevlerini ihmal ederse, yetki kapsamı dışında kalan konuları tartışırsa.

Ayrıca kanunda ön görülen zaman ve yer dışında verilen kararların mutlak butanla batıl olduğu belirtilmektedir.

Böyle durumlarda vali İçişleri Bakanlığı'na bilgi verir. Bakanlıkta konuyu Danıştay'a havale eder, Danıştay nihai kararını verir, meclisini fesh edebilir.

İl genel meclisinin kararları valiliğin onayı ile işlerlik kazanır. Valiler il genel meclisinin kararlarına 20 gün içerisinde itiraz edebilirler. Bu durumda konu nihai çözüm için Danıştay'a intikal ettirilir.

İl özel idarelerin personeli Vali tarafından atanır. Personelin niteliği, sayısı, işleri Bakanlığı ile Devlet Personel Başkanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir.

Bütçe valinin gözetiminde hazırlanır ve İçişleri Bakanlığı tarafından onaylanır. Valinin il özel idareleri üzerinde mutlak bir otoritesi vardır. Belediyelerde durum farklıdır.

Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi il özel idarelerin yerel İdare özelliğini taşımamakta, merkezi yönetim sıkı denetim ve yönetimi altında bulunmaktadır. Atanmış olan ve merkezi yönetimin temsilcisi durumunda bulunan vali, seçilmişler üzerinde birçok yetkilerle donatılmış. Buna mukabil seçilmişlerin vali üzerinde sonuca gidebilecek hiçbir yetkileri yoktur.

Köyler merkezi yönetimin en küçük organı olarak görev ifa ederler. Diğer taraftan bazı yerel görevleri de yaparlar. Muhtar köyde merkezi yönetimin temsilcisi, aynı zamanda köy yönetiminin başıdır (ARSLAN, 1978, s. 66).

Muhtarlar gizli seçimle ve beş yıllığına seçilirler.

Köyün mali kaynaklarını kötüye kullanmaları halinde zararları tazmin etmeye zorlanabilirler. Görevin yerine getirilmesinde ihmali görülenler, il veya ilçe idare kurulları tarafından para cezasıyla tecziye edilebilirler.

Rüşvet, mahkumiyet veya milletvekili seçilmek gibi belli bazı durumlarda muhtarlık vasfını kaydederler. Bu durumda vesayet organı olan kaymakam veya vali konuyu idare mahkemesine götürür. Nihai kararı mahkeme verir. Mülki amirlerin direk muhtarları görevinden alma yetkileri yoktur.

Heyetin seçimle gelen ve atanmışlardan oluşan iki tür üyesi bulunmaktadır. İmam ve köy öğretmenleri ihtiyar heyeti toplantılarına katılırlar. Bu bir nevi merkezi yönetimin denetimidir.

Heyetin seçimle gelen üyeleri, muhtarlar için belirtilen gerekçelerle ve aynı yol izlenerek görevden alınabilirler.

Köy personeli imam, öğretmen, sekreter ve kır bekçisinden oluşur.

Sekreter ve kır bekçisi. İhtiyar heyetinin teklifi üzerine vesayet organı olan vali veya kaymakamlar tarafından atanırlar. İmam ve öğretmen merkezi yönetim tarafından doğrudan atanır.

Köy faaliyetlerinin çoğunluğu vesayet organının denetimi altındadır.

İki veya daha çok köyün müşterek konularda anlaşmazlığa düşmesi durumunda vesayet organı problemi çözer.

Birden çok köyü ilgilendiren hizmetlerde vesayet organından izin alınır. Yabancılar ancak İçişleri Bakanlığı'nın izniyle köyde kalabilir.

Muhtarın köy işlerine ilişkin kararları. Vesayet organı tarafından köylülerin yararına olmadığı düşünüldüğünde iptal edilebilir. Vesayet organı köy adına doğrudan karar alamaz.

Muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından hazırlanan köy bütçesi vesayet organı tarafından onaylanır. Vesayet organı bütçe üzerinde değişiklik yapabilir. Merkezi yönetimin mali yardım yoluyla köyleri denetlemesi vesayetin bir çeşididir.

Özetlemek gerekirse; Türk yerel yönetimleri. İngiliz yerel yönetimlerinden farklı olarak merkezi yönetimin güçlü etkisine ve sıkı denetimine tabidir. Türk yerel yönetimlerinin bir ayırıcı özelliği Valilik sisteminin mevcudiyetidir. Vali görevleri, yerel yönetimlerin eylemlerini ve kararlarını hukuka uygunluk, veto etme ve onaylama bakımından gözetim altında tutmayı da içeren merkezi yönetim yetkilisidir. Bu kurum. Daha büyük merkezi denetimi ve daha az takdir yetkisini sonuç verdiği için, merkezde yerel yönetimlerin temsilcileri gibi olmalarına rağmen güçlü bir merkeziyetçiliğin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (SMITH, 1979, s.217).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN MALİ YAPISI

40. Belediyelerin Gelirleri

Bu alt bölümde belediyelerin gelirleri ele alınacaktır.

400. Genel Vergi Gelirlerinden Ayrılan Pay

Türkiye'de belediyeler gelirler itibariyle ağırlıklı olarak merkezi hükümete bağımlıdır. Gelirlerin büyük bir bölümü genel vergi gelirlerinden belli bir pay ayrılmak suretiyle, İller Bankası kanalıyla merkezi hükümet tarafından belediyelere aktarılmaktadır.

1981 yılında belediyelere genel bütçe gelirleri içinde % 5 pay verilmiş, 1984 yılında bu pay % 10.30'a çıkarılmıştır.

Büyükşehir belediyelerine ilave olarak bazı gelir imkanları sağlanmış bulunmaktadır.

Şehir rantının yüksek olduğu yerlerde belediyeler, özellikle büyük illerin belediyeleri, gelirler açısından küçük belediyelerden çok daha avantajlı durumdadır. Dürüst bir yönetimle bu rantın önemli bir bölümü belediyelere aktarılmakta veya bir şekilde çeşitli hizmetlere dönüştürülmektedir. Merkezi yardımların dışındaki gelirler söz konusu belediyelerde çok daha yüksektir. Adeta cadde ve sokaklar, kaldırımlar yüksek gelir getirisi olan kaynaklar durumundadırlar. Oto park gelirlerinden dahi büyük gelirler elde etmek imkanları vardır. Emlak vergisi, ilan ve reklam vergisi ve diğer vergilerden toplanan rakamlar bir hayli yüksektir. Oysaki küçük belediyelerin merkezi hükümetten

gelen payları dışında hemen hemen gelirleri yok gibidir. Küçük belediyeler yeni bir yapılanma içinde olduklarından daha çok kaynağa ihtiyaç duymaktadırlar. Birçoğu personel maaşlarını dahi veremez duruma düşürülmüşlerdir.

401. Vergiler

Emlak Vergisi: 1985 tarih ve 3239 sayılı kanunla bu vergi belediyelere verilmiştir. Tahsilatın % 15'i il özel idarelerine ayrılmaktadır. Büyükşehir belediyeleri içinde İl Özel İdaresi payı ayrıldıktan sonra kalan miktarın % 20'si ayrılır.

Bu vergi merkezi hükümet tarafından sağlıklı olarak toplanamayan ve bu nedenle belediyelere devredilen bir vergidir ve emlak değerleri düşük tutulduğu için önemli bir yekün tutmaktadır. Yıllar itibariyle emlak değerleri ve buna bağlı olarak miktarlarının artması gerekirken aksine merkezi hükümet tarafından oranlar düşürülmektedir. Önemli bir bölümü kurumlara aktarılan bu vergi için belediyelere adeta hamallığı kar kalmaktadır.

İlan ve Reklam Vergisi: Belediye sınırları ile mücavir alan içinde yapılan her türlü ilan ve reklamdan alınır.

Eğlence Vergisi: Alkolsüz kahvehane ve benzeri yerler hariç eğlence yeri işletenlerden alınmaktadır.

Akaryakıt Tüketim Vergisi: Bu vergi hasılatının binde üçü özel idarelere, binde 15'i belediyelere, binde altısı belediyeler fonuna aktarılmaktadır.

Haberleşme Vergisi : Belediye sınırları ve mücavir alanları içindeki haberleşme ücretlerinin % 1' i belediyelere aktarılır.

Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi : Bu vergi ertesi ayın 20' sinde belediyelere yatırılır.

Yangın Sigortası Vergisi : Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde yangına karşı sigortalanan menkul ve gayrimenkul mallar bu vergiye tabi olup, oranı % 10' dur.

Çevre Temizlik Vergisi: Belediye sınırları ve mücavir alan içinde bulunan ve belediyelerden kanalizasyon ve çöp hizmetlerinden yararlanan mesken ve işyeri bu vergiye tabidir. Boş olan binalar da vergi kapsamında olup, mükellef buranın malikidir. Kullanılan binalarda vergi mükellefi kullanıcılarıdır.

Bu vergi her yıl Ocak ve Temmuz ayları içinde iki taksit halinde ödenir.

Yukarıda bahsedildiği gibi söz konusu vergiler ufak belediyelerde önemli bir yekün tutmamaktadır. Bu vergilerle halkın beklediği ciddi hizmetlerin yapılması mümkün değildir.

402. Harçlar

İşgal Harcı : Yol, meydan, pazar gibi umuma ait yerlerin herhangi bir şekilde işgal edilmesi halinde işgal harcı alınır.

Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı : Hafta tatili ve resmi tatil günlerinde çalışmalarını belediyelerin iznine tabi olan işyerlerine, bu günlerde çalışma imkanı veren ruhsatın verilmesi durumunda alınan harçtır.

Tellallık Harcı : Belediye sınırları ve mücavir alan içinde belirli şartlarda her çeşit menkul ve gayri menkul satışlarından alınan harçtır.

Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetleme Harcı : Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde mezbahanelerde kesilen hayvanların kesim öncesi ve sonrası muayenesi bu harca tabidir.

Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı : Ölçü ve tartı aletlerinin muayene edilerek belediyeler ve damgalanması harca tabidir.

Bina İnşaat Harcı : Belediye sınırları ve mücavir alanlarda yapılan her türlü inşaat harca tabidir.

403. Harcamalara Katılma Payları

Yol Harcamalarına Katılma Payı : Yeni yol açılması, mevcut yolların genişletilmesi kaldırımsız ve bakımsız yolların asfaltlanıp bakımının yapılması gibi hallerde bu hizmetlerden yararlanan gayrimenkul sahiplerinden alınır.

Kanalizasyon Harcamalarına Katılma Payı: Yeni kanalizasyon tesisi veya mevcutların ıslahı durumunda alınır.

Su Tesisleri Harcamalarına Katılma Payı : Yeni içme suyu şebeke tesisi veya mevcut şebekelerin ıslahı durumunda alınır.

Harcamalara katılma payları,bina ve arsaların emlak vergi değerlerinin % 2'sini geçemez.

İçişleri Bakanlığının genelge hükümleri doğrultusunda (1988 ve 1989 yıllarında yayınlanmıştır) kendi hizmetlerinden yararlanan komşu belediyelerde yaşayanlardan da belediye gelirleri toplanabilmektedir.

1982 yılında İçişleri Bakanlığı bir Genelgesi ile beş 5 sınıfa ayırmıştır.

- Nüfusu 100 000 'in üzerinde olan belediyeler
- Nüfusu 51 001 - 100 000 olan belediyeler
- Nüfusu 20 001 - 50 000 olan belediyeler
- Nüfusu 5 001 - 20 000 olan belediyeler
- Nüfusu 5000 'in altında olan belediyeler

Harçlar bölümde belirtilen kalemlerden de önemli bir gelir elde edilmektedir.

404. Belediyelere Devlet Yardımı

Devletin belediyelere yardım etmesi çok tabiidir. Çünkü belediyeler devletin yapmakla yükümlü oldukları kamu hizmetlerini yürütmektedirler. Halkla içiçe bulunmakta ve halkın her türlü ihtiyacı içinde belediyeler müracaat etmektedir.

Yardımlar iki grupta toplanabilir :

a) Genel Yardımlar

Devlet bu grupta yardımın nasıl toplanabileceğini sınırlamaz, belirlemez. Belediyeler bu yardımları arzu ettikleri hizmetlerde kullanırlar, genel bütçe gelirlerinden verilir.

b) Özel Yardımlar

Bu yardımlar özel bir hizmet için verilir ve bu hizmetin dışında kullanılmaz. Belediyeler özel yardımları işi gerçekleştirdikçe alırlar.

Hükümetlerin belediyelere yardımları nakdi olabileceği gibi su, kanalizasyon vb. hizmetlerin bizzat devlet kurumları tarafından yapımı şeklinde de olabilir.

Devlet yardımlarının oranının yüksek oluşu, belediyeleri merkezi idareye o oranda bağımlı kılmaktadır. Aynı zamanda ayırıcı davranması imkanını da vermektedir. Yerel idarelerin inisiyatif kullanmaları seviye olarak çok azalmakta birçok adaletsiz uygulamaya zemin teşkil etmektedir.

405. Belediyenin Olağanüstü Gelirleri

İller Bankası ile diğer devlet bankalarının sağladığı kredilerden oluşur. Belediyeler genelde milli yetmezlik içinde bulduklarından bu yola baş vururlar. Zaman zaman hükümetler bu borçları kısmen veya tamamen üstlenir. Zaman zaman borçlar affedilir ve borç alan belediyeler ilave bir gelir elde etmiş olurlar. Bu husus aynı zamanda adaletsiz bir uygulamayı da getirebilmektedir.

Belediyeler, Türkiye Emlak Bankası'nın garantisi ile bono çıkarabilirler .

406. Diğer Gelirler

Belediyelerin istedikleri teşebbüslerden elde ettikleri gelirler, para cezaları, kira gelirleri ve ücretlerden oluşur.

41. Belediyelerin Bütçeleri

Bütçe gelecek yılda toplanacak gelirlerin ve yapılacak harcamaların tahminidir.

Yürütme organı olan belediye başkanı bütçeyi hazırlar ve belediye encümenine sunar. Encümen belirli değişiklikleri yaptıktan sonra belediye meclisine gönderir. Bütçe mecliste oluşturulan bütçe komisyonunda müzakere edildikten sonra meclis tarafından kabul edilir.

İkinci aşamada bütçe vesayet organı tarafından onaylanır. Vesayet organı illerde vali, ilçede kaymakamlardır. Vesayet organı bütçenin kanunlara uygun olup olmadığı inceler .

Vesayet organı bütçe ile ilgili kararını 1 hafta içinde vermek zorundadır. Gerekli değişiklikleri doğrudan yapabilir. Belediye meclisi yapılan değişiklikleri yerinde görmezse konuyu idare mahkemesine götürür. Mahkemenin vereceği karar kesin ve bağlayıcıdır. Meclis yargıya başvurmazsa vesayet organının kararı nihai karardır.

Belediye bütçeleri uygulama sırasında vesayet organlarınca, uygulama sonrasında ise Sayıştay tarafından denetime tabidir.

42. Belediyelerin Yararlanabilecekleri Yardım Fonları

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

1 - Mahalli İdareler Fonu

a-İlgili Mevzuat : Mahalli idareler Fon Yönetmeliği (R.G.19.9.1984/18520 Değ. 15.9.1988 / 19930 - Değ.6.6.1994 / 21952).

b - Yardım Konuları : Nüfusu 50 000'nin altında olan belediyelerin belediye hizmet binası, fırın, un değirmeni, hal, pazaryeri, düğün ve nikah salonu, hamam, kaplıca, plaj tesisleri, umumi hela, mezarlık tesisi ve tanzimi, belediye parkı, çocuk parkı, koruluk, fidanlık, okuma odası, kitaplık, spor tesisi, akaryakıt ve patlayıcı madde deposu, mezbahane, hayvan kesim ve imha yeri , garaj ve otopark projeleri ile belediyelerin görev alanları içinde olup da diğer bakanlıkların fon yönetmeliği kapsamı dışında kalan konulardan valilikçe uygun görülenler.

c - Başvuru: Valiliklere (6.6.1994 tarih ve 21952 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmelik değişikliğinden sonra).

2 - Muhtaç Asker Ailelerine Yardım Fonu :

a - İlgili mevzuat : 4109 sayılı Muhtaç Asker Ailelerine Yardım Yapılması Hk.K.

b - Yardım Konusu : Muhtaç asker ailelerine yardım

c - Başvuru : İçişleri Bakanlığına (Mahalli İd. Gn.Müdürlüğü)

3 - Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu

a-İlgili Mevzuat : Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu Yönetmeliği. (R.G. 16.6.1985/ 18786 - Mükerrer)

b-Yardım Konuları : Işıklı trafik işaret cihazları (Sinyalizasyon), trafik işaret levhaları ve yol çizgi boya, otopark yapımı ve düzenlemesi, kavşak düzenlemesi,

trafiğin kapalı devre televizyon sistemi ile kontrolü, çocuk trafik eğitim parkları, bu hizmetlerle ilgili araç ve gereçler.

c - Başvuru : İçişleri Bakanlığı (Emniyet Gen . Müd.)

BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI

1 - Bakanlık Bütçe Ödeneği

a - İlgili Mevzuat : Belediyeler İmar Uygulamaları Yardım Yön. (R.G. 18.3.1983)

b - Yardım Konuları : Kamulaştırma giderleri (yol, yeşil alan, meydan, park, fuar, mesire yeri, çocuk bahçesi, otopark (otopark Yönetmeliği dışında kalanlar), açık pazar yerleri, tarihi ve turistik eserlerin ve anıt çevrelerinin açılması).

Düzenleme giderleri (yol, trotuar, bordür, meydan, fuar ve mesire yerleri, park içinde yapılacak binalar hariç), çocuk bahçesi (oyun elemanları hariç), açık pazar yerleri, yeşil alan, tarihi ve turistik eserlerin çevreleri, anıt kaidesi ve çevresi (anıtın kendisi hariç), imar planında olup da yol bağlantısı niteliği taşıyan köprüler, menfezler, çevre duvarları (park, pazaryeri ve çocuk bahçesi ile yeşil alanlar için) yapılması ve düzenlenmesi işleri)

c- Başvuru : Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü)

2 - Geri Kalmış Yörelere Halk Konutu Fonu

a-İlgili Mevzuat : Geri Kalmış Yörelere Halk Konutu Yapımı Uygulamaları ve Uygulamaların Gerektirdiği Alt Yapı ve Kamulaştırmalara Ait Sarf ve Tahsis Yönetmeliği (R.G. 9.8.1976 / 15672)

b-Yardım Konuları : Belirtilen işler için yapılan harcamalar valilikler (Bayındırlık Müdürlüğü) vasıtasıyla yapılır. Yapılan konutlar, başta memurların konut ihtiyacını karşılamak üzere, arsayı sağlamış olan belediyeye bedelsiz olarak devredilir.

c - Başvuru : Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Teknik Araştırma Uygulama Genel Müdürlüğü)

3 - Akaryakıt Tüketim Vergisi Payı ile Genel Bütçe Vergi Gelirleri Payı ve Mahalli İdareler Fonu

a - İlgili Mevzuat : Akaryakıt Tüketim Vergisi Hasilatından Belediyelere Ayrılan Pay ile Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Verilen Payın Dağıtım Hakkında Yön. (R.G. 17.4.1985 / 18728)

b-Yardım Konuları : Belediyelerin görev alanında olupta, Bakanlığın uygun göreceği düzenleme ve yapım işleriyle belediyelerin 5 yıllık imar programlarında yer alan kamulaştırma işlemleri

c -Başvuru : Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü)

4 - Gecekondu Fonu

a - İlgili Mevzuat : 775 sayılı Gecekondu Kanunu (Madde. 14)

- Gecekondu kanunu uygulama yönetmeliği

- 247 sayılı 775 sayılı Gecekondu Kanununda değişiklik yapılması hakkında KHK.

b -Yardım Konuları: Belediyelerce yapılan veya yaptırılan gecekondu tasfiye, ıslah ve önleme bölgelerine ait projelerle ilgili kamulaştırma, arazi ıslah ve düzenleme, alt yapı ve bina yapımı için karşılıklı veya karşılıksız olarak yardım yapılabilir (ancak 2000 yılına kadar yeni yardım yapılmaması kararlaştırılmıştır).

c - Başvuru : Bayındırlık Bakanlığı (Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müd.)

ÇEVRE BAKANLIĞI

1 - Çevre Kirliliğini Önleme Fonu

a - İlgili Mevzuat : Çevre kirliliğini önleme fonu yönetmeliği (R.G.17.5.1985)

b - Yardım Konuları : Çevre kirliliğini önleyici araştırma faaliyetleri, çevre temizlenmesi, çevre kirliliğini önleyici eğitim faaliyetleri, personel yetiştirilmesi, teknoloji ve proje satın alınması, proje yardımları düzenlenmesi, arıtma tesisleri, çevre kirliliğini önleyici ve çevreyi iyileştirici faaliyetlerde kullanılacak her türlü araç (traktör, romörk, süsleme makinesi, çöp kamyonu, arazöz, vidanjör) alımı ile araçların bakımı, onarımı ve bu tür araç gerecin yapımı için kurulacak tesis ve işletmeler, ağaçlandırma, hayvan ve bitki nesillerinin ıslahı için yapılacak çalışmalar.

c - Başvuru : Çevre Bakanlığı (Finansman Daire Başkanlığı)

TURİZM BAKANLIĞI

1 - Turistik Yöre Belediyelerine Vidanjör, Arazöz ve Çöp Kamyonu Sağlanması

a - İlgili Mevzuat: Turistik Yöre Belediyelerine Vidanjör, Arazöz ve Çöp Kamyonu Sağlanması Hakkında Yönetmelik (R.G. 26.10.1982 / 17852)

b-Yardım Konuları : Turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerinde bulunan belediyeler ile turizm bakımından öncelik kazanan yerleşme merkezlerindeki vidanjör, arazöz ve çöp kamyonu sağlanması.

c - Başvuru : Turizm Bakanlığı (Yatırımlar Genel Müdürlüğü)

2 - Turistik Yöre Belediyelerine Altyapı Yardımı

a - İlgili Mevzuat: Toplu Konut Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin 18 inci maddesi (R.G. 12.2.1987)

b -Yardım Konuları : Turistik yöre belediyelerinin yol ve tretuvar düzenlemesi, kanalizasyon ve arıtma tesisleri, wc, duş yapımı, çevre tanzimi ve park düzenlemesi, aydınlatma işleri, plaj düzenlemesi ve temizlenmesi.

c - Başvuru: Turizm Bakanlığı (Yatırımlar Genel Müdürlüğü) (Yardımanın finansmanı Turizm Bakanlığı bütçesine konulan ödenek ile yukarıda belirtilen Yönetmeliğin 18 inci maddesi gereğince Toplu Konut Fonundan Turizm Bakanlığına aktarılacak kaynaktan sağlanmaktadır)

KÜLTÜR BAKANLIĞI

1 - Kültür Etkinliklerine Yardım Fonu

a -İlgili Mevzuat : Kültür Bakanlığı Yerel, Ulusal ve Uluslararası Kültür Etkinliklerine Yardım Yönetmeliği (R.G.8.4.1993 / 21546)

b - Yardım Konuları : Şenlik, festival, anma günleri, konser, sergi, gösteri, kongre, sempozyum, fuar, seminer, panel ve benzeri sosyal ve kültürel etkinlikler.

c - Başvuru : Kültür Bakanlığı (APK - Faaliyet konusuna göre ilgili birim)

2 - Kitap ve Kütüphane Malzemesi Yardımı

a - İlgili Mevzuat : 354 sayılı Kültür Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.

b - Yardım Konuları : Kütüphane için yer tahsis etmiş belediyelere kitap ve kütüphane malzemesi yardımı.

c - Başvuru : Kültür Bakanlığı (Kütüphaneler Genel Müdürlüğü)

DEVLET BAKANLIĞI

1 - Geliştirme ve Destekleme Fonu

a - İlgili Mevzuat : 7.11.1984 tarih ve 84 / 8800 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (R.G. 7.12.1984)

b - Yardım Konuları : Belediyeler toplu konut mahallerin kamulaştırma ve diğer şekillerde temini ile buraların yol, kanalizasyon, içme suyu ve elektrik gibi altyapı giderleri

c - Başvuru : Toplu Konut idaresinin bağlı olduğu Devlet Bakanlığı (Talep Dosyaları Devlet Bakanlığınca Yüksek Planlama Kuruluna intikal ettirilmekte ve Kurulun kararından sonra Toplu Konut İdaresi vasıtasıyla yardım yapılmaktadır).

2 - Türk Sporunu Teşvik Fonu

a - İlgili Mevzuat : Türk Sporunu Teşvik Fonu Yönetmeliği (R.G.18.10.1984)

b - Yardım Konuları : Köy ve semt spor tesis ve alanlarının yapımı.

c - Başvuru : Spordan sorumlu Devlet Bakanlığı .

3 - Spor Tesisi Yapımı ve Malzeme Alım Yardımı

a - İlgili Mevzuat : 3418 sayılı Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi İhdasına Dair Kanun ve 3558 sayılı Kanunla yapılan Değişiklik.

b - Yardım Konuları : Belediyelerin Spor tesisi yapımı ve malzeme alım işleri

c - Başvuru : Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı

TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI

1 - Toplu Konut ve Kentsel Çevre Üretimi Kredisi

a - İlgili Mevzuat : Belediye Arsaları Üzerinde Toplu Konut ve Kentsel Çevre Üretimi ve Kredilendirilmesine Dair Yönetmelik (R.G. 14.11.1992 / 21405)

b - Yardım Konuları : Belediye arsaları üzerinde yapılacak toplu konut ve kentsel çevre üretim projeleri uygulaması çerçevesinde teknik müşavirlik ve konut kredileri.

c - Başvuru : Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

1 - Kalkınmada Öncelikli Yörelere Ödeneği

a - İlgili Mevzuat : Kalkınmada Öncelikli Yörelere İlişkin Program ve Projeler Desteklemek Amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Bütçesinde Yer Alan Ödenekten Yapılacak Yardımların Dağıtım Esasları Hakkında Yönetmelik (R.G.9.9.1992)

b - Yardım Konuları : Kalkınmadaki öncelikli yörelerdeki il özel idareleri ve belediyelerin tarım ve hayvancılık ürünlerinin işlenmesine yönelik yatırımlar, kültür ve turizmin gelişmesine yönelik yatırımlar, yatırım amacıyla kurulan yeni anonim şirketleri iştirakleri, imalat sanayinin gelişmesine katkı sağlayacak yatırım projeleri, hizmetlerin etkinliğini artıracak sosyal ve ekonomik altyapı yatırımları .

c - Başvuru : Devlet Planlama Teşkilatı (Valilik görüşü ile birlikte)

İLLER BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1 - Belediyeler Fonu

a - İlgili Mevzuat : Belediyeler Fonu Yönetmeliği (R.G.20.01.1985 / 18641)

b - Yardım Konuları : Belediyeler İller Bankası yıllık yatırım programında bulunan harita, imar planı, içme suyu, kanalizasyon, çeşitli yapı ve tesisler ve benzeri işlere ait plan ve projeler ile belediyenin görev alanında bulunup da İller Bankası programına alınan sair işler için karşılıksız tahsis yapılmaktadır (tahsis belediyeye yapılmamakta, doğrudan bankaca kullanılmaktadır).

c - Başvuru : İller Bankası Genel Müdürlüğü (İkrazlar ve Bankacılık Daire Başkanlığı)

2 - Acil İşler Kredisi (Orta ve Uzun Vadeli)

a - İlgili Mevzuat : 4759 sayılı İller Bankası Kanunu

b - Yardım Kanunları : Belediyelerin acil içme suyu ve kanalizasyon işleri ile yarım kalmış yapı işleri (genellikle 5 - 10 yıl vadelidir. Faizi halen % 50' dir)

c- Başvuru : İller Bankası Genel Müdürlüğü (İkrazlar ve Bankacılık Daire Başkanlığı)

3 - Kısa Vadeli Avans

a -İlgili Mevzuat : 4759 sayılı İller Bankası Kanunu

b-Yardım Konuları : İl özel idareleri ve Belediyeler, yatırımlarının tamamlanması için Bankaca dağıtılmakta bulunan kanuni paylarından Bankaya olan borçları düşüldükten sonra kalan kısmı açıldığı yıl veya müteakip yıl içinde kapatılmak kaydıyla avans olarak alabilirler (halen faizi % 100 dür).

c -Başvuru : İller Bankası Genel Müdürlüğü (İkrazlar ve Bankacılık Daire Başkanlığı)

4 - Kefalet Yardımı

a - İlgili Mevzuat : 4759 sayılı İller Bankası Kanunu

b - Yardım Konusu : Belediye ve Özel İdarelerin kamu kurum ve kuruluşlarından, Banka iştiraklerinden veya satıcı firmalardan alacakları araç gereç ve malzeme bedellerinin taksitlerine Bankaca dağıtılacak kanuni paylarının miktarına göre Banka kefalette bulunabilir.

c - Başvuru : iller Bankası Genel Müdürlüğü

MALİYE BAKANLIĞI**1 - Genel Amaçlı Yardım :**

a - İlgili Mevzuat : Bütçe Kanunları

b - Yardım Konusu : Mali yönden sıkıntıda bulunan belediyelere nüfusları oranında yardım yapılabilmektedir. Yardım genel amaçlı olup, tahsisi mahiyette değildir.

c - Başvuru : Maliye Bakanlığı (Bütçe ve Mali Kontrol Gn.Müd.)

SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI**1 - Organize Sanayi Bölgeleri Fonu**

a - İlgili Mevzuat : Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonlar Yön (R.G.31.1.1982 /17591)

b - Yardım Konuları : Organize sanayi bölgelerinin su, yol kanalizasyon, enerji, haberleşme ve buna benzer alt yapı harcamaları için müteşebbis teşekküllere (İl Özel İdareleri, sanayi odaları, ticaret odaları, belediyelere (organize sanayi bölgesi belediye sınırları içinde olması halinde) sanayicilerin kendi aralarında kurdukları dernek, kooperatif ve benzerlerine) kredi olarak yardım yapılır (müteşebbis teşekküller, valinin başkanlığında bunlardan müracaatı Bakanlıkça uygun görülenlerin bir araya gelmesiyle oluşur).

c - Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Santral ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü).

Son yıllarda bu fonlarda biriken paralar merkezi hükümetler tarafından bütçe açıklarını kapatmak için kullanılmakta, çok cüzi bir miktardan ağırlıklı olarak merkezi iktidarı oluşturan partilere mensup olan belediyeler yararlanmaktadır.

İstisnaları bir tarafa koyarsak belediyeler için belediyeler için söz konusu fonlar yok gibidir. Belediye başkanları bu fonlardan yararlanmak için Ankara'da Bakanlık kanallarını aşındırmada, uzun zaman harcamalarından sonra elleri boş ve merkezi yönetime kırgın olarak, dönmekte ve hemşehrilerine durumu şikayet ederek rahatlamaya çalışmaktadırlar.

Tamamen politik bir amaç haline gelen fonlar kaldırılmalı ve nüfusları oranında belediyelere İller Bankası payları ile birlikte veya benzer bir şekilde aktarılmalıdır.

İl özel idareleri maliyesi belediyelerde olduğu gibi ağır bir şekilde merkezi idareye bağlıdır. Zaman içinde bu bağımlılık artmış ve gelirlerinde çok büyük düşüşler gerçekleşmiştir.

1980 yılından önce il özel idareleri payları birkaç vergiye dağılmış durumdaydı. 1981 yılında bu paylar birleştirilmiş ve toplam genel bütçe gelirlerinin % 1 ' ı bu idarelere tahsis edilmiştir. 1980 yılında bu oran % 1.40 'a, 1991 yılında ise 1.70 'e yükseltilmiştir.

Bu oranın % 80' ni nüfus oranlarına göre dağıtmakta, geriye kalan miktar ise İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan "Yerel yönetimler fonu" ve İl Özel İdareleri Fonu'na yatırılmaktadır. Bu fonların kullanımı İçişleri Bakanlığı'nın inisiyatifindedir.

Fondan yapılan yardımlar, tarım, tarım sanayi, kültürel ve turistik yatırımlar, huzurevleri ve öğrenci yurtları inşaa edilmesi sahaları kapsamaktadır. Azami yardım miktarı, proje değerinin % 70' idir.

- Belediye emlak vergisinin % 15 ' i,

- Orman gelirlerinin %' 3 ü gibi özel kanunlarla sağlanan gelirler,
- İşlettikleri teşebbüslerin gelirleri,
- Mal varlıklarından elde ettikleri kira gelirleri,
- Para cezaları ve ruhsat bedelleri,
- Bağışlar.

İl özel idarelerinin öz gelirleri yetersizdir ve genel vergi gelirlerinin toplamının ancak binde 4 'üne tekabül eder.

İl Özel İdareleri toplam gelirlerinin %' 5 ini İller Bankasına gönderirler ve bu oranda bu kurumdan borç alabilirler. Ayrıca çeşitli kamu kurumlarından borç alabilme yetkileri vardır. Borçlanmada temel kurum İller Bankası'dır.

İl Özel İdare bütçesi valinin başkanlığında, il daimi encümeni tarafından hazırlanır. Meclis gerekli görürse bazı değişiklikleri yaparak bütçeyi onaylar. Bundan sonra bütçe vali tarafından 15 gün içinde İçişleri Bakanlığı'na yollanır. Bakanlığın bazı ufak değişiklikler yapma yetkisi vardır. Bakanlık 1 ay içinde bütçeyi onaylar.

Köylerin gelirleri imece, salma ve devlet yardımlarından oluşmaktadır.

İmece : Köylerde geleneksel bir kollektif yardımlaşma çeşididir. İhtiyaç sahiplerinin yalnız başlarına yapamayacakları işler köylüler tarafından imece ile yapılır. İmeceye katılanlara herhangi bir ödeme yapılmaz, işin sahibi çalışanların karınlarını doyurur. Köyün ortak işleri de imeceyle yerine getirilir.

Gittikçe azalmakta olan imece geleneğinin güçlendirerek devam ettirilmesi gerekmektedir. Vatandaşların yalnız köylerde değil şehirlerde de yapılan hizmetlere katkı sağlaması, bizzat karar verme ve yapım aşamasında işin içinde olması son derece önemlidir. Bu güzel geleneğin yerini herşeyi devlet yapsın, idareciler yapsın anlayışı almaktadır. Bu üzücü bir gelişmedir.

Salma : Köy sınırları içerisinde yapılacak ortak işler için köylülerden alınan paradır.

1939 yılında özel bir kanun salma uygulamasına bir çerçeve getirmiştir. Buna göre, salma köydeki her evden köyün zorunlu giderleri için, köylülerin ekonomik durumları göz önünde bulundurularak, köy ihtiyar heyetinin kararıyla toplanır ve azami sınır 20 TL'dir.

Ülkede yaşanan hızlı enflasyon nedeniyle bu rakam bariz hale gelmiştir.

İller bankası kararlarının % 50'sinde oluşan Bayındırlık Bakanlığı'nın yardımları; küçük sulama projeleri, turistik bina inşaatı, hamam, fırın, değirmen vb. konularda Tarım ve Köyşleri Bakanlığı yardımları ve il özel idarelerinin yardımları devlet yardımlarını teşkil etmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. YEREL YÖNETİMLERİN SORUNLARI

50. Yerel Yönetimlerin Yönetim Sorunları

Son zamanlarda büyük belediyeler itibariyle değerlendirildiğinde, Belediye Başkanlıkları tercih edilmeye, milletvekilliği ise ikinci planda kalmaya başlamıştır.

Halk, milletvekillerinden, dolayısıyla merkezi hükümetten artık umudunu büyük oranda yitirmiş durumdadır. Yapılan genel seçimlerin ülkede bir şeyi değiştirmeyeceği, eski umutsuz gidişatın devam edeceği, halkın problemlerine çözüm getirilemeyeceği kanaati ağırlıklı olarak yerleşmiştir. Bu durum halkın Milletvekillerine karşı olan tutumlarında da belirgin olarak anlaşılmaktadır. Eskiden Milletvekilleri geldiklerinde halk arasında büyük bir heyecan meydana gelir, Vekillerin etrafı sarılır, merak ve saygıyla dinlenirken, bugün tam bir ilgisizlik söz konusudur ve millet Vekillerinin eski itibarları da kalmamıştır.

Bunun aksine belediye başkanlarının itibarlarında ise, belirgin bir artış gözlenmektedir. Bilhassa 1994 seçimlerinden sonra işbaşına gelen belediyelerin yaptıkları güzel ve örnek çalışmalar milletin gönlünde bir umut ışığının doğmasına neden olmuştur. Önceleri belediye seçimleri Öncesinde de merkezi hükümeti belirleyen seçimlere hakim olan umutsuz zihniyet ağırlıklı olarak kamu oyununda yerleşik iken, bu durum değişmiştir.

Genel ve yerel yöneticilerin birlikte seçildiği 1999 Nisan ayında yapılan seçimlerde söz konusu durum daha da belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Halk adeta genel seçime gitmiyor, Belediye başkanları için sandığa gidiyor gibiydi. Politikanın gündemini ağırlıklı olarak Belediye Başkan adayları oluşturmaktaydı.

Belediye başkanları ve milletvekillerinin halkın arasına birlikte çıkmaları halinde ilgi odağı belediye başkanları olmakta Milletvekilleri ise başkanların gölgesinde kalmaktadır.

Halkına hizmet etmeyi hedefleyen, Şahsi beklentilerini ikinci plana atan siyasetçi, bütçesi, personeli ve makine imkanlarıyla halka önemli hizmetlerin yapılabileceği belediye Başkanlığının Milletvekilliğine tercih etmektedir.

Bu gün ülkemiz kalitesi düşük bir demokrasiyle yönetilmektedir. Partilerde de demokrasi yoktur, tam bir liderler sultanı vardır. Milletvekilleri parti başkanlarını veya parti üst düzey yönetimini teşkil eden birkaç kişinin aldığı kararlara uymaktan bir iş yapmamaktadırlar. Halk nezdinde Milletvekilliği talimatla parmak kaldıran veya kaldırmayan robot yönetimi şeklinde tasvir edilmektedir.

Bu yapı içinde Ankara 'da faydalı olamayacağını bilen birçok insan, siyaseti belediyelerde yapmayı haklı olarak tercih etmektedirler.

Her ne kadar belediyelerin ve dolayısıyla başkanların durumu da pek iyi değilse de Milletvekillerine kıyasla çok daha etkin olabilmeleri bu sonucu doğurmaktadır.

İyi yetişmiş, dürüst, hizmet aşkıyla yanan, hizmeti ibadet bilen belediye başkanları, bütün imkansızlıklara rağmen harikalar meydana getirmekte, milletin gönlüne su serpmektedir.

Bu durum "Biz değişmeyiz. Biz adam olmayız. Kim gelirse gelsin hiçbirşey değişmez" kanaatinin hakim olduğu, umutsuzluğa mahkum edilen, kendi başının çaresine bakmaktan başka çıkar yol yok diye düşünen insanımızın umutla gözlerinin parıldamasına neden olmaktadır. Millet, belediye başkanlarının şahsında yöneticilerine yeniden güven duymaya başlamıştır. Aynı durumun hızla merkezi yönetim de aksetmesi elzemdir. Ancak bu konuda umut verici gelişmeleri pek görememekteyiz.

Eskiden yerel bazda yapılan politikalar, genel politika içinde bulunanlar gibi menfaat rotası üzerinde kurulmaktaydı. Bir genelleme tabii ki yapmıyoruz. Dürüst

politikacılar her zaman gerek milletvekilliğinde ve gerekse belediye başkanlıklarında var olmuştur. Olmaya da devam edecektir. Ancak bunların genelde pek etkin olamadıkları halkın malumudur. Bu gün de aynı amaçla siyaset yapanlar tabii ki vardır. Ancak Belediyelerde, özellikle büyük rant ve diğer imkanların paylaşımı için ortaya çıkan, halka hizmet etmeyi hedeflemeyen seçimden önceki söylemleri ile, seçildikten sonra yaptıkları birbirine hiç uymayan politikacıları artık yerel yönetimlerde rağbet görmemekte, halk bunları gayet iyi teşhis ederek elemektedir. Bu gidiş güzel bir gidiştir ve umut doludur. Aynı yapının kısa bir zaman içerisinde genel seçimlere de yansıtacağı halkın son seçimdeki köklü tercih değişikliği ile ortaya konmuştur. Herkesin aklını başına alması, siyaseti belli güçlere göre değil halka göre yapması için zaman geçmek üzeredir. Bu gelişmeyi göremeyen ve halka ayak uyduramayan politikacıları halk hızlı bir şekilde tasfiye etmektedir. Hatta partiler daha bu akıbetten kendilerini kurtaramamaktadırlar. Ülkemizin en eski partisinin durumu buna çok güzel bir örnektir.

Bu ve buna benzer birçok nedenden ötürü belediye başkanlığı önem kazanmakta ve öne çıkmaktadır. Yerel yönetimlere yetki ve kaynak devri hususundaki kamuoyunun ezici baskısı da bunu teyit etmektedir.

Geçmiş dönemlerde belediyelerin iyi yönetildiğini söylemek zordur. Bugünkü kentlerin durumu bu kanaati oluşturacak mahiyettedir.

Kentler hızla betonlaştırılmış, adeta insanların nefes alamayacakları için açık hava hapishanelerine dönüştürülmüştür. Yeşil alanlar yok edilmiştir. Dinlenme ve eğlenme alanları spor alanları son derece yetersizdir. Şehirlerde bir trafik keşmekeşi yaşanmaktadır.

Kentlerde yaşayan insanlar yönetime katılma şansını yakalayamamışlardır. İhtisaslaşmış kurumlar dahi yönetime katkıda bulunamamaktadırlar. Şehirlerin planları zamanında yapılmamakta, çarpık şehirleşme hızla gelişmektedir.

Merkezi hükümetlerin belediyelere güvenmemekte, bu güvensizlik psikolojisi ve son zamanlarda başarılı oluşlardan dolayı kıskanma duygunu içinde olabildiğince belediyelerin üzerine gitmektedir. Tüm dünyada yerel yönetimler öne çıkarıldı, imkan ve yetkileri arttırılırken. Ülkemize geriye gidiş sözkonusudur.

Siyasi partiler yerel seçimleri genel seçim havasına sokmakta, kendilerinde olmayan belediyeleri cezalandırarak, bunları başarısız kılmaya çalışmaktadırlar. 1989 seçimlerinden önce o günün iktidar partisi, kendilerine mensup başkanların seçilememesi durumunda, belediyelerin elini-kolunu bağlayacaklarını basın aracılığıyla duyurmuş, yerel seçimlerde büyük bir hezimete uğramasının ardından ise belediyelerin gelirlerini azaltarak bir nevi seçim vaadini yerine getirmiştir. Her zaman bu kadar açık söylenmese de uygulama bu doğrultuda olmakta, halk tercihlerinden ötürü cezalandırılmaktadır.

Kentlerin imar planları şehirleşmeden önce yapılmalıdır. Şehirleşmeden önce modern bir yerleşimin tüm unsurlarını planlanarak kentin kontrollü bir şekilde gelişmesi sağlanmalıdır.

Bu konuda görevli olan iller bankası belediyelerin bu isteğini yerine getirmektedir. Birçok belediye şehir planlarını yapacak teknik kadrodan mahrumdur. Planlar zamanında yapılamadığı için şehirler çarpık ve düzensiz olarak gelişmekte, planlar fiili duruma sonradan uydurulmaktadır.

Geçmiş dönemlerde yapılan planlar birçok yanlış bünyesinde taşımakta ve yapıldıklarında yetersiz duruma düşmekte. Şehrin büyümesinin gerisinde kalmıktaydı.

Yine kendimizden örnek verirsek; 1994 Mart ayında görevi devraldığımızda mevcut şehir planının yetersiz ve birçok eksik bünyesinde taşıdığını, hızla gelişen şehrin neredeyse yarısının şehir imar planının dışında kaldığını, yani buraların planlanmadığını ve gelişmenin gelişi güzel ve çarpık olarak devam ettiğini gördük ve duruma hemen müdahale ederek imar planı dışında kalan yerlerdeki inşaatlaşmayı durdurduk. Acilen şehrin tamamını kapsayan bir imar planı yapmamız gerekmektedir ve bunun için iller Bankası genel Müdürlüğü'ne müracaat ettik. Ancak buradan bize şehrin halihazır haritasının çıkarılmasının dahi en az üç yılı alacağı, imar planının yapılmasının ise 5 yıla kadar mümkün olmayacağı ifade edildi. Halbuki halkımız bize 5 yıllık yetki vermişti ve biz 5 yıl içinde hem planlamayı hem de uygulamayı yapmak durumundaydık. Bu durum belediyeler planlamayı iyi yapamaz bu işi tekrar Ankara'ya vermek lazım diyenlere verilecek çok güzel bir örnektir.

Durum son derece muaccelliyet arz ediyordu ve hemen başka arayışlara geçtik. Bir Üniversitemizle anlaşarak iki yıl içinde hem imar islah planını ve hem de şehrin tamamını kuşatacak şekilde şehir imar planını yaptık ve hemen uygulamaya koyulduk.

Ardeşen, Karadeniz'in kıyısında bulunmasına rağmen, eski planda caddeler denize paralel olarak düzenlenmiş, adeta denizle şehir arasında evlerden bir duvar örülmüştü. Halbuki yapılması gereken denize dik caddelerin açılması ve deniz havasının iç kesimlere kadar ulaşmasının, aynı zamanda herkesin denizle içiçe yaşamasının sağlanmasıydı. Yapılmış olan yerlerde mümkün olduğu kadar denize dik caddeler koyduk. Şehri kucaklayan kıyı şeridini ve şehrin kıyısından akan fırtına deresinin kenarını yeşil kuşak olarak, dinlenme, gezinme spor ve turistik mekanlar olarak düzenledik. Yine Ardeşen'in geleceğini düşünerek, gelecekte şehrin temel taşları mesafesinde olacak olan, Üniversite alanları, havaalanı, Organize Sanayi Bölgesi, Liman gibi unsurları plana dahil ettik.

Belediyeler, mutlaka şehir gelişmeden şehrin imar planını yapmalı ve kesinlikle seçim sıralarında dahi bundan taviz vermemelidirler. Özellikle bugün kentte yaşayanlara ve gelecekte yaşayacak olanlara yapacağımız en önemli hizmet budur.

Bütün Belediyeler imar kanununun 18'inci maddesiyle önemli imkanlar sağlamıştır. Kısaca 18'inci madde uygulaması denen uygulamayla, vatandaşın arazisinin %35'i yol, yeşil alan, park v.b. Ortak kullanım alanları olarak ücretsiz. İstimlaksız bir şekilde halkın hizmetine sunabilmektedir.

Bu uygulamanın başkanlara seçim kaybettirdiği gibi yanlış bir kanaat vardır. Biz bu uygulamayı yaptık seçim kaybetmedik aksine daha büyük bir farkla kazandık. Uygulama halka iyi anlatılır ve adil davranılırsa sonuç son derece güzel olur. Söz konusu uygulamaya problemsiz bir şekilde ve hızlı bir tarzda devam etmekteyiz.

Yerel yönetimlerin yerel olabilmeleri için, mahalliliğin ön planda olması, halkın karar verme ve uygulama safhalarında katılımının olması gerekmekte ise de, belediyelerimizde bu hususu görmek pek mümkün değildir.

1994'lere kadar halk sadece seçimlerde oy vererek yerel yöneticilerini seçmekte, bir dahaki seçimlere kadar hiçbir şekilde yönetime iştirak edememekteydi. Bütün icraatlar halka danışılmadan yapılmaktaydı. Bu tarihe kadar bazı istisnai uygulamalarla halkın katılımının sağlandığı olmuşsa da bunlar denemeden öteye geçememişlerdir.

1994 mahalli seçimlerinden sonra R.P. mensup olan belediye başkanları, halk meclisleri, esnaf meclisleri, çocuk meclisleri ve kadın meclisleri vb. meclisler yaparak sık periyotlarla belediyenin durumunu halka anlatmış. Halka hesap vermiş ve kendileriyle ilgili konularda halkın görüşü alınmıştır. Bu uygulama son derece önemli bir uygulama olup, halen birçok belediyede devam etmektedir.

Mahalle meclisleriyle bu uygulama mahallelere kadar indirgenmiş bulunmaktadır. Halkı yakından ilgilendiren birçok konuda yapılan düzenlemelerde halkın haberi dahi olmamakta. İmar uygulamalarına karşı dava açma yetkisi bulunan mimarlar odasının dahi görüşleri alınmamakta oda gelirlerinde önemli bir kaynağı imar planlarının değiştirilmesi için idari mahkemelerde kullanmak zorunda kalmaktadır.

"İstişare eden yanılmaz" prensibi yönetimde temel ilke olmalıdır. Yapılacak olan her hizmeti ilgilendirdiği kişilere mutlaka sorulmasa, en sağlıklı şekilde kararların alınması ve uygulamanın rahat ve başarılı olması açısından zaruridir.

Biz belediye yönetimi olarak. Yukarda bahsi geçen meclis uygulamalarını yapmakla yetinmedik ve önemli konularda halkın oyuna başvurduk.

Şehrin ortasından geçen ve sık sık kazaların olduğu karayolu üzerinde yapılacak olan yaya geçidinin, nasıl olması gerektiğini, şehrin çeşitli yerlerine sandıklar koyarak halka sorduk. Halkın %85 oranında alt geçitten yana tercihte bulunduğunu gördük ve bu istek doğrultusunda icraatımızı alt geçitler şeklinde gerçekleştirdik. Yine duble yol diye adlandırılan genişletilecek karayolu geçişinin şehrin ortasında mı, deniz kıyısında mı, yoksa şehrin güneyinden mi geçmesinin uygun olacağını sorduk. Şehrin dışından geçmesi tercihini ağırlıklı olarak yapıldığını gördük ve bu doğrultuda onbinlerin üzerinde imza toplayarak ilgililere ilettik. Cadde-teretüvar düzenlemesi ve WC. Yapımı gibi konularda

dahi halkımıza sorarak onların istekleri doğrultusunda icraatımızı gerçekleştirdik.

Hizmet halk içindir. Halka rağmen, halka hizmet yapılamayacağını bilmek gerekir. "Halk anlamaz, ben daha iyi bilirim" zihniyeti demode bir zihniyettir, dikta yönetimini getirir, halka huzur değil acı verir. Çocukların isteklerini, ihtiyaçlarını onlar kadar bilemeyiz. Onların ayrı bir dünyası ve bu dünya ile ilgili beklentileri vardır.

Son zamanlara kadar yerel seçimlerde partiler, adayların önüne geçmekte seçmenler adayları ve ekiplerine değil partilere göre tercihlerini yapmaktaydı.

Halk iktidarda bulunan parti veya partilerden memnun değilse yerel seçimlerde bu partilerin adaylarına oy vermeyerek cezalandırma cihetine gitmekteydi. 1989 seçimlerinde bu durum çok açık bir şekilde gözükmüş. İktidarda bulunan ANAP'a kızgın olan halk, belediyelerde bu partiyi cezalandırmış, sadece genel başkanın vilayeti olan Malatya'da belediye başkanlığını bu partiye vermiş, diğer illerin tamamını muhalefet partilerine, ağırlıklı olarak SHP'ye vermişti. Başarılı birçok başkan veya başkan adayları seçimleri kaybetmişlerdir.

Bu durum halkımızın siyasi bilincini hızla değiştirerek seviye kazanması sonucunda büyük oranda değişmiştir. Son seçimlerde yerel yöneticiler seçilirken adaylar Birinci plana çıkmakta, partiler ise ikinci planda kalmaktadır. Takım tutar gibi parti tutmak anlayışı büyük oranda terkedilmiştir. Halk, kim bana hizmet eder daha çok değer verirse bende ona destek veririm demektedir.

Bazı belediyelerde başkan aldığı oyun, meclis üyelerinin alamadığını görmekteyiz .Başkan bir partiden, meclis üyeleri ise başka bir partiden olabilmektedir. Genelde kazanan Belediye başkanları partilerinin genel seçimde aldıkları oyların çok üzerinde oy almaktadırlar.

18 Nisan 1999 seçimlerinde çok çarpıcı ve ibret verici bir tablo ortaya çıkmıştır. Genel seçimlerde birinci olan DSP, yerel seçimlerde çok gerilerde kalmıştır. Yerel seçimlerde birinci parti olan FP ise, genel seçimde üçüncü parti olabilmıştır.

Belediye başkanları olayında olduğu kadar olmasa da, gelişen süreç içerisinde milletvekilliği seçimlerinde de yavaş yavaş adayların öne çıkmakta oldukları görülmektedir. Genel seçimlere de hakim olacağı benzetilmektedir.

Türkiye merkezi bir anlayışla yönetilmektedir. Vaktiyle yönetim modelini aldığımız Fransa yerelliği öne çıkarmış, Türkiye ise aksine merkeziyetçiliği daha da ileri götürmüştür. Eski sosyalist ülkeler dahi kısa zamanda yaptıkları idari reformlarla bizden daha ileri gitmiş durumdadırlar.

Her zaman atanan kişi yani mülki amir, seçilen kişi yani, belediye başkanının önündedir. Belediyeler bütçenin onaylanmasında, eleman alımına kadar merkezi yönetimin denetimi altındadır. Belediye Başkanları merkezi yönetimden izin almadan yurtdışına dahi gidemezler. Nitekim, 1998 yılında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı R.Tayyip ERDOĞAN, İstanbul Valisi izin vermediği için Çin'deki kardeş üç kente ziyarete gidememiş, programlanmış, kararlaştırılmış ziyaret gerçekleştirilmemiştir.

Belediye başkanının merkezi hükümet tarafından görevden alınabilmesi çok önemli bir baskı unsurudur.

Belediye başkanlarını gerektirdiği zaman seçen insanlar, yada suç işlemesi durumunda mahkemeler görevden alabilmeli, merkezi yönetimin bu konuda yetkisi olmamalıdır.

Merkezi yönetimler, bu yetkilerini sürekli olarak kötüye kullanmakta. Belediye Başkanlarının üzerinde bu yetkilerini demoklesin kılıcı gibi sallayıp durmaktadırlar. Buda başkanların halka göre değil, merkezi hükümete göre hareket etmeleri sonucunu doğurmaktadır.

1982 yılında bu uygulamayı getiren kanun çıktığının hemen ardında gerçekleştirilen uygulama çok ibret vericidir. Cumhurbaşkanı geldiğinde ayağa kalkmayan Çanakkale Belediye başkanı, İçişleri Bakanı tarafından görevden alınmıştır.

Sonraki dönemlerde de benzer uygulamalara sıkça başvurulmuş olması, merkezi yönetimin temeldeki niyetinin değişmediğini göstermektedir.

Belediye başkanlığı herkesin rahatlıkla yapabileceği bir iş değildir. Belediyeler mevzuat yapısı, teşkilatlanmaları. Görevleri, halkla ilişkileri itibariyle farklı kurumlardır ve profesyonel bir yönetimi gerektirmektedirler.

Türkiye’de herkesin, her meslekten olan kişilerin belediye başkanlığını yapabileceği gibi yanlış bir anlayış vardır. Her işte ihtisas aranırken. Başkan adaylarının bu işi yapabilecek yöneticilik kariyerine sahip olup olmadığına bakılmamakta, genelde halkın sevdiği insanlar önemli bir destekle bu işi yapabilecek yöneticilik kariyerine sahip olup olmadığına bakılmamakta, genelde halkın sevdiği insanlar önemli bir destekle işbaşına getirilmekte, ancak söz konusu özellik bulunmayan birçok başkanlar başarılı olamamakta ve hayal kırıklığına neden olmaktadır.

Belediye yönetimi bir kamu idaresidir. Ancak diğer kamu dairelerinden işlevleri ve halkla ilişkileri itibariyle çok farklıdır. Yerel yönetimlerde çalışanlarla ilgili ihtisas okullarının, kurslarının olmaması büyük bir eksikliklerdir. Bu durumda profesyonel yöneticilik vasfı olan başkanlar kısa bir süre içinde yeterli kamu yönetimi tecrübeleri varsa belediye yönetimine adapte olmakta, diğerleri ise uzun bir süre bocalamakta, belediye çalışanlarının Belediyede yönettiği kişiler konumuna düşmektedir. Sık sık merkezi idarenin soruşturmalarına muhatap olan belediye çalışanları, başkanlarının gönlüne korku sarmakta buda başkanlarının ceza alırım korkusunda pasifize olmaları sonucunu doğurmakta yapıyı öğrendiğinde ise önünde icraat yapabileceği pek bir zaman kalmamaktadır.

Başkanların yöneticilik konusundaki eksikliklerini tamamlayacak profesyonel yöneticileri çalıştırma şansları bulunmamaktadır. Bu sağlanması şarttır. Başkanlar bu konuda serbestçe bu tür yöneticileri alabilmelidir. Belediyeyi ilgilendiren çeşitli konularda danışman çalıştırabilmelidirler.

Meclis üyeleri de genelde belediyeciliği bilmeyen, belediyelerde nelerin yapıldığından haberi olmayan, ilk defa belediye teşkilatlarıyla tanışan kişilerden oluşmaktadırlar. Bu nedenle meclis üyelerinden de katkı olmamakta, başkanlara yardımcı

olabilecek yapıda pek az meclis üyesi bulunmaktadır. Türkiye’de uygulanan ve genelde okumuş, bir yerlere gelmiş insanları kapsayan siyaset yapma yasağı, diğer hususlarda olduğu gibi meclis üyelerinin oluşumunu da olumsuz olarak etkilemektedir. Bu yapıdaki üyelere teşekkül eden meclisler, kendilerine verilen görevleri de layıkıyla yerine getirmemekte, üretken olamamaktadır. Genelde belediye başkanlarının verdikleri kararları onaylayan, siyasi mücadelenin zaman zaman öne çıktığı bir yapıya dönüşmektedirler.

Meclis üyelerinin belediyenin yapısını bilecek, üretken fikirler geliştirebilecek, gerektiğinde eksiklere eleştiri getirebilecek kültür ve bilgi seviyesinde olması gerekmektedir.

Bazı belediyelerde meclis üyelikleri şahsi menfaat beklentisi için yapılmakta, bazı meclis üyeleri iş takipçisi konumuna düşmektedir. Özellikle meslekleri itibarıyla belediye ile direkt maddi bağlantısı olanların meclis üyesi yapılmamasına özen gösterilmesi de faydalı olacaktır. Çünkü belediye başkanlarını en çok sıkıntıya sokan, yıpratılan hatta seçim kaybetmelerine neden olanlar bu tür meclis üyeleridir.

Bu yapı oluşturulursa, meclis belediyelerde birinci derecede öne çıkar ve başkanların icraatlarında hem yardımcı olur, hem de denetleyerek yanlış uygulamaları önler. Meclis üyeleri başkanın denetiminde olmamalı, başkan meclis üyelerinin denetiminde olmalıdır.

Belediye başkanları ve meclis üyeleri 5 yıllık bir süre için seçilirler. Kanunlarla belirtilen suçları işlemeyen de görevleri 5 yıl devam eder, bu her şartta böyledir.

Belediye başkanları ve meclis üyeleri seçimden sonra seçimden sonra verdikleri sözlerin tam aksi uygulamalara girmekte, belediyeleri şahsi çıkarları doğrultusunda yönetmekte, belediye kapılarını halka kapatmakta, halk adeta seçtiği insanlara yaklaşmamakta buna rağmen 5 yıllık yetki geri alınamamaktadır.

Yine şahsi menfaatleri için parti değiştirilmekte, bu işlem yapılırken oy veren seçmenlere sorulmamaktadır. Bu ve buna benzer olumsuzluklar, belediye başkanları ve meclis üyelerinin bir kere seçildikten sonra, seçmenin 5 yıl süreyle bunlar üzerinde hiçbir

işlem yapamamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum son derece yanlıştır. Halkın seçtiği insanların kendisini seçenleri memnun etmeyen olumsuz davranışlara girmeleri durumunda bunların görevlerini 5 yıl geçmeden sona erdirecek mekanizmaların oluşturularak seçmenlerin eline verilmesi gerekmektedir.

Önceki bölümlerde de izah edildiği gibi belediye encümenlerinin yapısı anti demokratiktir ve encümenlerde seçilenlerin etkinliği yoktur.

Büyükşehir belediyelerinde encümen üyelerinin tamamı atanmışlardan oluşmakta, seçilmiş meclis üyelerinden bir kişi dahi encümene girememektedir. Diğer belediyelerde ise seçilmiş kişiler encümende azınlıktadır ve kararlar atanmış üyelerin oyları doğrultusunda alınmaktadır.

Encümende yazı işleri, hesap işleri, sağlık, veteriner fen işleri, teftiş, personel, hukuk müdürleri yer almaktadır. Seçilmiş üyelerin sayısını geçemez. Bazı müdürlerin örneğin zabıta müdürünün encümende yer alması son derece yanlıştır. Çünkü halkla muhatap olan, halkın istek ve sıkıntılarını en yakından takip eden müdürlük zabıta müdürlüğüdür. Alınan kararlar halka yönelik kararlar olduğundan bu yönüyle ve zabitanın çalışmalarından kaynaklanan cezaların uygulanması esnasında daha tahsilatlı bilgi aktarılması, tutanaklarda yer alamayan bazı önemli açıklamaların yapılması açısından zabıta müdürlerinin de encümene katılmaları gerekmektedir.

Anakent belediyelerde encümenin tamamen devlet memurlarından oluşması son derece yanlıştır. Çünkü belediye ile ilgili en büyük harcamalara burada karar verilmekte en önemli kararlar burada alınmaktadır. Bu uygulamada halkın iradesi tamamen baypas yapılmış durumdadır.

Zabıta belediyelerin eli ayağı durumundadır. Halkın içinde görev yapmaları nedeniyle belediyenin vitrinini oluşturmakta, Özellikle çok önemli olan halkın sağlık vb. konularda görev yapmaktadırlar.

Zabıta belediye ile halk arasında köprü görevi görmektedirler. Denetleme, cezalandırma koruna, yıkımları gerçekleştirme kapatmaları yerine getirme, belediyenin

getir-götür işlerini yapma gibi çok önemli görevleri üstlenmiş bulunmaktadırlar. Bu karar kapsamı işlevi olan zabıtalara gerek örgütlenmeleri, teçhizatları ve eğitimleri itibariyle birçok sorunları bulunmaktadır.

Her şeyden önce zabıtalara sıradan memurlar arasında seçilmekte, belli vasıflar aranmaktadır. Ciddi mesleki eğitimleri yoktur, birçoğu bu eğitimi alabilecek öğrenim seviyesinden yoksuldur. Yetkileri son derece yetersizdir ve görevleri esnasında kendilerine yapılan saldırılara karşı teçhiz edilmiş değildirler. Merkezi yönetimin zabıtalara bakış açısı hiç iyi değildir.

Devlet memuru olarak belediyelerde çalışanlar, genellikle uzmanlık gerektiren konularda hizmet vermektedirler. Memurların alınması konusunda belediyeler tamamen merkezi hükümete bağlıdır. Kadroların tahsis edilmesi, bu kadrolara memur alınması merkezi yönetimin izniyle olmaktadır. Son düzenleme ile yazılı sınavlar merkezi hükümetçe yapılmakta. Bu sınavı kazananlar arasında yine merkezi hükümetin izin vermesi halinde belediyeler memur alabilmektedirler.

Bu konuda evvelki bölümlerde de anlatıldığı gibi merkezi yönetim son derece politik davranmakta ve iktidara mensup olmayan belediyelerin taleplerini karşılamamakta, bu durum belediyelerin çalışmalarını son derece olumsuz olarak etkilemektedir.

Devlet memurları memurluk zırhıyla korunmuşlardır. Bir memurun yargılanarak cezalandırılması son derece güç, hatta imkansız gibidir. Bu nedenle halk arasında "memur zihniyeti" olarak adlandırılan bir davranış şekli gelişmiştir. Bir kere aday memurluktan sonra asaleti tasdik edilen memurun işten alınması mümkün değildir. Ancak rüşvet vb. ağır suçlar işlemesi durumundaki bu suçların tespit ve belgelendirilmesi son derece zordur, işten çıkarılabilir. Bu yapı içinde memurlar risk üstelenmemek için icraat yapmayan, yasak savma kabilinden çalışır gözüken, halka yukardan bakan, saygı göstermeyen, bugün git yarın gel diyerek halka zulmeden bir tutum içine girmişlerdir. Bu durumdaki devlet memurlarını verimli bir şekilde çalıştırmak, halka kaliteli ve hızlı hizmet vermek mümkün değildir.

Küçük belediyelerde ise durum daha da kötüdür. Devlet memurlarının tek korkusu tayin uygulamasıdır. Bu korku memurların zaman zaman siyasi olarak haksızlığa uğramalarına sebep olsa da, disipline olup çalışmalarında önemli bir etkidir. Büyük belediyelerin kendi bünyelerinde yer değiştirme imkanı vardır. Küçük İl, ilçe ve belde belediyelerinde ise memurun tayin edileceği başka bir yer bulunmamaktadır. Kadrolar yetersiz olduğu için, özellikle müdürlükleri işgal eden memurları bu görevden alarak bir başkasını atamak da mümkün değildir. Başka kurumlardan bu görevlere eleman getirme imkanı da merkezi hükümetlerin iznine tabi olduğundan ve kadrosuzluk nedeniyle hemen hemen imkansızdır. Aynı zamanda bu konumdaki memurlar encümende de çoğunluğa sahiptirler.

Bu yapı içinde belediye başkanlarının işi son derece zordur. Bu yapının değişmesi gerekmektedir. Yeni göreve gelen belediye başkanının kendi kadrosunu kurarak hedeflediği hizmetleri yapması çok zordur. Halbuki hizmet kadroyla yürür. Genel Kurulu'nun kararları doğrultusunda, meclis üyeleri arasından belediye başkanının gerekli göreceği sayıda atamayla başkan yardımcılığı görevi verileceği uygulaması, Danıştay'ın kadro sayısının üzerinde bu şekilde atama yapılamayacağı kararıyla tıkanmıştır. Başkan yardımcısı kadroları memur statüsündeki elemanlarca doldurulmuş olduğundan, başkanların hiçbir şekilde üst düzeyde yeni eleman alma imkanı bulunmamaktadır. Bu tür atamaları yapan belediye başkanlarına, İçişleri Bakanlığı müfettişleri tarafından, ödenen maaşlar için zimmet çıkarılmış ve başkanlar zor durumda bırakılmıştır.

Belediyede çalışan memur-işçi hiçbir personelin bu denli koruma altında olmaması gerekir. İş garanti olan ve çalışmasa da işinden atılmayan bir elemanı çalıştırmak nasıl mümkün olabilir.

Çalışanların iş garantisi onların iyi çalışarak, hizmet etmek zorunda oldukları halkı memnun etmek zorunda oldukları halkı memnun etmek olmalıdır. Çalışanların halkın efendisi olmadığı, halkın hizmetçisi olduğu, aldıkları maaşın halk tarafından verildiği, onlara hizmet etmek zorunda oldukları. Aksi halde işlerine son verilebileceği düşüncesi ve yapısı yerleşmeli, belediye başkanlarının adeta elini kolunu bağlayan bu yapı değiştirilmelidir. Belediyede çalışanlarla ilgili tüm inisiyatif belediye yönetimine verilmelidir.

51. Yerel Yönetimlerin Mali Sorunları

Önceki bölümlerde de izah edildiği gibi, belediyeler son derece yetersiz gelir kaynaklarıyla, birçok hizmeti yapmak durumundadırlar. Parasız hizmetin yapılamayacağı açıktır. Merkezi hükümet kaynakların hemen hemen tamamına yakınına el koymakta, bunlar halka hizmet olarak dönmekte, aksine bütçe açıklarını kapatmada, borç faizlerinin ödenmesinde kullanılmaktadır.

Belediyelere gelişmiş ülkelere olduğu gibi yeterli gelir kaynaklarının sağlanması, hatta gerek görüldüğü takdirde ek vergi konulabilmelidir. Bu durumda ek vergiyi gerektiren hizmetin yapılıp yapılmaması referandumla halka sorulmalı, halkın evet demesinden sonra bu uygulama yapılmalıdır.

Bazı belediyelerde gelirlerin, yada kaynakların doğru kullanılmadığı hizmetlere yönlendirilemediği görülmektedir.

Bunların başında seçim mülahazasıyla ve aşırı miktarda işçi alınması gelmektedir. Her ne kadar belediye kanunu personel giderlerini, bütçe gelirlerinin % 30'u ile sınırlı tutmuş ise de, bu ölçüye tüm belediyelerde uyulmadığı görülmektedir. Son yıllarda belediyelerin gelirlerinde önemli kısıntılar meydana geldiği içinde birçok belediye kaynaklarının tamamını personel maaşlarına harcamakta, hatta bazı belediyelerde gelirler personel giderlerine dahi yetmemektedir.

Halbuki belediyeler, kanunların kendilerine verdiği görevleri yerine getirmek, yani halka hizmet vermek zorundadır. Maaş ödeme kurumları değildir. Kaldı ki, yukarıda da izah edildiği gibi bu elemanlar genelde verimsiz aldıkları parayı hak etmeyen elemanlardır.

Belediyelerde esas olan halka en iyi şekilde hizmet etmektir. Hizmet için ne kadar eleman çalıştırılması gerekiyorsa o kadar eleman istihdam edilmeli, fazla işçi çalıştırılmamalıdır. Fazla eleman fazla işçi demek değildir. Gereğinden fazla alınan her işçi, diğer işçilerinde çalışma verimini düşürmekte, sayı arttıkça verim ters orantılı olarak azalmaktadır. Her kentte yaşayan binlerce hatta onbinlerce işsiz insan vardır. Bunların bir kısmının belediyelere alınarak işsizlik sorununa çözüm bulmakta mümkün değildir.

Belediyelerin en çok baskı altında kaldıkları konuların başında işe alma konusu gelmektedir. Bazı başkanlar bu baskılara dayanmakta ve gereğinden fazla işçi almaktadırlar. Bu uygulamayı yapan başkanları, birkaç kişiyi memnun ederken, binleri kırdıklarını unutmamaları gerekir. Kaldı ki bu tür taleplerle gelenler, genellikle her devrin adamıdır, Her partinin adamıdır, daha doğrusu menfaat partisine mensupturlar. Bu yanlış uygulama amme vicdanını da rahatsız etmekte ve büyük bir kamuoyu tepkisine neden olmaktadır. Hiç kimse kendisine yol, su vb. şekillerde gelmesi gereken hizmetin yerine, gereksiz işçi çalıştırılmasına razı olmaz ve buna şiddetle karşı çıkar, tepkisini de seçimde sandığa yansıtır. Yani bu uygulama seçim kazandırmaz aksine seçim kaybettirir.

Belediyeler, kanunen mecbur oldukları elemanların dışında eleman çalıştırmayıp, özelleştirme yoluyla hizmetlerini yürütmelidirler. Bu hususta yapılmış başarılı uygulamalar mevcuttur. Hizmetler bu tarzda hem daha hızlı, hem de daha ucuz gerçekleşmektedir.

Anakent uygulaması 1984 yılında 3030 sayılı Kanunla başlamış, daha sonra yaygınlaşmıştır.

Anakent belediyesi uygulaması olan büyük illerde, Anakent Belediyeleri ile alt ilçe belediyeleri arasında zaman zaman yetki ve uygulama itibariyle sürtüşmeler olmakta, bunun boyutları bazen sokaklara kadar yansımaktadır.

Anakent belediye başkanları, ilçe belediyeleri üzerindeki yetkilerinin yetersiz olduğunu ve daha da arttırılması gerektiğini ifade etmekte, ilçe belediye Başkanlarını ise aksine kendi yetkilerinin arttırılmasını, anakent belediyesinin yetkilerinin kısıtlanmasını talep etmektedirler.

Zaman zaman ana kent ve ilçe belediyelerini farklı siyasi partilere mensup olmaları durumunda karşılıklı olarak rakip siyasi partiye mensup olan belediye başkanını başarısız kılmak için bir takım engellemelere girişmekte, bu tür davranışlar bazı olumsuzlukların meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Bazen de bazı cadde ve sokaklarda hizmetler aksamakta, bu konuda ana kent ve ilçe belediyeleri birbirlerini suçlamaktadır. Her iki taraf da karşı tarafın yetkilerini aşarak kendi işlerine karışmakla suçlanmaktadır.

Şehirlerinin hızlı artışı, belediyelerin işini son derece zorlaştırmaktadır. Bu artış aynı oranda şehrin büyümesi demektir ve bu büyümeyle birlikte belediyelere alt yapı , yol, dinlenme alanları vb. hizmetlerin yapılması gibi bir durumla karşı karşıya kalmakta yetersiz ve giderek azalan kaynak ve yine yeterli olmayan elemanlarıyla bu hizmetlerin yerine getirmeye zorlanmaktadır. Yine artan nüfusun yerleşeceği konukların yapımının planlı şekilde ve teknik şartlara uygun olarak yapımını sağlamakta belediyelere düşmektedir.

Daha önce tahmin edilen nüfusa göre yapılan altyapı ve üstyapılar yetersiz kalmakta, yapılan yerlerde dahi ciddi problemler oluşmaktadır. Daha evvel nüfus artışıyla ilgili olarak Devlet tarafından yapılan tahminler altüst olmuş durumdadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında toplam nüfusun % 30'u şehirlerde yaşarken, bugün bu oran tersine dönüştü. Kentlerin bu ağır yükü taşıyabilmeleri için merkezi hükümetin ciddi bir şekilde kaynak aktarması gerekirken, gidişat aksinedir. Bu hızlı artış aynı zamanda birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmekte, belediye yönetimleri işsiz, açsız insanların bitmek tükenmek bilmeyen talepleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Türkiye'de sık sık imar afları çıkmakta, bu uygulama kaçak ve plansız gelişmeyi teşvik etmektedir. 1983 yılından günümüze kadar 8 kez imar affi çıkarılmış ve gecekondu oturanlara tapu dağıtılmıştır. Böylesi hızlı ve çarpık büyümenin karşısında belediyelerin nizami bir büyümeyi sağlamaları hemen hemen imkansızdır.

Hazine arazileriyle ilgili kanunlara göre belediyelere kamu hizmetleri yapmak üzere devredilmesi gerekirken, merkezi hükümetler söz konusu arazileri devretmemekte, bu arazilere sahiptir olamamakta, arazi mafyasının eline geçen, yağmalanan bu arazilerde bu yapı içinde belediyelerin kontrolü sağlamaları da mümkün olamamaktadır. Hazine arazilerinin belediyelere devredilmesi, bu olumsuz gelişmeye önemli ölçüde set teşkil edecektir.

Oy kaygısıyla yapılan bu yanlış uygulamaya derhal dur denmesi gerekmektedir. Şehirlerde oluşan, rant şehirde oluşana faydalı olacak şekilde dağıtılmalı, şahısların cebine girmemelidir.

Mali açıdan son derece zor durumda olan belediyeler, zaman zaman bu tür kaçak yapılaşmaya, rantın bir kısmını belediye kasasına aktararak, maddi sıkıntılarını gidermek amacıyla göz yummaktadır ki buda yanlış ve tehlikeli bir uygulamadır. Bozuk bir şehirleşmede geriye dönüş yoktur, bunun ıslahı da mümkün değildir. Güzel olanı yapamıyorsak, hiç olmazsa çirkin yapılaşmaya da izin vermeyelim. Dedelerimizin bizden daha iyi koruyarak bize aktardıkları doğa emanetini, bizde çocuklarımıza onu koruyarak aktaralım. Unutmayalım ki bir Afrika atasözünde ifade edildiği gibi "Doğa bize dedelerimizden miras kalmadı. Biz onu çocuklarımızdan emanet aldık".

Kentlerimizde yeşil alanlar yok denecek kadar azdır, dünya ortalamasının çok altındadır. Dünya ortalaması 20 m² iken, yurdumuzda bu oran çok düşüktür. Zürihte 30, Stockholm'de 80 m², İzmir K.Yaka'da 1 Bursa'da 1.4. İstanbul'da 2.3. m² dir (ERTEN, 1999, s.63).

İnsanlarımızın bu konuda duyarsız oluşu, belediyelerinde gereken önemi vermemeleri bu sonucu doğurmaktadır. Son zamanlarda çevre bilincinde gözlenen artış umut vericidir. Sivil toplum örgütleri medyadan da aldıkları destekle bu konuyu artan bir şekilde gündemde tutmaktadırlar.

Özellikle tarihi büyük kentlerimizde, tarihi camilerin çevresindeki ve mezarlıklardaki yeşillikler, biraz olsun bu yaşlı şehirlerimize nefes aldurmaktadır. Yeni dönemde Osmanlılardan ve daha eski dönemlerden kalan bahçeli evler yıkılmış, yerlerine neredeyse arsanın tamamına betonarme binalar dikilmiştir. Bazı istisnalar bir tarafa bırakılırsa, yeni yerleşim yerlerinde de durum aynıdır.

Şehirlerimiz, insanların adeta nefes almakta zorluk çektikleri açık hava hapisanelerine dönüşmüştür.

Büyük kentlere göçün en esaslı nedeni, köylerde ve küçük şehirlerde insanlarımızın geçinememeleridir. Sanayinin ve ticaretin belli başlı büyük vilayetlerde toplanması, buraları cazibe merkezi haline getirmiştir. Ülke sanayisinin ağırlığı Marmara Bölgesidir. Bu Bölge aslında deprem riski en yüksek bölgedir. 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen deprem felaketi bu bölgede büyük bir şok meydana getirmiştir. Gerek sanayici ve gerekse buralarda yaşayan insanlar risksiz bölgelere taşınmak gereğini düşünmeye başlamışlardır, ancak taşınmakta çok zor sanayiciler için kısa vadede imkansız gibidir.

Bu kaçak yapılaşma şehirlerin can damarı durumunda olan su havzalarını da tehdit etmektedir. Birçok şehrimizde su ya yetersizdir, yada içilebilir nitelikte değildir. Belediyeler su havzalarını korumada yetersiz kalmaktadır. Gerek mevzuat ve gerekse personel yapısı buna müsait değildir. Merkezi hükümetin ise bu konuda ciddi bir faaliyetini görmek mümkün değildir. Sonuçta meydan, arazi mafyasına, gecekonduculara kalmakta, havzaları ise yok olup gitmektedir.

Şu bugün bile petrolden daha kıymetli hale gelmiştir. Gelecekte savaşların su savaşlarına dönüşeceği, suyun, savaşların ana nedeni olacağı genel kabul edilmektedir. Su kaynakları kıttır ve arttırılmasının imkanı da yoktur. Bu bakımdan su havzalarını gözümüz gibi korumak zorunda olduğumuzu unutmamamız gerekmektedir.

Bu havzalar genelde belediyelerin yetki alanlarının dışında bulunmakta, bu nedenle de belediyelerin müdahalesi hiç mümkün değildir.

Gerek merkezi hükümetin ve gerekse belediyelerin işbirliği yaparak, mutlak olarak su havzalarının korunması şarttır. Havzalar birinci derecede belediyeleri ilgilendirdiği için, gerekli mevzuat değişiklikleri yaparak buraların sorumluluğu belediyelere verilmeli ve bunun için, gerekli yetkilerle donatılarak belediyelerde istihdamına imkan sağlanmalı, bunun için yeterli olacak kaynak da belediyelere aktarılmalıdır.

Merkezi hükümetler bu hususta da son derece duyarsız davranmaktadırlar. Su havzalarının ve depoları ile tesislerinin korunması için özel güvenlik teşkilatına ihtiyaç bulunmakta, belediyelerin bu hususta yaptıkları talepler genelde karşılanmamaktadır.

Zaman zaman belediyelere ayrılıkçı bir takım güçlerin su havzalarına, depo ve tesislerine karşı sabotaj hazırlığı içinde oldukları bildirilerek gerekli koruma tedbirlerinin alınması istenmekte, aynı merciden bunun için gerekli izin verilerek güvenlik teşkilatının kurulması yönünde istenen izinler ise verilmemektedir. Bu konuda Ardeşen Belediyesi olarak yaptığımız bir çok müracaat maalesef sonuç vermemiştir. Bu kadar hayati bir konuda bile, yerel yönetimlerin isteklerine cevap verilmemesinin bir mantığı acaba olabilir mi?

Önceki bölümlerde belediye şirketlerinin olumlu yönleri anlatılmıştır. Bu şirketler genelde çok faydalı olmaktadır.

Bazı kişiler belediye başkanlarının bu şirketlerde maaş aldıklarını, bunun için gereksiz yere birçok şirket kurarak daha çok maaş almayı hedeflediklerini belirtmektedirler. Bu görüş doğru değildir. Belediye başkanlarının belediye şirketlerinden maaş almaları yasaklanmıştır. Bu mümkün değildir.

Bu şirketlerde, belediyelerdeki benzer bir takım olumsuzluklarda bulunmaktadır. Fazla işçi çalıştırma yandaşlara iş verme gibi. Ancak bu tür uygulamalar istisnaidir ve yaygın değildir.

Belediye şirketlerini daha etkin bir şekilde denetlenerek kamu yararı dışında çalışmalarının sağlanması, bu husustaki şikayetlerin titizlikle takip edilmesi gerekçi ve faydalıdır.

52. Farklı Uygulamalardan Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye’de Cumhuriyet tarihi boyunca klasik-geleneksel uygulamaların da dışına çıldığı gözlemlenmiştir. Ancak bunlar daha çok belediyeler için geçerli olmuştur. Çünkü il özel yönetimlerinin tümüyle merkezi hükümetin bir alt örgütü gibi olması, başındaki kişilerin devletçe atanmış kişiler olmaları tüm bunların değişik denemeler yapmalarına engel olmuştur.

Ancak il özel yönetimlerinin dışında kalan belediyeler ve muhtarlıklarda bazı değişik uygulamalar görülmektedir. Bunlardan muhtarlıklar da son derece küçük çaplı olduğundan bir genelleştirme yapmak zordur. Bu anlamda, farklı uygulamalar konusunda yalnızca belediyeler aktarılacaktır.

Belediyeler tümüyle siyasi kurumlardır. Başkanı, meclisi, encümeni (bir bölümü) siyasidir. Partilerden gelen bu kişiler kendi siyasi düşünceleri doğrultusunda belediyeleri yönetmek istemektedirler. Bu yönetim için, gerek seçilme aşamasında ve gerekse de seçildikten sonra yöre yaşayanlarına bilgi aktarılır ve bir tür ön onay alınır.

Bu konuda kimi küçük etkisi az olan çalışmalar yanında, ülkemiz için gerçekten belediyeler konusunda değişik ve yeni olan, günden yaratabilen ve tartışılan uygulamalar da yapılmıştır.

Fatsa

Doğu Karadeniz kıyısındaki bu ilçede, 14 Ekim 1979 ile 11 Temmuz 1980 tarihleri arasında farklı, o güne dek ülkemizde hiç görülmeyen bir belediyeçilik uygulaması yaşanmıştır. Bu uygulama, daha sonraları kısmen ya da tümüyle başka belediyelere de örnek olmuş, ancak başka hiçbir belediyede Fatsa örneğindeki kadar yaygın, düzenli, toplumu kucaklayan bir biçime dönüşmemiştir. Özetle, Fatsa'nın kopyaları, hiçbir zaman Fatsa'nın kendisi kadar olamamıştır.

Ancak yine de bir çok belediye başkanı ya da siyasi partiler, seçimlere giderken ya da seçildikten sonra Fatsa örneğini incelemişler ve bu örnekten kendileri için dersler çıkarmışlardır. Bu ders çıkarmayı ve kendileri için de uygulamayı, kimileri siyasi nedenlerle gizlice yapmış, kimileri de açıkça yapmıştır.

Doğu Karadeniz'deki küçük bir ilçenin belediyeçilik uygulamasının bu denli etki yapması, elbette farklılığında, geleneksel yapının dışında olmasında, yeni açılımlar getirmesinde ve her şeyden de önemlisi olaylara ve belediyeçiliğe bakış açısından aranmalıdır. Belediyeçiliğindeki bu farklı bakış açısı da, kenti başkanın ya da meclisin

yönetmesi değil, tüm halkın birlikte yönetmesinin sağlanmasıdır (ERTEN, 1999, s. 57).

Fatsa'da bu tarihe kadar genellikle CHP seçimleri kazanmaktadır. İlçede son eğilim genellik göstermektedir. Bu dönemde Türkiye'deki Ülkedeki yaşanmakta olan genel adı ve sınırları belli olmayan "iç savaş"ın etkisi, bu ilçede de sürmektedir. Tarıma (findık üretimine) dayalı bir ekonomisi çevre köylerde ve ilçede geçim zordur. İlçe yaşayanlarının en önemli sorunlarının başında tarımdan yeteri kadar kazanç sağlayamama ve birlikte yoğun biçimde uygulanan tefecilik, diğeri de ülkedeki genel siyasi çıkmazların (karaborsa, yokluk, kuyruk vb) buradaki uzantıları gelmektedir.

Belediye başkanlığı seçimlerine her parti katılır. Ancak bunların dışında yine ülkemizde pek de alışkın olunmayan bir biçimde bağımsız bir aday daha katılır. Bu aday, adı ve uygulamaları sonradan bir yönetim ve yaşam biçimini ifade eder duruma dönüşecek olan fikri sönmezdir.

Fikri SÖNMEZ'i aday olarak ortaya çıkaran Devrimci Yol Hareketi, o güne dek devrimci güçleri pek de onaylamadığı bir tarz geliştirmektedir. O güne dek devrimci örgütlenmeler, seçim lere girmenin yararlı olmadığı biçiminde düşünmelerine karşılık; bu hareket, ülke genelinde ve ilçede yerel yönetim seçimine girmeyi ve kazanmayı yaşamayı yaşama geçirmek istemektedir. Buradaki amaç, sol bir hareket olarak gelecekte yapılmak istenenlerin, oluşturulmak istenen ülke geçiminin bugünden insanlara gösterilmesi, olumlu ve olumsuzluklarından yaşanarak dersler çıkarılması ve ülkede artan siyasi baskı ve kısımlara karşı yeni bir konum elde etmek düşüncesidir. Devrimci yol hareketi, bu dönemde genel seçimleri boykot, yerel seçimlereyse katılım kararındadır. Bunun dışında Devrimci yol hareketi genelde, merkezi kararların dışına çıkılabildiği ve merkezin kesin egemenliğinin onaylanmadığı bir hareket olarak da, yerel davranabilmekte ve yerel karar alabilmektedir.

Dönemin ülkemizdeki en büyük devrimci hareketi olan Devrimci Yol Hareketi, ilçede etkin bir güç durumundadır. Hareket, önce var olan siyasi partilerin dışında kendilerinin de seçimlere katılmaları gerektiğine karar verir. Ve ilçede öncelikle kendi aralarında başkan adayının kim olabileceği tartışmaları yapılır. Sonuçta gerek hareket,

gerekse de ilçe halkı Fikri SÖNMEZ'in belediye başkanlığını onaylar ve SÖNMEZ, başkan adayı olarak seçimlere girer.

Burada daha seçimler olmadan devrimci bir hareketin önerdiği bir başkan adayıyla halkın kendi başkan profillerinin benzeşmesinde bir çok etken vardır.

Bunların başında yörede Devrimci Yol Hareketine duyulan güven gelmektedir. Hareketin gerek o güne kadar ki uygulamaları ve gerekse de ilçede her geçen gün artan oranda varlığını hissettiren tefecilik ve karaborsacılık uygulamalarını tek çözümünün olacağı düşüncesi, Devrimci Yol Hareketi ve adatına olan güveni pekiştirmektedir.

Ayrıca Fikri SÖNMEZ yıllarca ilçede terzilik (esnafılık) yapan bir kişi olarak da sevilmekte ve sayılmaktadır. Bu anlamda esnaflarla da kişisel ilişkileri vardır. Fikri Sönmez, "Fındıkta sömürüye son" mitinglerinde ve kitle çalışmalarında etkili bir addır. Fatsa; TİP, Dev-Genç ve Devrimci Yol'un fındık üreticilerinin örgütlenmesi çalışmaları sonucunda Fatsa olmuştur.

Tüm bunların dışında Devrimci Yol Hareketinin o güne dek ilçede tefecilere ve karaborsacılara karşı verdiği savaşının da olumlu etkileri vardır.

Bütün bunların sonucunda Devrimci Yol Hareketinin ve ilçedeki çoğu insanların önerdiği bağımsız başkan adayı Fikri SÖNMEZ, adaylığını açıklar. Başkan adayı olarak öneren hareket, tümüyle ilçe yaşayanlarından oluşan yaklaşık 400 insanıyla birlikte ilçede insanlara seçilmeleri durumunda nelerin yapılacağını anlatmaya başlar.

İnsanlara aktarılanlar hareketin gelecekteki yaşam biçiminden örnekler vermektedir. Özellikle insanlara ne yapılırsa halkla birlikte yapılacağı, taban inisiyatifinin geliştirileceği meclis üyelerinin değil de, mahalle temsilcilerinin belediye ye sorunlarını ileterek doğrudan çözümü için katkı yapacağı, mahalle komitelerinin oluşturulacağı bildirilmektedir.

Tüm bunlar o güne dek uygulanmayan, duyulmayan ve bilinmeyen söylemlerdir. O güne dek seçtikleri meclis üyeleri aracılığıyla sorunları belediyeye iletmeye çalışmış olan,

çözülemeyen sorunları karşısında da gelecek seçimde oy vermemekten başka seçenekleri olmayan insanlar, ilk kez kendilerini yönetimin doğrudan içinde bulacaklardır.

Özetle hareketin insanlara söylediği şey "yapılacak her türlü çalışmanın ve alınacak her türlü kararın tüm ilçe yaşayanları ile hep birlikte alınacağı" dır. Bu ülkemizde hemen hiç uygulanmayan ve çok antik çağlarda site devletlerinde uygulanan doğrudan demokrasi uygulamalarına son derece yakın bir uygulamadır.

Bir diğer konu da seçimleri yitireceklerini anlayanlarda, bu kaybı gizleme ya da erteleme çabalarının görünmesidir. Seçimlerinin yitireceklerini anlayanlar, 16 Ağustos'taki seçimi 14 Ekim'e erteleyerek zaman kazanmaya çalışır. Bu zaman içinde de ilçede bombalama belediye başkan adayına suikast girişimleriyle terör ortamı yaratılmaya çalışılır. Ancak tüm bu çabalar, boşa çıkarılmıştır (ERTEN, 1999, s.63).

Devrimci Yol Hareketi'nin adayı olan Fikri SÖNMEZ, belediye başkanlığını diğer tüm partilerin oy toplamından fazla bir oyla kazanır. Meclis üyeleri de diğer partiler içinde dağılım gösterir.

Artık dönemin AP ilçe yöneticisi ve meclis üyesi Hikmet ALTINTAŞ'ın de söylediği gibi "eskiden meclis üyeleri varken, alınan kararlar halka sorulmazdı, onlara sormaya ne gerek var diye düşünülürdü. Oysa şimdi durum değişti. Şimdi her şeyi, hep birlikte yapıyoruz" dönemi başlamıştır.

Belediyenin yönetimi için uygulanan model basittir. Mahallelerde oluşturulan mahalle komiteleri, kendi mahalleleri için nelerin gerektiğini belediye ye iletmekte, başkan bunları meclise önermekte, iş ardından yapılmaktadır. Gerçekte, mahalle komitelerinin aldığı kararlar kesin olmakta, yani kararları halk almakta, meclis uygulamaya imza atmakta, işin yürütmesini de başkan ve halk birlikte yapmaktadır. Bir anlamda meclisin işlevi değiştirilmiş, halk alınan kararlara ve yapılan işlere doğrudan müdahale eder, daha da ötesi kendi işini belediye ile birlikte kendisi yapar duruma gelmiştir.

Ancak burada , kararların alınmasına mahallelilerin tümünün katıldığını söylemek de yanlış olur. Bu oran mahalle toplantılarına kendiliğinden katılan insan sayısı kadardır. Mahalle toplantılarına katılan insanlar da, çocuklar çıkarılırsa, mahallede tüm yaşayanların %30-40 kadardır. Yani mahalle toplantılarına çoğunlukla bu kadar insan katılmakta, kararlar da bu insanların katılımıyla alınmaktadır. Bu rakam bile, günümüz uygulamalarıyla dönemin uygulamalarını ne kadar farklı olduğunu göstermekte yeterlidir.

Meclis üyelerinin eskiden olduğu gibi kendi etkinliklerini sürdürme çalışmalarıysa, onların meclis toplantılarında davranış ve sözlerini halka doğrudan aktararak aşılmıştır. Bu da, tüm meclis toplantılarındaki konuşmaların hoparlörlerle halka anında duyurulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Böylece halk, o anda meclis toplantısında kimin ne söylediğini anında duymakta ve meclis üyeleri üzerindeki denetimini de böylece sağlamaktaydı.

Halkın doğrudan belediye yönetimine katılımının daha başka alanlarda da yararı oldu. Örneğin bu yolla belediyenin gelirlerinin artmasının yanında, giderlerinden de bazı kalemlerde kısıtlamalar yapılabilirdi. Bu da belediyenin kasasındaki paranın daha çok değerlendirilir. "Çamura Son" kampanyasında merkezin iktidarın uyguladığı araçlara yakıt ambargosuna karşılık, kamyonları olan ve ilçe dışına taşımacılık yapan halkın kendi kaynaklarından yararlanılmıştır.

Dönem içinde halkla birlikte yapılan en büyük ve belirgin çalışma "çamura son" kampanyasıdır. İlçenin çamurlarla dolu olan sokakları mahalle komitelerinin aldığı ortaklaşa kararların ardından, yine tüm ilçe insanların katılımıyla gerçekleştirilmiştir ve ilçenin sokakları ise çamurlardan kurtarılmıştır. Bu ekonomik kaynakları son derece kısıtlı olan bir küçük ilçede ortaklaşa alınan çalışmaların da ortaklaşa yapılabildiği zamanlarda nelerin ortaya çıkabileceğine ve insanların kitle psikolojisinin bu konularda nasıl da önemli olduğuna ilişkin iyi bir örnektir.

Konuyla ilgili bir diğer ayrıntı da, bu kampanya için önceki dönemlerde öngörülen sürenin 4 yıl civarında olmasıdır. Bu zaman, elbette belediyenin yalnızca işçileri de makineleriyle yapılacak zamanı içermektedir. Ancak halkın olaya katılımı ve yaratılan coşku, bu 4 yıllık sürenin 1 haftaya inmesine ve başarılı sonuç alınmasına neden olmuştur.

Başkanın seçilmesini sağlayan ve devrimci bir hareket olan Devrimci Yol Hareketi'nin önermeleriyle oluşturulan belediyede, görev devralındığından itibaren hiçbir çalışan işten atılmamıştır. Bu da, her dönem değişikliğinden işten atılmaların alışlageldiği ülkemiz gerçeği için önemli bir farklılıktır.

Aslında tüm yöntem daha sonraları başka siyasi partilere de örnek olan ve kısmen de olsa kullanılmaya çalışılan, mahalle komiteleri ve taban inisiyatifinin geliştirilmesidir. Belediye örgütsel yapısının temelinde, oluşturulan bu komiteler vardır. Ancak burada da komitelerin içi, siyasal bir ayırım yapılmak sızın tüm mahalle yaşayanları tarafından oluşturulmaktadır. Özellikle farklı siyasi partilerden kişilerin komitelere girmesi ve alınan kararlarla katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır.

Belediye başkanı mahalle komitelerinin tüm toplantılarına katılıyor, komitenin yani mahallenin aldığı kararları görüyor ve sorunu mahalleliyle birlikte nasıl çözülebileceğine ilişkin yürütme işlemini yerine getiriyordu.

Mahalle komitelerinin seçiminde gizli oy kullanılıyor, Mahallede yaşayan herkes komiteye aday olabiliyordu. Bu anlamda muhtarın ya da siyasi bir partinin yöneticisinin hiçbir ayrıcalığı yoktu. Pratik süreç mahalli komitelerinde yer alan insanların çoğunu devrimci gençlerden oluştuğunu göstermektedir. Ancak bundan herhangi bir zorlama olmadığı da komitenin içinde yer alan her siyasi düşünceden insanların varlığından ve yapılan seçimlerden hiç kimsenin sorunu olmamasından anlaşılabilir.

Yöntemin temelinde yatan mahalle komitelerinin çalışmaları da basit bir işleyiş içinde yürütüyordu. Her komite toplantı zamanlarını kendisi belirliyor, belediye başkanı toplantıya katılıyor ve toplantıda mahallenin sorunları tahtaya yazılıyordu. Ardından sorunun nasıl çözümleneceğiyle ilgili tartışmalar yapılıyordu. Çözüm konusundaki uygulamalar, sorunun içeriğine göre değişiyor, kimisini belediye olanaklarıyla çözülürken, kiminde de mahallelerin katılımı gerekiyordu.

Mahalle komitesi gizli oyla yapılan seçimler sonucunda 5-7 kişiden oluşturulmaktaydı. Burada kısıtlayıcı tek şey, bu 5 kişiden 1'inin mutlaka kadın olmasının istenmesiydi. Kadınların mutlaka komitede bulunması uygulaması, erkek egemen bir

toplumun sorgulanmaksızın kabul edildiği bir ilçede bu da, son derece önemli bir etkeni.

Fatsa Belediyesi, çalışmalarını sürdürdüğü kısa zaman içinde birçok etkili çalışma yapmıştır. Bunların en büyüğü de ilçenin köylerini de kapsayan bir kültür şenliğinin yapılması olmuştur. Şenlik boyunca ülkenin değişik yerlerinden gelen binlerce insan, ilçede ya da köylerdeki evlerde konuk olarak kalmış ve dayanışma sergilenmiştir. Bir haftalık şenliğe, yaklaşık 40 000 insan katılmıştır.

Bunun dışında dere ıslah çalışmaları, bataklık bölgelerin kurutulması gibi çalışmalar da yapılmıştır.

Belediyenin tüm gelir ve giderleri. Etkinlikleri, harcamaları halka sürekli olarak aktarılmıştır. Mahalleliler, bazı durumlarda belediyeye komiteler aracılığıyla, bağışlar bile yapmışlardır (ERTEN, 1999, s. 76).

Bu araştırmada Fatsa örneğine bu denli ayrıntılı olarak yer vermemin birçok nedeni var. Bunların başında ülkemizde geleneksel belediyeçilik anlayışının ilk kez burada dışına çıkmış olmasıdır. Bu dışına çıkış, kısmen değil neredeyse bütünüyle bir çıkış anlamındadır.

Bir diğer nedeni de yöre yaşayanlarının belediye yönetimine yalnızca 5 yılda bir kez etkide bulunmaları değil. Tüm süreç boyunca belediyeyi etkilemenin de ötesinde, doğrudan yönetimin içinde olmaları, karar alma sürecinin tam içinde olmaları ve kararı kendilerinin almalarının sağlanmış olmalıdır. Ülkemiz tarihinde doğrudan demokrasiye bu denli yaklaşılabilen bir başka yerel yönetim çalışma yada deneyimi yoktur.

Üçüncü neden de, siyasi nedenlerle Fatsa belediyesinin tasfiye dilmesinin ardından gerek belediyede kadrolu olarak çalışanlar ve gerekse de gönüllü olarak çalışanların neredeyse tümünün cezaevine girmelerine karşın, insanların o döneme ilişkin duygu ve davranışlarının, saygılarının eksilmemesidir. Yöre yaşayanları, mahkemelerde bile belediyede yapılanlara ve bu çalışmaları yürütenlere saygı göstermişlerdir. Siyasal anlamdaki diğer partililer de dahil olmak üzere.

Bir diğer neden de, bugün dahil yöre yaşıayanlarının o dönemdeki uygulamalara ilgili eleştirilerinin bulunmamasıdır. Aradan çok zaman ve siyasal değişimler geçmesine karşın, Fatsa halkının o döneme ilişkin düşünceleri, çoğunlukla dönemi saygı ile anmak biçimindedir. Bununda nedeni, o günlerdeki çalışmaların içinde büyük ölçüde kendilerinin de olmasında ve yapılan işlerin doğruluğuna olan inançtan gelmektedir.

Son bir nedende, ülkemizde Fatsa deneyiminin bir çok yerde kopya edilmesi düşünülmesine karşın, bunun başarısız, olmasıdır. Kimi yerlerde, özellikle de Refah Partisi tarafından mahalle komiteleri uygulaması çalışmaları yapılmışsa da, temeldeki felsefi, belediyeye ve genelde yaşama bakış açısındaki farklılıklar nedeniyle bu gerçekleştirilememiştir. Özetle Fatsa henüz aşılammıştır.

Tüm bu nedenlerden ötürü, daha demokratik ve katılımcı bir belediye istenmesi durumunda Fatsa örneğinin daha da ayrıntılı olarak araştırılması gerektiği açıktır (ERTEN, 1999, s. 83).

Aliağa

Aliağa İzmir'in bir ilçesidir. Burada 1994 yılındaki seçimlerden sonra oluşan belediye yönetimi bir dizi çalışmalardan sonra "kent parlamentosu" adıyla bir oluşum oluşturma çalışmalarına girmiştir.

Kent parlamentosu belediye başkanı , meclis üyeleri , ilçedeki siyasi partilerin ilçe başkanları ve mahalle muhtarlarıyla, kentteki kurum, kuruluş ve demokratik örgütlerin belirlediği birer temsilciden oluşmaktadır. Ayrıca belli bir oranda, mahallelerden gelen temsilciler de bulunmaktadır (ÜLKÜ, 1997, s.111).

Tüm bu belirmelerde özellikle istenen bir özellik, parlamentoya katılanların seçilmiş olmasıdır.

Parlamentoda gündem, oluşturulan komisyonların hazırladıkları tasarıları parlamento gündemine getirmeleri ve burada tartışıldıktan sonra da karar alınması ve

uygulanması biçiminde olmaktadır. Bu anlamda gerek alınan kararlarda ve gerekse de alınan kararların uygulanmasında halkın doğrudan bir katılımı yoktur.

Ayrıca kent parlamentosu uygulamasının siyasi bir desteğinin de olmaması ve ilçe yaşayanları tarafından içselleştirilmemiş olması, özetle halka dayanmaması, onun kısırlaşması ve zamanla da işlevini yitirmesine neden olmuştur (ERTEN, 1999, s. 116).

Çanakkale

Çanakkale Belediye Başkanlığına 1989 yılında seçilen İsmail Özay, burada da başkanlık dönemleri boyunca değişik bir uygulama yapmıştır. Bu uygulama meclis çalışmalarının yöre yaşayanları tarafından daha çok izlenmesi sağlamaya yöneliktir. Burada amaç, vatandaşların meclisi daha fazla denetlemelerini sağlamaktır.

Geleneksel uygulamada meclis üyeleri toplantıları kendi içlerinde yapmakta, kimi toplantılar da halka kapalı olarak yapılmaktadır. Bu tür işleri seçilmişlerin yürütmesi biçiminde olmakta ve meclis üyelerinin denetimi gerektiği gibi yapılamamaktadır. Denetim, ancak 5 yılda bir yapılan seçimlerde olumsuz düşünülen kişiler yada partilere oy vermeyerek yapılmaktadır. Ancak bunun da başka etkenler nedeniyle siyasal tercihlerin belirlenmesi sonucunda tam olarak yapıldığı söylenemez.

Çanakkale'de tüm bunların önüne geçmek amacıyla, meclisin yapacağı her toplantı öncesinde meclisin gündemi insanlara dağıtmakta ve görüşülecek konuyla ilgili olan kişilerin meclise gerek gündemi etkileyebilme ortamı yaratılmaktadır.

Ancak bu uygulama da belediyenin işleyişinde genel bir değişikliğe gitmemekte, olay yalnızca meclisin karar alma aşamasında meclis üyelerini etkileme biçiminde olmaktadır. Bu anlamda insanların yönetime katılımları söz konusu değildir (ERTEN, 1999, s. 121).

Urla

İzmir'in bir ilçesi olan Urla'da, "Kent Senatosu" adıyla 1997 yılında bir örgütlenmeye gidilmiştir. Urla belediye başkanı Av. Bülent BARATALI tarafından başlatılan çalışmalarda amaç, yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasıdır.

Senato'da dile getirilen düşünceler öneri niteliğindedir. Bağlayıcı ve yaptırıma yönelik değildir. Senatoda eski ve yeni belediye başkanları ve meclis üyeleri. Tüm muhtarlar. Ve azalar, il genel meclis üyeleri. Çocuk. Gençlik ve kadınlardan temsilciler, belediye müdürleri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, üniversite temsilcileri, ilçedeki partilerin ilçe başkanları, yerel basının temsilcileri ve konusunda uzman kişiler bulunmaktadır.

Senato 5 yılda bir yenilenmektedir. En yetkili organ olarak genel kurul bulunmakta ve tüm senato temsilcilerinden oluşmaktadır. İlçelerinden senato başkanı ve yardımcısını seçmektedirler.

Urla kent senatosu bugüne dek, 8 yıllık eğitim alanında, evlilik öncesi yapılabilecek sağlık testleri konusunda, ilçede başta zeytincilik olmak üzere ekonomi alanında yapılabileceklerle ilgili olarak, kent içi imar düzenlemeleri konusunda, ilçedeki sera üreticiliği konusunda ve ilçedeki turizmin geliştirilmesi konusunda değişik çalışmalar yapmıştır.

Urla'da yapılan bu olumlu çalışmalar, ülkenin kimi belediyeleri tarafından da değerlendirilmektedir. Ancak buna karşın yinede senatonun resmi bir kanala çekilmek ya da kısır siyasi çekişmelere sokulmak istenmesi gibi sorunları da bulunmaktadır (ERTEN, 1999, s. 123).

Diğer Çalışmalar

Ülkemizin değişik yerlerinde, değişik içerikte, değişik boyutlarda, bu günkünden farklı olarak çalışmalar yapılmaktadır. Aslında tüm bunlar, bir arayışın göstergesidir.

Bu türden çalışmaların yapıldığı yerler olarak Muğla Milas, İzmit, Bursa, Antalya örnekleri verebiliriz (ERTEN, 1999, s. 113).

53. İller Bankası İle Yaşanan Sorunlar

İller Bankası belediyelere hizmet amacıyla kurulmuş ve belediyelerin ortak oldukları bir kuruluştur.

Belediyelerin su, kanalizasyon gibi alt yapılarının yapılması halihazır haritalarının çıkarılması, şehir imar planlarının yapılması, çevre ve park projelerinin, yapılması vb. hizmetleri yapmak bu bankanın görevleri arasındadır. Banka mezbahane, otel, otogar gibi belediyelerin ihtiyaç duyduğu binaları da yapmaktadır.

Ayrıca, genel bütçe gelirlerinden belediyelere düşen Paylar İller Bankası kanalıyla belediyelere aktarılır. Afet yardımı gibi ek aktarmalar da yine bu banka tarafından yapılır.

Şehir imar planlarının yapılması hususunda İller Bankası çok yetersiz kalmakta, bu bankanın şehir planını yapmasını bekleyen belediye başkanları, seçtikleri 5 yıllık süre içinde bunu yaptıramamaktadır. Şehirlerin plansız gelişmesinin esaslı bir nedeni de budur. Çünkü belediyelerin birçoğunda, söz konusu planı yapacak teknik elemanlar mevcut değildir.

Alt yapı, su ve diğer hizmetlerden istifade etmek ise, belediye başkanı iktidar partisine mensup değilse hiç mümkün olmamaktadır.

İller Bankası önceden yaptığı yatırımların % 80'ini hibe olarak yapmakta, belediyeler adına kendisine aktarılan fonlardan bu yatırımları karşılamakta, gerisini yani kalan %20'lik miktarı ise 15 yıl vade ve yıllık %50 faizle kredilendirmekteydi.

Son hükümet döneminde bütçe açıklarının artması nedeniyle söz konusu fonda biriken 850 trilyona karşılık, bu bankaya 40 trilyon civarında bir kaynak aktarılmış, gerisi bütçe açıklarını kapatmak için kullanılmış, yapılan işlerin % 90'ı belediyelerden, her ay muntazaman kesilmeye başlanmış, geriye kalan %10'luk kısım için ise vade 15 yılda 5 yıla

indirilmiştir. Özellikle son aylarda bu büyük ve beklenmedik kesintiler nedeniyle belediyeler çok zor durumda kalmışlardır. Yapılan uygulama hukuka terstir. Çünkü belediyeler yapılan işin % 80'i hibe olarak kalan miktar ise 15 yıl vadeli ve %50 faizli olarak yapılacağı için bankaya yetki vermişlerdir. Son değişiklik yapılan anlaşmaya aykırıdır. Bu uygulamanın derhal durdurulması gerekmektedir.

Bu durumda birçok belediye ihale sonucunda işi alan müteahhitlerin çalışmalarını durdurmayı düşünmektedir. Önceden uygulamanın bu şekle dönüştürüleceğinin bilinmesi mümkün olsaydı, hiçbir belediye bu şartlarda alt yapı işlerini İller Bankası'na kesinlikle vermezdi.

İller bankası tarafından yapılan, özellikle su ve kanalizasyon yatırımları hem çok pahalı hem de son derece kalitesiz olarak yapılmaktadır. Gerek su ve gerek kanalizasyon son derece önemli ve acil olduğundan, belediyeler işin bir an önce bitmesi için, bir türlü hızlı çalışmayan, işi teknik şartnamesine uygun yapmayan müteahhitlerle sürekli olarak sürtüşmek zorunda kalmakta, çoğu zaman da işlerin önemli bir bölümünü kendileri bitirmek durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Kendimizden örnek verecek olursak, bizden önce yapılan şehir içi su şebekesinde yanlış boru kullanılmış, asbest borular şartnameye uygun olmadan döşenmiştir. Bütün dünyanın uygulamadan kaldırdığı ve kanserojen olduğu ifade edilen bu boruların ülkemizde döşenmesi sinin mantığını anlamak mümkün değildir. Bu borular aynı zamanda çabuk kırılan, tazyik değişikliklerine dahi tahammül edemeyip sık sık arıza yapan borulardır. Hemen hergün su arızalarıyla uğraşmakta ve başa çıkamamaktayız.

Yeni yapılan şebekeler birçok yerden su kaçırmaktadır. Yeni ana su deposu da su kaçırmaktadır. Yapım esnasında bütün imkanlarımızla fiilen görevimiz olmadığı halde çalışmak zorunda kaldık. Aksi halde şehirdeki su sıkıntısının bitmesi mümkün olmayacaktı. Müteahhitler işi aldıktan sonra özellikle yılın ilk altı ayından sonra çalışmayı iyice yavaşlatmada, birim fiyatların %100'e yakın arttığı yeni yıla işi sarkıtmakta, nasılsa bu iş çantada keklik diyerek yeni işlerin peşinde koşmaktadırlar. İller bankası tarafından yapılan söz konusu yatırımlardan memnun olan belediye hemen hemen yok gibidir. Kontroller yeterince yapılamamaktadır. Birçok yerde çalışmalar yapıldığından, az sayıdaki

teknik elemanlar işleri yakından takip edememekte, genelde iktidarın adamı konumunda olan müteahhitlere söz de geçirememektedir. Belediyeler bu işleri kontrol etme yetkileri yoktur. Her ne kadar işin sahibi belediyeler ise de, işin yapımında yetkili olan İller Bankası'dır. Buna rağmen belediyeler, imkanları ölçüsünde işi takip etmeye çalışmakta ve sürekli olarak bu sıkıntılar yaşanmaktadır. Biz Ardeşen'de Ardeşen'li olan müteahhide kendi ilçesinde arzu ettiğimiz çalışmayı, şartnameye uygun olarak yaptıramadığımız belirtmek isterim.

Yine ilçemizde İller Bankası kanalıyla yapılmakta olan kanalizasyonda da durum aynıdır. Sürekli olarak gerek yüklenici firmayla müdahale etmemize rağmen işler çok kötü ve yavaş yürümektedir. Öyle devam etmesi halinde işi bıraktırmak zorunda kalacağımızı yetkililere belirtmiş bulunmaktayız.

İşler nasıl kötü oluyor sorusuna sadece bir örnekle cevap vermem mümkündür. Gerek su ve gerekse kanalizasyon yatırımlarında boruların altlarına ve üst kısımlarına yeteri kadar kum dökülmesi teknik şartnamede belirtilmekte ve son derece ehemmiyet kazanmaktadır. Kanallar kazılırken çıkarılan hafriyatın başka bir yere taşınması ve dışardan getirilecek kumun yeterince kullanılması gerekirken, kanaldan çıkan zaman zaman iri taş ve kayalarında olduğu malzemeler boruların üzerine dökülerek kapatılmakta, sanki harfiyat malzemeleri taşınmış gibi bunun nakliye bedeli alınmakta, kum dökülmüş gibi de kum parası tahsil edilmektedir. Bu durumda yapılan sistemlerin sağlıklı çalışması mümkün değildir. Sık sık borular kırılmakta su ve kanalizasyon arızaları meydana gelmekte, belediyeler arızalarla baş edememekte, halk bu yüzden sık sık su kesintileri veya kanalizasyon tıkanıklıkları ile karşı karşıya kalarak sıkıntı çekmektedir. Halk işi belediyenin yaptığını sanarak belediye yönetimlerini suçlamakta, arızalar dolayısıyla da başkanlar iyice yıpranmaktadır.

İller Bankasından bu tür işlerin alınarak direk belediyelere verilmesi, işlerin hem daha sağlıklı ve hem de daha ucuz ve hızlı olarak yapılmasını sağlayacaktır. Yapılan iş son derece sağlıklı olacak, işletme safhasında da belediyeler sıkıntı çekmeyeceklerdir. Bu işler için İller Bankasının harcadığı kaynakların dahi belediyeler aktarılması yeterli olacak, aynı kaynakla iki misli hizmet gerçekleştirilecektir. Zaten kaynakları yetersiz olan ülkemizde bu tür savurganlıklara bir an önce son verilmesi gerekmektedir.

Birçok belediye kendi imkanlarıyla veya kısmen makine takviyesiyle bu hizmetleri yapabilecek durumdadırlar. Bizler kendi imkanlarımızla, kardeş Beyoğlu Belediye'sinden aldığımız kanal kazıcı (Eskavator) ile şehrin yarısına yakın olan bölümünün alt yapısının gerçekleştirdik. Üniversiteler ve uzman kuruluşlarla birlikte çalışarak, teknik yardım almak veya işi vermek suretiyle de bu hizmetlerin daha sağlıklı olarak yapılması mümkündür.

Madem bu işler kalitesiz yapılıyor, belediyeler şikayetçi neden İller Bankası'na yaptırılmasına imkan veriyorlar diye sorulabilir. Bunun nedeni, evvelce işin %80'inin hibe olarak yapılmasının, kaynak sıkıntısı içinde olan belediyeler için oluşturduğu cazibedir. Diğer olumsuzluklara bu nedenle belediyeler kerhen katlanmaktaydı. Ancak yukarda da anlatıldığı gibi bugün hibe olayı fiilen işin pahalılığı da dikkate alınırsa kalkmış durumdadır ve belediyelerin bu şartlarda işi İller Bankası'na yaptırmalarının hiçbir cazibesi yoktur. Ancak son durumdan birçok belediye haberdar değildir

İller Bankası belediyelerin projelerini uygun şartlarda kredilendirmelidir. Bugün Banka diğer bankalardan aldığı parayı piyasa şartlarında, yani yüksek faizlerle ve aracılık masraflarını da ilave ederek, yani parayı daha da pahalılaştırarak belediyelere aktarmaktadır. Belediyeler diğer bankalardan daha cazip şartlarda kredi alabilmektedirler.

Kısaca söylemek gerekirse, geçmişte belediyelere yardımcı olmak için kurulan ve önemli bazı hizmetleri gerçekleştiren İller Bankası, bugün belediyelerin sırtında yük haline gelmiştir.

54. Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma

Büyüyen ve azmanlaşan devlete ve bürokrasiye karşı tüm ülkelerde genel bir baş kaldırış söz konusudur. Herşeyden önce devlet ile özel kesim arasındaki eski katı hudutlar ortadan kaldırılmakta, deyim yerinde ise bu alanda bir "füzyon" olayı yaşanmaktadır. (CAHİT, 1994, s. 32).

Daha önceleri kamuca doğrudan yürütülen birçok hizmet çoğu yerde özel kesime devredilmiş, bazıları ise ortaklaşa ya da devletin gözetimine özel kesimce yürütülmektedir. Özel kesim, hem taklit edilmesi gereken bir model, hem de hizmet sunumunda etkin ve

verimli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Devlet özel kesimin iş yöntemlerini benimsemeye çalışmakta, bu kesimden taze kan adı altında eleman transferi yapmaktadır. Buna karşılık özel kesimde devleti kendi amaçları için kullanma yöntemleri geliştirmektedir. Özetle devlet kürek çeken değil, dümen tutan, yani yol ve yön gösteren bir konuma getirilmek istenmektedir. (Davit Osborne: Reinventing Government; Dialeogue, No. 102,4/93 s.20).

21'inci asırda, Avrupa ailesine katılacak olan ülkemizin idari yapısında; teknolojiye ve hızla değişen sosyal, ekonomik, şartların getirdiği değişimlere cevap verecek, toplumun refah ve mutluluğunu sağlayacak, Devlet-Vatandaş ilişkilerini yeniden düzenleyecek, koyu merkezîyetçi bürokratik hükümeti, desantralize edecek yerel yönetim reformu mutlak zarurettir.

Türk İdare Sistemi, baştan başa yeniden düzenlenmeli Avrupa Konseyi üyelerinin kabul ettiği, bizim de imza ettiğimiz "Yerel Düzeyde Yurttaşların Kamusal Hizmetlere Katılma Hakkı" vatandaşımızdan esirgenmemelidir. Anlaşmanın gereği yapılmalı Anayasa ve Kanunlarda köklü değişiklikler gerçekleştirilmelidir.

Çağı yakalamak, çağdaş yöntem, model ve atılımlarla mümkündür.

Yerel hizmetler, yerel idareler eliyle plan, program ve bütçeler hazırlanarak yerinde gerçekleştirilmelidir.

Hizmet sunan bürokratları, bu hizmetin muhatabı halk değerlendirmeli ve halkın temsilcileri denetlemelidir.

Yerel kamu hizmetlerinin, kapsam, boyut, miktar, kalite ve öncelikleri hakkında-cansız, ilgisiz ve duyarsız, Başkent ve uzantısı taşra bürokrasi değil-yerel halkın, her kademedede seçeceği meclisler yetkili olmalıdır. Bu düzenleme, aklın, çağın ve demokrasinin gereği (YAZICIOĞLU, 1998, s. 43).

1921 Anayasası, diğer ilginç özelliklerinin yanısıra Türk Anayasa Tarihinin, yerel yönetimlere ve yeniden yönetim ilkesine an fazla ağırlık vermiş olan Anayasa'dır. Bu

Anayasa'nın öngördüğü ölçüde bir yerinden yönetim, Türkiye'de bu gün bile gerçekleşmiş değildir. Yerinden yönetime verilen bu önem birinci T.B.M.M. 'ne hakim olan halkçılık ilkesiyle açıklanabilir (ÖZBUDUN, 1992, s. 61).

O tarihlerde T.B.M.M.'de yapılan konuşmalarda merkezi yönetimin yetersizliğinden, memurların olumsuzluklarından ve zulmünden Ankara'nın taşradaki olumsuzluklarından haberdar olmasının mümkün olmayacağından ve milletin işkence ve dayaktan kurtulamayacağından, çözümün yetkilerin mahalline yani yerel yönetimlere devretmekten geçtiğinden bahsedilmektedir.

Hemen hemen partilerin tamamını programlarında, idari reformda, merkezi yönetimin görev ve yetkilerinin azaltılarak, yerel yönetimlere yetki ve kaynak aktarımının yapılması gerektiği problemlerin mahallinde çözülmesinin en doğru ve akılcı yol olacağı belirtilmekte, kurulan hükümetlerin programlarında da aynı hususlar yer almakta, ancak bir türlü söylenen hususlar yerine getirilmemektedir. 1980'lere gelirken devlet karşıtı söylemler gelişmekte ve ağırlık kazanmaktadır. 1979'larda Turgut ÖZAL'da ifadesini bulan görüşlerin özeti şudur (CAHİT, 1994, s. 52).

Bundan böyle güçlü devlet, memurları çok olan devlet değildir. Güçlü devlet, harcamaları çok fakat iki yakası bir araya gelmeyen devlet değildir. Güçlü devlet bir istihdam kapısı değildir. Güçlü devlet bir mabud yada baba değildir. Hepsinden önemlisi, yeni görüşte, asıl olan devletin zenginliği sonucu milletin zenginliği değil, milletin zenginliği sonucu devletin zengin olmasıdır. Yani yeni görüşte hedef, ferdin insanın bizzat kendisidir. Ekonomik kalkınma sürecinde devlet milletle rekabete girmez. Tersine ona gelişmesi kalkınmasını kolaylaştıran akılcı hizmetler sunar.

4-7 Haziran 1992 tarihli konuşmasında, 3. İzmir İktisat Kongresinde ise şöyle demektedir:

“Ülkeyi birinci sınıf ülkeler arasına sokma hedefine ulaşmanın temelinde serbest Pazar ekonomisi yapmaktadır. Bu sisteme önümüzdeki on yıl süresince bağlı kalmalı, devletin ekonomiye müdahalesini asgariye indirgemeliyiz. Dışa açılma politikamızdan asla taviz vermemeliyiz . Bebek endüstriler, sanayi, ticaret ve tarımda korumacılık gibi zaman

zaman ortaya atılan ve duygusal kabul gören kolaycı yaklaşımlara itibar etmemeliyiz. Bunun Türkiye'nin geleceğine ipotek koymak demek olduğunu unutmamalıyız”.

İster Sosyal Sigortalar sistemi, ister kamu iktisadi teşebbüsleri ister vergiler yoluyla olsun devletin topladığı ve kullandığı kaynaklar, milli gelirin % 2'sini geçmemelidir.

Devlet sınai ve ticari faaliyetlere asla girmemelidir. Kamu İktisadi Teşebbüsleri derhal tasfiye edilmeli, özelleştirilmeli veya kiralanmalıdır.

Yatırımlarını geri ödeyebilen elektrik santralleri, içme suyu, otoyollar, telekomünikasyon gibi atyapı hizmetlerini özelleştirmekten kaçınmamalıyız.

Devleti, güvenliği, adaleti, insanlara eşit muameleyi sağlamak gibi aslı görevlerini layıkıyla yerine getirilecek yapıya kavuşturmak için yapılacak çalışmaları hızlandırmalıyız.

Üç sahaya özel önem vermek zorundayız. Bunlar: eğitim, sağlık ve yüksek teknoloji' dir. Okullarımızın yönetimini bürokratik tahakkümlerden kurtarmak, topluma yani mahalleye, şehre ya da bölgeye mal etmekten kaçınmamalıyız. Mahalleli "burası benim okulum", şehirli, "burası benim litem", şu üniversite benim üniversitem diyebilmelidir. Devlet ancak standartları tespit etmek, eğitim kalitesini denetlemek ve eğitimi desteklemek görevini üstlenmelidir.

Türkiye'de sağlık sorunlarının halledilmemiş olmasının temel nedeni, mevcut sağlık sistemimizin bürokratik mekanizmanın verimsizliğine teslim edilmiş olmasıdır. Sağlık sistemimizin tıpkı okullarda teklif ettiğim gibi, devletin elinden çıkarıp halka maletmeliyiz. Sağlık hizmetlerinden yararlananlar, bizzat müdahil olabilecekleri bir yapıya kavuşturmamız gerekir.

Doğu dünyası olarak birkaç asırdır her alanda büyük bir çöküş sürecini yaşamaya devam ediyoruz. Ekonomik, sosyal, kültürel ve ilmi açıdan büyük bir bozulma ve gerileme yaşamaktayız. Doğu dünyası olarak sahip olduğumuz insan gücünü ve zengin yer altı ve yerüstü zenginliklerini, aynı şekilde zengin tarihi mirasımızı kullanmaktan aciz toplumlar haline geldik. İşte bu toplumlardan biride hiç kuşkusuz Türkiye'dir. Kendi halkıyla, kendi

değer yargılarıyla bir türlü barışık olmayan bir devlet yapısı ve halka rağmen halkı yönetmeye çalışan bir grup seçkinci bürokrat sınıfı, her konuda uzman olduğunu iddia eden, fakat her defasında açık veren aydın sınıfı ve ülkenin birlik ve bütünlüğü adına kendini "kraldan daha kralcı gören bir grup iktidar sahibi insanların bu ülkeyi ne hale getirdiklerini son yaşanan olaylarla hepimiz beraber müşahade ediyoruz.

Şayet halkın kendi kendini yönetmesini, kapalı topluma, fakir toplumdaki refah toplumuna geçmeyi, korkulardan arınmış, özgür bir toplum olmak istiyor isek yaptıklarımızı ve yapacaklarımızı çok iyi tahlil etmek zorundayız (YAZICIOĞLU, 1998, s. 106).

Bu düzenin değişmesi gerektiği herkes tarafından ifade edilmekte. Ancak adeta gizli bir el bu değişikliğin yapılmasını sürekli engellemektedir.

Düşük standartlı bir teknoloji ile, yüksek kaliteli üretim olamayacağı gibi, düşük standartlı bir demokrasi ile, ideal bir yönetimi sağlamak da mümkün değildir.

En gelişmiş ülkelerin yönetim modeli, kendi tarihi tecrübelerinden gelen güzelliklerin de ilavesiyle daha üst bir düzeye çıkarılarak zaman geçirilmeden uygulamaya konmalıdır.

Rahmetli ÖZAL döneminde, telekomünikasyon'da gerçekleştirilen hamle güzel bir örnektir. Demode olmuş haberleşme sisteminin yerine, en ileri teknoloji seçilmiş, ara ve alt teknolojilere itibar edilmemiştir. Bugün bu sayededir ki ülkemiz haberleşmede gelişmiş ülkelerin seviyesindedir. Dev ekonomisiyle A.B.D.'lerini zorlayan Japonya bu yolu izlediği için kısa zamanda mucizevi bir gelişme gösterebilmiştir.

Halktan korkan ve ona yetki vermek istemeyen yönetimler halktan kopuk, onu tanımayan, beklentilerini bilemeyen yönetimlerdir Halktan korkmak kadar anlamsız bir korku yoktur. Hiç kimse, hiçbir yönetici halkı halk kadar düşünemez, onun sıkıntılarını, beklentilerini onun kadar bilemez. Halktan kopuk. Merkezîyetçi yönetimlerin hiçbiri halkına mutluluk refah ve gelişmişlik getirememiş, yönettikleri ülkeleri son derece geri

bırakmışlardır. Halklara en büyük zulümleri en merkeziyetçer yönetimler olan komünist yönetimler yapmış ve sonunda yıkılmaktan da kurtulamamışlardır.

21'inci yüzyıla Türkiye, standardı en yüksek olan yönetim şekliyle, yani mahalli idarelerin öne çıktığı modern, çağdaş bir yönetimle girmeli. Demode yönetimle idare edilen, çağın gerisinde kalmış ülkelerin arasında yer almamalıdır. Bu düzen daha doğrusu bu düzensizlik mutlaka değişmelidir.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

60. Tekelden Yönetim

Daha önceki bölümlerde izah edildiği gibi Türkiye’de iki başlı bir yerel yönetim sistemi bulunmaktadır. Belediyelerin yanında Valilerin başkanlığındaki il özel idareleri yerel yönetim adı altında faaliyette bulunmaktadır. Halbuki il özel idarelerinin yerelle yerel yönetim standardıyla uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Tamamen merkezi yönetimin bir uzantısı mahiyetindedirler.

Yerel yönetim reformu gündeme geldiğinde il özel idareleri öne çıkarılmakta, merkeziyetçi yapı daha da güçlendirilmektedir.

İl özel idareleri ortadan kaldırılmalı kaynak ve imkanlarıyla beraber belediyelere devredilmelidir.

Türkiye Avrupa topluluğuna aday bir ülkedir. Aynı zamanda gelişmiş batı ülkelerinin yanında Amerika Birleşik Devletleri ve gelişmiş uzakdoğu ülkeleriyle de yakın ilişki içindedir. Türkiye'nin içinde yer almak istediği topluluk demokrasiyle idare edilen ve en üstün demokrasi standartlarını tavizsiz bir şekilde uygulayan ülkeler olup aralarına alacakları ülkelere de aynı demokratik standartları uygulamalarını istemektedirler. Bunu demokrasi ve insan hakları başlığıyla özetlemek mümkündür. Bu topluluğun kapısını Türkiye her ne zaman açmak maksadıyla çalmışsa her seferinde aynı gerekçelerle karşılaşmış ve bu nedenle sözkonusu kapıyı bir türlü aralayamamıştır. Bugünkü idari yapımız düşük standartlı ve eksik demokratik bir yapıdır ve son derece merkeziyetçidir. Bütün yetkiler merkezde toplanmıştır. Devletin bütün kaynakları merkezi yönetimin eli altındadır ve bu kaynakların nerelerde ve ne şekilde kullanıldığını halkımız

bilememektedir. Sözkonusu kaynakların bir avuç mutlu azınlığa kanalize edildiği kanaati çok yaygın olarak milletimizin belleğinde yer etmiştir. Bununda ötesinde ülkeyi seçilen insanların mı yoksa bunun dışında kalan birtakım odakların mı idare ettiği son zamanlarda ciddi boyutlarda tartışılmaktadır.

Batılı ülkeler Türkiye'den demokrasi dışı yapılanmaların demokratik yapılanmaya dönüştürülmesini, insan hakları ihlallerinin önlenmesini insan hak ve hürriyetlerinin batı standardına çıkarılmasını kısaca Türkiye'nin tam demokratik bir yönetime kavuşturulmasını istemektedirler.

Demokrasinin kaynağı belediyelerdir. Belediyeler aynı zamanda demokrasi okullarıdır da. Batıda bunun içindir ki yönetimde belediyeler ağırlıktadır. Merkezi hükümetler milli savunma dış politika, iç güvenlik, milli eğitim politikası gibi ana konularla ilgilidirler. Bunların dışında kalan hususların tamamı belediyeler tarafından yerine getirilmektedir. Yani belediyeler bu konularda karar alma, kaynak oluşturma ve uygulama yapma yetkilerine sahiptirler.

Bu nedenledir ki batılı ülkelerdeki yerel yönetimler toplam kamu harcamalarının çoğunu gerçekleştirmekte kamuda çalışan personelin bu nedenle çoğunluğu belediyelerde istihdam edilmektedir. Hizmetler gerek karar aşamasında ve gerekse finansman ve uygulama aşamalarında halkın iştirakiyle ve halkla birlikte gerçekleştirmekte hizmetler en hızlı en verimli ve en etkin bir tarzda halka ulaşmaktadır. Batının saat gibi işleyen muntazam sisteminin altında yatan sihirli formül budur.

Türkiye yeniden idari sistemini yapılandırmadan yani bir yerel yönetim reformu yaparak belediyelerin batı standardına ulaştırmadan Avrupa topluluğuna girmesi mümkün olmayacaktır. Bizdeki yapı tamamen bunun tersidir. Toplam kamu harcamalarının %90-95'i merkez ta rafından yapılmakta belediyelere arta kalan kaynaklar aktarılmakta, bazı hallerde bu çok cüzi kaynaklarda kesilmektedir. Halbuki anayasamız belediyelere hizmetlerini gerçekleştirecek kaynakları aktarma görevini merkezi hükümete yüklemiştir. Bu yönüyle bakıldığında bir anayasa ihlali de sözkonusudur. Türkiye imza attığı uluslar arası anlaşmalar gereği bahse konu olan reformu yapmak durumundadır. Peki bu reformun çerçevesi nasıl olmalıdır?

Yerel yönetim reformu yapılırken bugünkü durumdan birkaç adım ileriye gitmek gibi son derece yanlış yaklaşımlardan uzak kalınmalı çita, en üst düzeyde tutulmalı, batıda ne varsa hangi standart uygulanıyorsa bizde de aynısının olması hedeflenmelidir. Kaldı ki bugünkü taslak birkaç adım ileriye değil adımlarca geriye doğru ülkemizi götürmekte, merkezi yönetim çok daha güçlendirilmekte bir olan Ankara; valilere olağanüstü yetkiler verilerek 80'e çıkarılmakta belediye başkanları tamamen pasifize edilmekte ve fiilen bir kaynak artışı da ciddi boyutlarda gerçekleştirilmemektedir. Bütün dünya merkezi yönetimden komünist ülkeler dahil hızla uzaklaşırken ülkemiz dünyanın gittiği yönün aksi istikametine götürülmeye çalışılmaktadır. Bunun altında yersiz ve manasız bir halk korkusu yatmaktadır.

Belediye başkanlarına daha çok yetki ve kaynak verilmesinin ulusal güvenliği tehdit edeceği, üniter yapıyı bozacağı endişesi bazı kesimlerce seslendirilmektedir. Bu tez acaba doğrumudur?

Böyle bir endişe kesinlikle yersizdir. Yasama yani kanun yapma yetkisi merkezi yönetimdedir. Ordu merkezin emrindedir. Emniyet teşkilatı ve adalet kurumu da merkezin emrindedir.

Bu hususlar merkezi yönetimin elinde olduğu müddetçe üniter yapının ve ulusal güvenliğin tehdit altına girmesi sözkonusu olamaz. Ama bize göre esas gerekçe bu değildir. Mevcut yapıdan istifade eden ve ülkenin kaymağını yiyen hakim unsurlar böyle bir ciddi gerekçeyi öne çıkararak mevcut düzeni devam ettirmeye çalışmaktadırlar. İyice bilmektedirlerki yerel yönetim reformu yapılırsa ülkenin kaynakları milletin hizmetine en iyi şekilde belediyeler tarafından sunulacak, ellerindeki imkanlar halka doğru kayıp gidecektir. Asıl korkuları budur.

Gelişmiş ve geri kalmış ülkelere baktığımız zaman gelişmiş ülkelerin merkeziyetçilikten uzak, halkın yönetime sonuna kadar katıldığı, icraatları denetlediği bir sistemle idare edildiklerini geri kalmış ülkelerin ise merkeziyetçi sistemlerle yönetildikleri, halkın yönetime iştirak edemediği kararların ve uygulamaların halka sorulmadan gerçekleştirildiği kısaca demokrasi dışı despot idareciler tarafından diktatörlükle yönetildiklerini görmekteyiz Orta gelişmiş ülkeler ise bu iki yönetim arası bir yönetim

modeliyle yönetilen ülkelerdir. Yani gelişmişlik halkın yönetime katılımı ile doğru orantılıdır. Gelişmiş ülkeleri bugünkü baş döndürücü refah seviyesine ulaştıran sihirli formül halkın yönetime alabildiğince iştirak etmesi ve yöneticilerini sonuna kadar denetleyebilmesidir. Bu husus iki kere iki dört eder kadar açıktır. Halka rağmen halka refah ve huzur getirmek mümkün değildir. Bunun dünyada hiçbir örneği de yoktur. Merkezi yapıda direnen ülkelerin bu refah seviyesine yaklaşımları da mümkün değildir. Halkına güvenen ve ona en büyük yetkileri veren ülkeler başdöndürücü bir hızla gelişmiş diğerleri ise halklarına acı ve gözyaşı ve fakirlikten öte bir şey verememişlerdir. Türkiye bu gerçeği görerek en kısa zamanda batıda olduğu gibi belediyeleri öne çıkarmak kamu hizmetlerinin ağırlığını belediyelere devretmek durumundadır.

Esasen Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda belediyeler itibariyle ülkemizin oldukça iyi bir standarda ulaştığını görmekteyiz. Nüfusun %25'i belediyelerde yaşarken toplam vergi gelirlerinin %25'inin belediyelere verilmekte olduğu, yani fiili nüfus oranında belediyelerin pay aldığı görülmektedir. Bugün ise toplam nüfusun %75'i belediyelerde yaşamakta buna karşın toplam vergi gelirlerinin %5,5-6'sı belediyelere aktarılmakta, birçok zaman çeşitli gerekçelerle (İller Bankası yatırımları, kamu borçları, bütçe açıkları vs.) bu kaynakların önemli bir bölümünün belediyelerden kesilmektedir.

Yukarda da ifade edildiği gibi batıda olduğu gibi kamu harcamalarının çoğu belediyeler tarafından yapılmalı kamuda çalışan personelin çoğunluğu da belediyelerde çalışmalıdır. Yasama, yargı, milli güvenlik, milli eğitim, iç güvenlik gibi ana konuların dışındaki görevler ile belediyelerin altından kalkamayacağı ulusal projelerin dışında kalan hizmetler belediyeler tarafından gerçekleştirilmelidir.

Mahalli yöneticiler halk tarafından seçilmekte ancak seçimden sonra ikinci bir seçime kadar halk yönetimin içinde yer almamaktadır.

Belediyeler görev süreleri boyunca toplumun tüm katmanlarıyla yakın temas içinde olmalı karar aşamasında hizmeti ilgilendiren kesimden birinci derecede görüş almalı diğer toplum katmanlarının da bu husustaki görüşlerine müracaat etmeli yani kararı halkla birlikte vermelidir. Halka rağmen, halkı dışlayarak halkı mutlu edecek hizmetleri vermek mümkün değildir. En isabetli kararlar halka danışılarak alınan kararlardır. Çünkü hiçbir

yönetici hizmeti kullanacak olan kesim kadar neye ihtiyaç duyulduğunu bilemez. Bazı esasları atlar ve kendi başına aldığı kararlarda yanılır. Örneğin çocukların neye ihtiyaç duyduğu en iyi çocuklar bilirler. Siz onlar çocuktur ne anlar diye düşünür onların fikrini almazsanız onları mutlu edemezsiniz. Son zamanlarda belediyelerde oluşturulan halk meclisleri çocuklar meclisi, kadınlar meclisi, esnaflar meclisi vb. meclisler bu yolda atılmış önemli ve son derece faydalı adımlardır. Dernekler, sivil toplum kuruluşları ve diğer halkın temsilcisi konumunda olan kuruluşlarla yerel yönetimler iç içe olmalıdır.

Halk gerek karar alma ve gerekse uygulama aşamalarında bizzat hizmetin içinde yer almalıdır. Bu aynı zamanda idarecinin hizmetlerini en geniş boyutlarda en hızlı bir şekilde gerçekleştirmesini sağlar. Yani halk yapılan işin bir tarafından tutmalı ve belediyeye yardımcı olmalıdır. Bu tarzda hizmet vermek aynı zamanda yapılan hizmetin korunması ve devamı açısından da gereklidir. Halk o kadar işin içinde olmalıdır ki belediyelere fazlaca bir iş kalmamalıdır.

Toplumun genelini ilgilendiren ciddi konularda yerel yönetimler halk oylamasına gitmelidirler. Halk oylaması müessesesi yerel yönetim yapısı içinde yer almalıdır.

Türkiye’de belediye başkanları 5 yıllık süre için seçilmektedirler. Seçimlerden sonra mevcut düzenlemelere göre halkın belediye başkanının ve meclis üyelerini, belediye Encümenini hesaba çekmesi,verdiği yetkiyi geri alması mümkün değildir. Bu durum bir çok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir. Bunların başında ise halktan kopma gelmektedir. Halbuki yerel yönetimler her zaman halkla iç içe olmak durumundadırlar. Bazı yöneticiler halktan iyice uzaklaşmakta, kapılarını halka kapatmakta, vatandaş değil yönetime katılmak çok masum istek ve ihtiyaçları için bile başkana ulaşamamaktadır. Özellikle büyük belediyelerde merkezi yönetime benzer bir idari yapı oluşmaktadır. Başkanların halk günleri dışında başkanlara ulaşamamaktadır. Vatandaş memurlarla muhatap olmakta ve klasik memur davranışıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bazı belediyelerde yönetim şahsi menfaat ve gelecek beklentileri doğrultusunda oluşmakta çok önemli kararlarda ve icraatlarda dahi halk tamamen olayın dışında kalmaktadır. Bu olumsuzlukların ana nedeni 5 yıllık süre içinde başkanların ve meclis üyelerinin görevlen alınmalarının imkansız oluşudur.

Seçtiği yerel yöneticiler bu şekilde halkın tasvip etmediği uygulamalara girdikleri takdirde halk tarafından görevden alınabilmeli buna yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Aynı zamanda belediyelerde çalışan personelle ilgili olarak da aynı mekanizma oluşturulmalıdır. Devlet memurluğu kavramı yerine batıda olduğu gibi "Halk hizmetçisi" kavramı getirilmeli halkı memnun etmeyen hiçbir yerel yönetim görevlisinin başkandan en alt kademeye kadar iş garantisi olmamalı tek garantili halka iyi hizmet vererek onu memnun etmekten geçtiği herkes tarafından bilinmelidir.

Yerel yönetimler son derece ağır bir idare vesayet denetimi ile karşı karşıyadır. Bu durum siyasilerin yerel yöneticiler üzerinde siyasi emellerini gerçekleştirme imkanı vermektedir. Aynı zamanda bu sıkı denetim sonucunda çok güzel hizmet veren belediye başkanları bu hizmetleri gerçekleştirirken unutulmuş kabahat nevinden bazı evrak eksikliklerinden veya uygulama hatalarından dolayı görevi ihmal, görevi kötüye kullanma gibi suçlar isnat edilerek cezalandırılmakta bu gerekçelerle görevlerinden dahi alınabilmektedirler. Bu durum başkanları hizmet vermektan korkar hale getirmekte, icraat yapmasan hatanda olmaz sorumluda olmasın noktasına sürüklemektedir. Tabii ki sonuçta mağdur olan hizmeti alamayan halk olmaktadır.

Halbuki gelişmiş ülkelerde idari vesayet denetimi ya yoktur veya çok asgari seviyededir. Hukuki denetim öne çıkarılmıştır. Türkiye'de de idari vesayet denetimi kaldırılmalı yerine geri çağırma dahil halk denetimi ve hukuki denetim getirilmelidir.

Demokratik sistem içinde seçilmişin yani belediye başkanının atanmışın, yani valinin ve Kaymakamın emrinde olması düşünülemez. Bu standart dışı bir uygulamadır ve birçok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir. Bilindiği gibi mülki idare amirlikleri merkezi birimler içinde yer almakla beraber, gerçekte valiler siyasi bir güçle atandıkları için hükümetlerin emirleri doğrultusunda hareket etmekte icraatlarında, siyasi tercihler öne geçmektedir. İktidar partileri muhalefet belediyelerini cezalandırmakta, valilere de bu uygulamada önemli rollere verilmektedir.

Bu nedenlerden ötürü mevcut idari yapının değişmesi elzemdir. Maalesef yeni tasarıda bu olumsuz yapının dozajının daha da arttırılmak istendiğini görmekteyiz. Mülki idare amirleri gözetleyici konumunda olmanın gerekli gördükleri hallerde yerel

yöneticilerin yargıya şikayet ederek haklarında gerekli işlemin yapılmasını sağlamalıdır.

61. Yerel Yönetimde Ölçek Belirleme

Yerel yönetimlerde aynı şehirde yaşama, komşuluk ilişkileri yani hemşehrilik unsuru öndedir. Halkla yöneticiler arasında bu yönüyle duygusal bir yakınlık sözkonusudur. Klasik yönetici yapısından uzak bir ilişki sözkonusudur. Halk belediye ile ilgili işlerde olduğu gibi belediye dışındaki her türlü işi içinde başkanına gitmek ve ondan yardım istemek eğilimindedir. Bunun dışında düğününde, cenazesinde, bayramında, cadde ve sokaklarında, mahallesinde başkanını yanında görmek istemektedir. Arzularını ve şikayetlerini gündüz veya gece, tatil ne olursa olsun her zaman başkanına iletebilmek istek ve rahatlığını elinde bulundurmamak eğilimindedir. Bütün bunlar esasta gerekli olan olması gereken şeylerdir.

Belediyeler sözkonusu bu hususları yerine getirebilecek ölçekte kurulmalıdırlar. Daha büyük ölçekte olan belediyelerde bu yapının oluşması mümkün değildir. Büyük belediyelerin altlarında bahse konu olan ölçekte belediyeler bulunmalı, üst belediye başkanı bunlar iletebilmeli koordinasyon üst belediye tarafından sağlanmalıdır. Aksi halde halkın karar alma ve uygulama aşamalarında yönetime katılarak en ideal yönetimin oluşması ve halkın en üst düzeyde tatmin edilmesi mümkün olmayacaktır.

Belediyelerin televizyon kurlmaları gazete ve dergi çıkarmaları yasaklanmıştır. Halbuki halkın bilgilendirilmesi hizmetlerin en etkin şekilde yerine getirilmesi kültürel ve sosyal faaliyetlerin yapılması açısından basına ve televizyona ihtiyaç vardır. Belediyelere bu imkanın verilmesi birçok faydayı beraberinde getirecektir. Mahalli idarelerin bir başka önemli görevi kendi yörelerini tanıtmak, kültürel değerlerini ve doğal güzelliklerini duyurmaktır. Bunu yapabilmeleri için gerekli basın ve yayın imkanlarının da belediyelerin emrine vermesi gerekmektedir.

Günümüz uygulamalarında belediye gelirleri merkezi yönetim tarafından kesilmekte zaman zaman aylarca personele dahi maaş ödeyemez duruma düşürülmektedirler. Kamu kurumlarına uygulanmayan haciz uygulamaları belediyelere

siyasi bir cezalandırma olarak gerçekleştirmektedir. İller Bankası % 80 hibe kapsamında belediye alt yapı su vb. hizmetler için anlaşma yapmakta bugün ise bu hizmetler için ayrılan % 3.25 oranındaki fonlar genel bütçeye bütçe açıklarını kapatmak için aktarılmakta ve söz konusu yatırımların tamamı belediyelerden kesilmektedir. Fiilen belediye gelirleri bu uygulamayla % 6'lardan % 3'lere düşmüş durumdadır. Haciz yoluyla belediye telefonlarına kadar uzanılmaktadır.

Gerek İller Bankası kanalıyla aktarılan belediye payları ve gerekse diğer fonlar hiçbir şekilde engellemeyecek şekilde belediyelere aktarılması sağlanmalıdır. Birçok Bakanlığın bünyesinde yer alan fonlar siyasi amaçlarla kullanılmakta adil dağıtılmamaktadır. Sözkonusu fonlar belediye paylarına ilave edilmeli ve nüfusları oranında belediyelere aktarılmalı, merkezi yönetimin bu konuda yetkisi bulunmamalıdır.

İller Bankası belediyelere hizmet etmek için kurulmuş bir bankadır. Ağırlıklı olarak su ve kanalizasyon yatırımlarını bina yatırımlarını, şehir planlaması ve harita çıkarılması işlemlerini ve benzer hizmetleri yapmakla mükelleftir.

Bugün bu hizmetler İller Bankası tarafından çok pahalı ve kalitesiz olarak gerçekleştirilmekte yapılan su kanalizasyon ve benzer yatırımların hiçbiri sağlıklı bir şekilde hizmet verememektedir. Son uygulama bu pahalı ve kalitesiz yatırımların paralarının tamamen belediyelerden kesilmesi şeklindedir. Bu yüzden belediye gelirlerinin tamamı yada tamamına yakını bu banka tarafından kesilmekte belediyeler adeta sık boğaz edilmektedir. Kaldı ki bu hizmetler yapılırken de siyasi tercihler öne geçmekte iktidar belediyeleri bu hizmetlerinden yararlanırken diğerleri mağdur edilmektedirler.

Bu nedenlerden ötürü sözkonusu hizmetler için iller bankasına aktarılan fonlar nüfusları oranında belediyelere aktarılmalıdır. Bahse konu hizmetler eğer daha önce gerçekleşmişse bu belediyelere sözkonusu kaynaklar aktarılmamalıdır. Bu durumda bu hizmetler hem daha hızlı hem daha kaliteli ve de çok ucuz olarak gerçekleşecektir. Zira gerek halkın ve gerekse belediyelerin imkanları da ek olarak devreye girecek halkın denetimi hizmetlerde kaliteyi de beraberinde getirecektir. Bankanın 10 TL.ya yaptığı hizmetin bu yolla 1-2 TL.ya yapılması mümkündür. Bu şekilde kıt olan kaynaklar birtakım müteahhitlere aktarılmayacak en iyi şekilde hizmete dönüşecektir.

Nüfus sayımlarında 2000 rakamına ulaşan köyler belediye statüsüne kavuşturulmakta bu nedenle de belediyelerin sayısı hızla artmaktadır. 2000'lerde olan belediye sayısı bugün 3215 rakamına ulaşmıştır. Her artan belediye mevcut belediyelerin gelirlerini kısmakta ortak olan pastanın dilimleri giderek küçülmektedir. Yeterli personele ve makine parkına sahip olmayan bu küçük belediyeler beklenen hizmetide verememektedir.

5 000 ölçeğine çıkamayan köylerin belediyeye yapılmaması uygun olacaktır. Yeni belediyelerin oluşması durumunda belediye gelirlerinin toplandığı havuza ilave belediyeye verilecek kaynak ayrıca aktarılmalı mevcut belediyelerin gelirleri düşürülmemelidir.

Afet Yardımı Kararnamesi kapsamında deprem, yardım, sel vb. afetlerde zarar gören belediyelerin gelirleri Bakanlar Kurulu Kararıyla 5 katına kadar arttırabilmektedir. Söz konusu bu yardım belediye gelirlerinin toplandığı havuzdan yapılmakta yani afete uğramayan yerlerin belediyelerin gelirlerinden kesilmektedir. Bu uygulama genelde adil olmamakta iktidar partileri kendi belediyelerine bu yoldan kaynak aktarmakta ve dolaylı olarak diğer belediyeleri cezalandırmaktadırlar.

Afet yardımı daha objektif kurallara bağlanmalı bu yardım belediye gelirlerini kısmayacak şekilde başka kaynaklardan karşılanmalıdır.

Özellikle küçük belediyelerde yeterli personel bulunmamakta, teknik personel sıkıntısı süreklilik arz etmektedir.

Personel rejimi belediyelerin nüfusları esas alınarak gerçekçi bir biçimde yeniden düzenlenmeli ve bu personelin alınması hiçbir şekilde kısıtlanmamalıdır. Aksi halde özellikle imar konusunda halkın can ve mal güvenliğini ilgilendiren hususlarda ciddi sıkıntılar devam edecektir.

Son deprem olayı bunu çok açık bir şekilde göstermiştir. Sadece başkanları sorumlu tutmakla bir yere varılamayacağı, bu sorumluluğa paralel olarak gerekli personel ve maddi desteğinde yapılması gerektiği açıktır. Maalesef yıllarca merkezi hükümetler boşalan çok hayati mühendis, itfaiye ve zabıta hizmetleri gibi kadrolara dahi atama yapma izni

vermemektedir. Son uygulama ise tüm inisiyatifi belediyelerden alarak merkezi hükümete vermek şeklindedir. Mevcut olumsuz tavır eğer devam edecekse bundan doğacak sorumlulukta merkezi hükümetin yetkililerine ait olmalıdır.

Belediye başkanlarının işçileri işten çıkarma yetkileri vardır. Devlet memurları ise memurluk zırhı ile korunmaktadırlar. Ufak yerlerde memurların kadro yetersizliği nedeniyle görevlerini değiştirme imkanı da yoktur. Bu durum memurların hizmet vermede daha da olumsuzlaşmalarına neden olmaktadır. Görevini yapmayan bu tür memurlarla ilgili olarak belediye başkanlarının daha etkin cezalandırma imkanları oluşturulmalıdır.

Hizmet ancak bir kadro ile ve iyi bir ekip çalışmasıyla yapılabilir. Seçilen başkanların mevcut kadronun dışında yeni bir ekip oluşturma imkanları hemen hemen yoktur. Sadece seçilmiş meclis üyeleri arasından belediye başkanlarının başkan yardımcısı atama imkanları Sayıştay Genel Kurulu kararı doğrultusunda mümkün iken Danıştay'ın aldığı kararlar bu kapıda kapatılmıştır.

Belediye başkanlarının üst düzeyde böyle bir ekibi kurmaları mümkün olmalı bunların sayısı belediyelerin nüfuslarına göre belirlenmelidir. Büyük şehirlerdeki genel sekreterlik benzeri profesyonel bir yönetici başkan tarafından görevlendirebilmelidir. Belediye başkanı halkın her türlü istekleriyle muhataptır ve her türlü sosyal aktivitelerine katılmak zorundadır. Bu nedenle belediye işlerine fazla zaman ayıramadığından ötürü hizmetlerde bazı aksamalar ortaya çıkabilmektedir. Bu hizmetlerin başında böylesine bir profesyonel yöneticinin bulunması bu yönüyle elzemdir.

Belediye personelinin merkezi hükümet tarafından atanması işsizliğin hat safhada bulunduğu ülkemizde çoğumu işe al baskısı altında bulunan ve halkın oyuyla seçilen belediye başkanlarını son derece sıkıntıya sokan duruma önemli bir rahatlama getirecek bir uygulamadır. Ancak söz konusu atamalar yapılırken merkezde politik tercihlerin yapılmaması belediyelere yaramayacak personelin belediyelere atanmaması bunun için mutlaka belediyelerin onayının alınmasının şart olması gerekmektedir. Aksi halde belediyelerdeki mevcut olumsuz personel yapısı daha da olumsuzlaşacak ve bunun sıkıntısını yöneticilerle beraber halk çekecektir.

Belediyelerin ihtiyaç fazlası personel yükü ile karşı karşıya bırakılmaması yeterince eleman istihdam edilmesi son derece önemlidir. Bu husus kesin kurallara bağlanmalı kaynakların aşırı personel ücretleri nedeniyle tüketilerek halka yapılacak hizmetlerin önünün kesilmemesi sağlanmalıdır.

Belediyelerin hizmet alanları sınırlandırılmamalıdır. Esneklik esas alınmalı imkanlar ölçüsünde yapabildiği hizmetleri gerçekleştirebilmeli ihtiyaçlarına uygun olarak hizmet örgütlerini oluşturabilmelidir.

Daha açık bir ifade ile belediyelerin neler yapacağı değil neleri yapamayacakları belirlenmeli bunun dışında kalan her türlü hizmet belediye hizmeti alanı içinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda merkezi yönetimin yerel bazda gerçekleştirdiği hizmetler belediyelere devredilmeli ve bu oranda kaynak aktarımı da gerçekleştirilmelidir. Batıda mahalli polis ilköğretim seviyesindeki okullar ve hastaneler belediyelerin bünyesinde yer almaktadırlar. Aynı hususlar ülkemiz içinde düşünölmelidir.

Batıda yerel yöneticileri yetiştiren yerel yönetim okulları mevcuttur ve bu okullar nitelikli yöneticilerin yetiştirilmeleri için çok önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedirler. Türkiye’de bu manada bir okul yoktur. Yerel yönetimlere seçilen yöneticiler genelde yerel yönetimi görevleri esnasında tanımakta bu nedenle de hizmetleri istenen seviyede gerçekleşmemesi veya bazı yöneticilerin belediye elemanları tarafından yönetilmeleri gibi olumsuzlukları beraberinde getirmektedir.

Yerel yöneticilerden belli bir yönetim formasyonunun aranması veya yerel yönetim okullarını bitirmesinin istenmesi faydalı olacaktır. Bir yöneticinin dürüst, çalışkan ve işinin ehli olması gerekmektedir. Sadece dürüst veya çalışkan olmak yetmemektedir. Daha ideal bir seviye ararsak hem kamu ve hem de özel sektör tecrübesine sahip olan yönetici diğer vasıflarla beraber ideal yöneticidir. Bu seviyeyi bulamazsak dahi yukarıda bahsedilen asgari unsurların aranması uygun olacaktır.

Sadece 1994 yılında bir partinin İstanbul il teşkilatı yerel yönetim enstitüsü adı altında bir okul kurarak yerel yönetime talip olan adayların bu okuldan geçilmiş ve

belirlemelerini bu şekilde gerçekleştirmiştir. Söz konusu boşluk en kısa zamanda giderilmelidir.

Mevcut mevzuat belediye çalışanlarına ağır sorumluluklar getirmekte, yeni yasa taslağında ise bu sorumluluklar daha da artırılmaktadır. Şu andaki yapı içinde belediyeler ciddi konularda icraat yapmakta yetersiz kalmaktadırlar. Örneğin imara aykırı olarak yapılan bir inşaatın yıkılması için gerekli güç belediyelerde bulunmamaktadır. Zabıta sayı olarak yetersiz ve silahtan yoksundur. Kaçak inşaat sahibi silahıyla zaman zaman belediyecileri tehdit etmekte hatta fiili saldırıda bulunmaktadırlar. Yardım istenen emniyet teşkilatı her zaman gerekli desteği vermemekte, olay savcılığa intikal ettiğinde ise genelde küçük para cezalarıyla cezalandırılma cihetine gidilmekte buda yeteri kadar caydırıcı olamamakta inşaat sahibi inşaatına devam etmektedir. Belediye yöneticileri imar dışı uygulamalara izin verdiği gerekçesiyle hapsi ve görevden almayı gerektiren ağır cezalarla cezalandırılmaktadır.

Belediyelerin yukarıda da belirtildiği gibi yeterli silaha sahip ve yeterli sayıda polis yetkisiyle teçhiz edilmiş zabıta gücüne kavuşturulması, belediye imkanlarının yetersiz kalması durumunda kolluk güçlerini yardım etme mecburiyetinin getirilmesi idarecilerin inisiyatifine bırakılmaması, imar mevzuatına aykırı hareket edenlere ağır hapis cezaları getirilmesi ve bu cezaların paraya çevrilememesi ve tecil edilememesi ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bugün şehirler başı bozuk bir şekilde çarpık olarak büyümekte yerel yönetimler bu büyümenin gerisinde kalmaktadırlar. Belediyelerin izni olmadan yerleşim kısıtlanmalı sosyal yapıyı etkileyecek olumsuzluklara izin verilmemelidir. Osmanlı mahalle yönetimindeki kefalet sistemine benzer bir sistem yönetimi içinde yer almalıdır. Kısaca şehirlerdeki ilave yerleşimler belediyelerin kontrolü altında gerçekleşmelidir.

Kent suçu kente karşı işlenen suç demektir. Kent suçunun tanımı yapılmalı ve şehirlerde yaşayanlar söz konusu suçlara karşı sorumlu olmalıdırlar. Her ne kadar belediyeler hizmet yapmakla sorumlu ise, halk da o derece yapılan hizmetleri korumakla mükelleftir. Bugün yapılan hizmetlere zarar verenlere karşı cezai yaptırım imkanı yoktur. Kentte karşı işlenen suçlarla ilgili yargılanmaların çoğu yapılamamakta yada çok uzun bir

zamana yayılmaktadır. Bu nedenle sadece kent suçlarıyla ilgilenecek yerel mahkemelerin kurulması ve bu suçu işleyenlerin hızlı bir şekilde yargılanmaları gereklidir.

Belediye meclisinin toplantıları esas olarak halka açıktır. Ancak meclis önceden karar alarak bazı toplantıları gizli olarak yapabilmekte, bu toplantılara ancak mülki idare amirleri katılabilmektedirler. Bu uygulama bazı kararların halktan gizli olarak alınması sonucunu doğurmaktadır. Meclisin tüm çalışmalarına halk katılabilmeli, televizyonlar aracılığıyla bu toplantıların canlı bir şekilde halk tarafından izlenmesi sağlanmalıdır.

Belediye sınırları içinde ve mücavir alanda yer alan kamu arazilerinin belediyeye devredilmesi mecburi olmalıdır. Atıl olan kamu binaları ve araçları da aynı şekilde belediyelere devredilmelidir. Belediyelere devredilmeyen hazine arazileri genelde arazi mafyası tarafından parsellenmekte devlet arazisine sahip çıkamamakta ve buralarda gecekondü türü çarpık bir şehirleşme gerçekleşmektedir. Söz konusu kamu mallarının belediyelerce kamu yararına kullanılması şartı getirilmelidir.

62. Yerel Yönetimlerde Özel Sektör Ruhunun Gelişmesi

Belediyeler kamu hizmeti veren kurumlardır. Bunun için ihtiyaç duydukları kaynakları genelde bulamamakta ve mevcut mevzuat bağı içerisinde aktif çalışmalar yapamamaktadır. Belediyelerin özel sektör gibi kaynak oluşturacak çalışmaları yapabilmeleri bizzat veya belediye şirketleri aracılığıyla sağlanmalıdır. Özellikle büyük belediyeler müteahhitlere verdikleri hizmetleri öncelikli olarak sözkonusu faaliyetlerin içerisinde olan belediyelere veya belediye şirketlerine vermeli bu şekilde oluşacak olan müteahhit karlarının halka hizmete dönüşmesi sağlanmalıdır.

Belediyenin yaptığı plan ve diğer çalışmalar sonucunda tarlalar arsa niteliğine kavuşmakta ve değer artışıyla beraber önemli bir rant oluşmaktadır. Bu rant bugünkü uygulamada kamusal hizmet alanları dışında arazi sahibine kalmaktadır. Belediyenin çalışmaları sonucunda oluşan kentsel rantın önemli bir bölümü toplum hizmetine dönüşmek üzere belediyelere aktarılmalıdır.

Dar gelirliilerin konut sahibi olabilmeleri için belediyeler proje çalışması yapmalı, merkezi hükümet bu tür projelere gerekli maddi desteği sağlamalıdır. Bu konuda uygun Şartlarda bulunan i veya dış kredilerin belediyeler tarafından alınabilmesine imkan sağlanmalıdır. Her kesin bir konut sahibi olmaya hakkının olduğu unutulmamalıdır.

Trafikle ilgili her türlü yetki belediyelere verilmeli ve buna bağlı gelirlerde belediyelere aktarılmalıdır. Kentlerimiz yoğun trafiğin ağır baskısı altındadır. Devlet ana yollarının ve özellikle otoyolların Şehir merkezinden geçmesi yasaklanmalı ve Şehrin dışına alınması mecburiyeti getirilmelidir. Şehir içi ulaşım toplu taşımacılığa yönlendirilmeli ve belediyelere bu husustaki çalışmaları için kredi kaynakları bulunmalı gerekli destek sağlanmalı, yayaların kullanabileceği Şehir içi yollar artırılmalı yaya yürüme ve bisiklet kullanma alışkanlığı yaygınlaştırılmalı deniz kenarındaki Şehirlerde deniz taşımacılığı yaygınlaştırılmalıdır.

Belediyeler amatör spor yapanlara her türlü desteği sağlayabilmeli bununla ilgili bir kısıtlama getirilmemelidir.

Bir Afrika atasözünde "Tabiatı biz atalarımızdan devralmadık, onu çocuklarımızdan emanet aldık" denmektedir. evre tahribatına hiçbir Şekilde izin verilmemesi belediyelerin kendi sınırları içinde ve bağlantı yerlerinde bu konuda kesin yetkili olması hiçbir kurumun belediyenin izni olmaksızın çevreyi tahrip eden çalışmaları yapmasının mümkün olmaması sağlanmalıdır.

Özellikle son yıllarda yol yapımı veya santral bahaneleriyle milyonlarca yılda oluşan paha biçilemez değere sahip doğal yapı acımasızca tahrip edilmekte maalesef yetkisizlikleri nedeniyle belediyeler buna engel olamamaktadırlar. Her türlü çalışma belediyenin iznine tabi olmalıdır.

Kanalizasyon ve katı atık imhası için gerekli tesislerin belediyeler en kısa zamanda yapmalı, belediyenin gücünü aşan bu yatırımlar için gerekli finansman belediye imkanlarıyla veya merkezi hükümetin desteğiyle sağlanmalıdır.

Birçok ilimizde hava kirliliği ciddi boyutlardadır. Bu kirliliği önleyici tedbirleri belediyeler almalı bunun içinde gerekli olan mali destek belediyelere verilmelidir. Yine son yıllarda deniz ve göllerimiz hızlı bir şekilde kirlenmektedir. Bu kirlilik belediyeler ve merkezi hükümetlerce birlikte çalışılarak önlenmelidir.

Belediyelerin içme suyunu temin ettikleri su havzalara sorumsuzca kirletilmektedir. Belediye sınırları dışında dahi olsa söz konusu havzalara müdahale etme yetkisi belediyelere verilmelidir.

Köyler ve kenar mahalleler için her evde bir foseptik kuyusu yapılarak yerel arıtma yani toprağın emmesi suretiyle kanalizasyonun tabii denge içinde dengelenmesi en uygun yoldur ve dünyanın bir çok ülkesi bu methodla kanalizasyon sorununu halletmektedir.

Türkiye’de ise köy hizmetleri genel müdürlüğü yanlış bir uygulama ile köylere merkezi kanalizasyon şebekesi yapmakta ve toplanan atıklar bu şekilde derelere, ırmaklara verilmekte bu da su havzalarını son derece olumsuz olarak etkilemekte eskiden içebilecek kadar temiz olan akarsuların yanından insanlar söz konusu kirlilikten ötürü geçmek dahi istememektedir.

Bu yanlış uygulamaya derhal son verilmelidir. Her hane kendi atığını bahsettiğimiz gibi foseptik havuzu yaparak gidermelidir.

Belediye hizmetlerinin insafsızca tahrip edildiğini yukarda ifade etmiştik. En büyük tahribatı yollar görmektedir. Özellikle bol yağış alan yerlerde yağmur suları arazilere alınmamakta yollara verilmekte ve yollar hızlı bir şekilde bozulmaktadır.

Belediyelerin bu tür olumsuzlukların direk giderebilmeleri için ek yetkilerle donatılması bu tarzda zarar veren şahıslara ciddi boyutlarda caydırıcı olabilecek cezaların verilmesi gerekmektedir.

Özellikle son dönemlerde belediyeler halka hizmet verme bakımından merkezi hükümetlerin bir hayli önüne çıkmış durumdadır. Merkezi birimlerden hizmet alamayan vatandaşlar belediyelere gitmekte ve her türlü ihtiyaçları için belediye kapılarını

aşındırmaktadırlar. Buna bağlı olarak özellikle büyük yerlerde belediye başkanlığı seçimi halkı birinci derecede ilgilendirmekte, milletvekilliği seçimleri gölgede kalmaktadır. İnsanlar merkezi yönetimden umutlarını kestikleri için hizmet vereceğine inandıkları ve kendilerine yakın gördükleri siyasilere belediye başkanı olmalarını telkin etmekte parti genel başkanlarının emirleriyle hareket eden, inisiyatif kullanamayan milletvekilliğini uygun görmemektedir. Bu durum birçok değerli siyasetçinin parlamentoya gitmesini bir yönüyle engellemektedir.

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, milletvekilleri siyaset sahnesinde güçlü olan belediye başkanlarını kendilerine gelecekleri açısından birinci derecede rakip görmekte bu nedenle de belediyelerin öne çıkması başkanların güçlü bir konuma gelmesini çeşitli şekillerde engellemektedirler. Arzu edilen tek güç kaynağının ve belirleyicinin Ankara olmasıdır. Yerel yönetimler reformunun çıkmayışının esaslı nedenlerinden biride budur. Milletvekilleri belediyelerin sürekli Ankara'ya yani kendilerine muhtaç ve mahkûm olmasını istemekte kendi kanallarından geçmeksizin belediyelere herhangi bir yardımın veya desteğin yapılmasına tahammül edememekte böylesine durumlarda çeşitli şekillerde engellemeler yapmaktadır. Milletvekillerinin ana hesabı tekrar nasıl milletvekili olabilecekleridir. Bunun için mevcut siyasi düzen içinde parti merkez yönetiminin gözüne girmek önemlidir. Halkın ne istediği, halkın kimin seçilmesini istediği geri planda kalmaktadır.

Halbuki belediye başkanları halkla içiçe olan ve halkın en çok ihtiyaç duyduğu hizmetleri (su, temizlik, ulaşım vb.) halka sunan halkın nabzını çok yakından takip eden, halkın özel ailevi sıkıntıları dahil her türlü derdiyle dertlenen insanlardır. Bugünkü yapı içinde milletvekilleri halktan oldukça uzak ve kopuk durumdadırlar. Lojmanlarda oturmakta, polis tarafından korunan ve duvarlarla çevrilmiş bu lojmanlara halkın ulaşması mümkün değildir. T.B.M.M.'ne de girmek son derece zordur. Seçim bölgelerini ziyaretleri ise çok kısıtlıdır. Seçildikleri 5 yıllık süre içinde seçmenlerinin pek azı milletvekillerine ulaşabilmektedir. Zamanlarının tamamına yakını Ankara'daki politik çekişmeler içinde geçmektedir. Ankara'nın gündemini halk belirlememekte başkaları belirlemektedirler. Halbuki belediye başkanlarının gündemlerinin tamamını halk belirlemekte ve halkla içiçe bir çalışma sürdürülmektedir.

Bu nedenlerden ötürü, yani gerek halkın istek ve ihtiyaçlarının ve gerekse belediyelerin isteklerinin ve sıkıntılarının T.B.M.M.'ne taşınarak bunlara yönelik yasal düzenlemelerin yapılabilmesi halka daha iyi hizmetlerin yapılabilmesi, Ankara'nın gündemini halkın oluşturabilmesi için belediye başkanları aynı zamanda milletvekili seçilebilmeli, bununla ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bu aynı zamanda son derece iyi yetişmiş nitelikli belediye başkanlarının bilgi ve birikimlerinin T.B.M.M.'ne taşınarak çok daha güzel hizmetlerin ortaya çıkmasına ve halkla meclis arasında bir köprü oluşmasına vesile olacaktır. Ankara'da belediyeler bu şekilde birinci derecede korunmuş olacaklardır.

Bugünkü yapı içerisinde mevcut personel ile hizmetler hem pahalıya malolmakta ve Hem de yavaş yürümektedir. Son zamanlarda belediyelerde özelleştirme yoluyla daha etkin hizmetler yapmayı tercih etmektedirler. Bu hususta başarılı olmuş örnek belediyelerimiz vardır.

Bu çerçevede kaynakların daha erken kullanımı, kalifiye eleman yokluğu veya istihdamının pahalı oluşu, teknolojiyi takip edememek vb. çeşitli güçlükler içerisinde faaliyetlerini sürdüren yerel yönetimler, bazı hizmetlerini özel sektöre ihale etmişlerdir (ÖZTÜRK, 1997, s. 60).

Yerel yönetim hizmetlerinin sunulmasında, başta özel sektör olmak üzere, yerel yönetim dışındaki kuruluşların daha ağırlıklı bir rol oynaması gerektiği görüşü, hizmetlerin daha düşük maliyetle sunulabilmesi; yeterince karşılanamayan hizmetlerin sağlanması; yerel yöneticiler üzerindeki ağır mali ve idari yükün hafifletilmesi rekabetin özendirilmesi yoluyla etkinliğin ve verimliliğin artırılması girişimciliğinin özendirilmesi yeni iş alanları oluşturulması ve ekonomik büyümenin hızlandırılması vb. temel gerekçelere dayanmaktadır. Bu arada, kamu hizmetlerinin üretilmesinde özel sektörden yararlanılması, bir yerel yönetim birimi açısından hemşerilerime temel hizmetleri sunma sorumluluğundan kaçma anlamını taşımamaktadır (EMREALP, HORGAN, 1993, s. 14-20).

Şu anda yapılan özelleştirmeler yasal boşluklardan istifade edilerek gerçekleştirilmektedir. Bu konuda yasal bir düzenlemenin yapılması gereklidir. Bazı

belediye hizmetlerinin devlet memurları vasıtasıyla yapılması belediyeler kanunuyla mecburi kılınmıştır. Bu tür kısıtlamaların kaldırılması uygun olacaktır.

Özelleştirmeler halka açık bir şekilde şeffaf yöntemlerle yapılmalı en iyi hizmetin en ucuz olarak üretilmesi gerçek bir rekabet ortamı oluşturularak sağlanmalıdır.

63. Yerel Hizmetlerde Gönüllü Katılım

Belediyeler bazı hizmetleri gönüllü kişi ve kuruluşlara yaptırabilirler. Bu hizmetlerin tamamının gönüllülere yaptırılması veya belediye gönüllü işbirliği ile hizmet oluşturulması şeklinde olabilir. Bu destek son derece önemlidir. Bu kapsamda belediyeler meslek kuruluşları vakıflar, sendikalar, dernekler ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla çeşitli alanlarda işbirliği yapabilmektedirler. Şahıs olarak gönüllülerden ayrıca yararlanılabilir. Sözkonusu yararlanmalar bilgi bazında olabileceği gibi fiili katkı şeklinde de olabilir. Günümüzde gönüllü hizmetlerin sahası gittikçe genişlemektedir. İdeal olan her türlü belediye hizmetini toplumun tüm katmanlarıyla beraber ve onların katkısıyla gerçekleştirilmesidir.

Meslek kuruluşları kendi konularında uzman olan kuruluşlardır. Belediyelerin bu kuruluşlardan sonuna kadar yararlanmaları son derece faydalı olacaktır.

Vakıflarda bu kapsamda çok önemli fonksiyonları yerine getirebilirler. Özellikle Osmanlı toplumunda bunun en güzel örneklerini görmekteyiz. Vakıflar kanalıyla yapılacak hizmetlerin sınırı yoktur. Vakıf anlayışının öne çıktığı devirlerde devlete yapacak pek bir iş kalmamıştı.

Hasta hayvanların bakımı, uçamayacak durumdaki göçmen kuşların bakımı, fakir hastaların tedavisi ve harçlık verilerek taburcu edilmeleri, fakir kızlara çeyiz temin edilmesi ve onların evlendirilmesi okulların, yolların, çeşmelerin, hanların, hamamların vb. işlerin yapılması yoksul gençlerin okutulması, şehre su getirilmesi, temizlik hizmetlerinin yapılması, hizmetçilerin zarar görmemesi için kazaen kırıp döktükleri eşyaların alınması, hamalların oturup dinlenebilecek mekanların yapılması, meskeni olmayanlara ev yapılması gibi hemen her sahada vakıflar hizmet vermekte idiler. Bugün gelişmiş batı

ülkelerinde de vakıf anlayışı hızla yayılmaktadır. Geleneğimizdeki bu asil kurum yeniden tüm boyutlarıyla canlandırılmalı ve belediyeler vakıflarla beraber büyük hizmetleri gerçekleştirmelidirler. Her insanın topluma yönelik hizmet verecek bir eserinin kendi gücü oranında olması gerektiği anlayışı topluma işlenmelidir. Yerel yönetimler vakıfları vb. kuruluşları kendilerine rakip olarak görmemeli onlarla gönülden bir işbirliği içine girmelidirler.

Hizmetler halk için yapılmaktadır. Sadece seçimlerde halkın ayağına gitmek seçimlerden sonra ise onlara danışmadan onların adına hizmet vermek eksiktir. Doğru değildir.

Daha öncede belirttiğimiz gibi karar alma aşamasında ve uygulamada mutlaka halka gitmeli hizmetler halkla beraber gerçekleştirilmelidir. Bu durumda kıt olan kaynaklarla daha çok hizmet yapmak mümkün olacaktır. En büyük sorunlardan olan hizmetlerin korunması bu şekilde daha iyi gerçekleştirilecektir. Sadece belediye imkanlarıyla halkı işin dışında tutarak yapılacak hizmet hem pahalı ve kalitesiz olacak, hem de bu hizmetlerin korunması ve kalıcı olunması pek mümkün olmayacaktır. Bu metotla hizmetlerin maliyetlerinin yarı yarıya, hatta daha da aşağılara çekilmesi, %75'lere varan tasarrufların sağlanması pekala mümkündür.

Bunun en güzel örneğini değerli valimiz Sayın Recep YAZICIOĞLU 1984-1988 yılları arasında Tokat valiliği esnasında vermiş bu model "Tokat Modeli" olarak adlandırılmış ve örnek çalışma olarak çeşitli araştırmalara konu olmuştur.

Bu Modelde özel idare ve ilgili bakanlıkların ödenekleri torba bütçe şeklinde bir araya toplanarak malzemeye dönüştürülmekte, şehir merkezinde emanet komisyonları oluşturulmakta, köylerde de muhtarlara verilmekte ve bunlar tarafından halkında önemli katkılarıyla beraber yatırıma dönüştürülmektedir. Toptan alımdan dolayı malzemeler ucuza alınmakta, müteahhit karı verilmemekte ve bu şekilde büyük tasarruflar sağlanmaktadır.

600 yıllık imece kurumunun kaldırılması son derece zararlı olmuştur. Kamu hizmetlerinin her kesimine halkın mutlaka yaygın katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu olmaksızın şehirlerde ve köylerde yaygın hizmet vermek mümkün olmamaktadır.

İnce anlayışının yeniden topluma kazandırılması ve belediyelerin bu imkandan sonuna kadar yararlanması gerekmektedir. Halktan katılım payı almak yerine bu yolla onu yatırımların ve hizmetlerin içine çekmek daha doğrudur. Aksi halde her şeyi belediyeden bekleyen kendisini olayın dışında gören bugünkü anlayışla ideal boyutlarda belediye hizmetlerini gerçekleştirmek imkansızdır.

Şehirlerde yaşayan insanları ilgilendiren büyük ölçekli hizmetlerin gerçekleştirilebilmesi için halkın da görüşü alınmak suretiyle bu tür hizmetlerin finansmanının sağlanabilmesi amacıyla ek vergi koyma yetkisi belediyelere verilmelidir. Belediyelere kendi imkanlarıyla elde edecekleri gelirlerin merkezi hükümet kanalıyla gelecek gelirlerden fazla olacağı batıdaki gelir sisteminin sağlanması gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

- BARATALI, Bülent : Yerel Yönetimler Yasası Formu, Ege Belediyeler Yayınları, İzmir, 1997.
- ERTEN, Metin : Kentler ve Sorunları, Yayınlanmış Çalışma, İstanbul, 1992.
- _____ : Yerel Yönetimler Ders Notları, İstanbul, 1999.
- ERYILMAZ, Bilal : Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması, İstanbul, 1980.
- ITO : İstanbul'un Çevre Sorunları ve Çözüm Yolları, ITO Yayınları İstanbul, 1991.
- KELEŞ, Ruşen
ÜNSAL, Artun : Kent ve Siyaset, Şiddet, AÜ-SBF Yayınları Nr.507, Ankara, 1982.
- KELEŞ, Ruşen : Kentleşme Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, 1996.
- OKUTAN, Atakan : Türkiye'de Kentleşme ve Siyasal Yapı, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995.
- ÖZFATURA, Burhan : Yerel Yönetimler Yasası Forumu,
- ÖZTÜRK, Asım : Ege Belediyeler Birliği Yayınları, İzmir, 1997.

- : 21.Y.Y. Türkiye İçin Yerel Yönetim Modeli, İstanbul, 1997.
- TOPTOP, Nuri : Mahalli İdareler Yargı Yayınları, İstanbul, 1994.
- TUTUM, Cahit : Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma, İstanbul, 1994.
- TÜTENGİL, C.Orhan : 100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1975.
- YAZICIOĞLU, Recep : Nasıl Bir Yerel Yönetim, Ankara, 1999.
- b. Makaleler**
- AKIN, Emel : “Konut Gereksinimi = Sayısal Konut Açığı mı”, **Çağdaş Yönetim Dergisi**, Sayı: 2 (Temmuz 1997), ss. 53-61.
- AKBAY, Akif : “Gecekondu Sorunu”, **Konutbirlik Dergisi**, Sayı: 132 (Ocak 1991), ss. 13-23.
- ERDEM, Metin : “Konut ve İnsan”, **Evrensel Kültür Dergisi**, Sayı: 80 (Aralık 1998), ss. 80-91.
- GARIPOĞLU, Zahit : “Su Havzalarının Kirlenmesi”, **Çevre ve Mühendislik Dergisi**, Sayı: 7 (1995), ss. 3-5.
- MENĞİ, A. Kaplan : “F.Almanya’da Yerel Yönetimler, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Sayı: 4 (1997), ss. 93-100.
- MİMARLAR ODASI : “İmar Affı Üzerine Oda Görüşü, **Mimarlık Dergisi**, Sayı: 188 (1983), ss. 42-44.

EKLER

EK-1

AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI (EUROPEAN CHARTER OF LOCAL SELFGOVERNMENT)

Avrupa Konseyince 1985 de hazırlanıp imzaya açılan şart, ülkemiz tarafından 21 Kasım 1988 de imzalanmış, 1991'de onaylanmış 3723 sayılı yasa ile bazı çekincelerle onaylanmış, Resmi Gazete'de 3 Ekim 1992'de yayınlanmasıyla ülkemiz bakımından yürürlüğe girmiştir.

Aşağıda adı geçen 3723 sayılı kanun ile Şart'ın tam metni alınmıştır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna dair Kanun :

Kanun No : 3723
Kabul Ta. : 08.05.1991
R:G : 21.05.1991 S.20877
Dstr.Trp. : 5 , C.30 s.140

Madde 1

Avrupa Konseyi Çerçevesinde hazırlanan ve Türkiye tarafından 21.11.1998 tarihinde Starsbourg'da imzalanan "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı" nın 12. maddesinin 1 numaralı fıkrasına göre

- a. 2 ve 5 inci maddelerinin ,
- b. 3 , 7 ve 8 maddelerinin 1 ve 2 numaralı fıkralarının
- c. 4 üncü maddesinin 1,2,3,4 ve 5 numaralı fıkralarının ,
- d. 6 ıncı maddesinin 2 numaralı fıkrasının ,
- e. 9 uncu maddesinin 1,2,3,5 ve 8 numaralı fıkralarının
- f. 10 uncu maddesinin 1 numaralı fıkrasının ,

Kabul edilerek onaylanması uygun bulunmuştur.

Madde 2

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının 12 'inci maddesinin 3 numaralı fıkrası gereğince bu Şartın diğer maddelerinin veya fıkralarının bilahare kabulünce beyana, Bakanlar kurulu yetkilidir.

Madde 3

Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4

Bu Kanun hükümlerini Bakanlar kurulu yürütür.

ÖNSÖZ (*)

İş bu Şartı imzalayan Avrupa Konseyi üyesi Devletler,Avrupa Konseyinin amacının üyeleri arasında ortak mirasları olan ideal ve ilkeleri korumak ve gerçekleştirmek için daha ileri bir birlik sağlamak olduğunu düşünerek,

Bu amacın gerçekleştirilmesinin yollarından birisinin idari alanda anlaşmalar yapmak olduğunu düşünerek,

Yerel makamların her türlü demokratik rejimin ana temellerinden birisi olduğunu düşünerek,

Vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin tümünün paylaştığı demokratik ilkelerden biri olduğunu düşünerek, bu hakkın en doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde olduğuna kani olarak,

Gerçek yetkilerle donatılmış yerel makamların varlığının hem etkili hemde vatandaşlara yakın bir yönetimi sağlayacağına kani olarak,

Değişik Avrupa ülkelerinde özerk yerel yönetimlerin korunması ve güçlendirilmesinin demokratik ilkelere ve idarede ademi merkeziyetçiliğe dayanan bir Avrupa oluşturulmasında önemli bir katkı sağlayacağını düşünerek,

Bunun demokratik bir şekilde oluşan karar organlarına ve sorumlulukları bakımından, bu sorumlulukların kullanılmasındaki olanak ve yöntemler bakımından ve bu sorumluluklar karşılanması için gerekli kaynaklar bakımından geniş bir özerkliğe sahip yerel makamların varlığını gerektirdiğini teyit ederek,

Madde 1

Taraflar bu Şart'ın 12 inci maddesinde belirtilen şekil ve ölçüde kendilerini aşağıdaki maddelerle bağlı kabul edeceklerini taahhüt ederler.

BÖLÜM 1

Madde 2

Özerk yerel yönetimlerin anayasal ve hukuki dayanağı :

Özerk yerel yönetimler ilkesi ulusal mevzuatla ve uygun olduğu durumlarda anayasa ile tanınacaktır.

Madde 3

Özerk yerel yönetim kavramı

1 - Özerk yerel yönetim kavramı yerel makamların, kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanı anlamını taşır.

2 - Bu hak, doğrudan, eşit ve genel oya dayanan gizli seçim sistemine göre serbestçe seçilmiş üyelerden oluşan ve kendilerine karşı sorumlu yürütme organlarına sahip olabilen meclisler veya kurul toplantıları tarafından kullanılacaktır. Bu hüküm,

mevzuatın olanak verdiği durumlarda, vatandaşlardan oluşan meclislere, referandumlara veya vatandaşların doğrudan katılımına olanak veren öteki yöntemlere başvurulabilmesi hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

Madde 4

Özerk yerel yönetimin kapsamı :

1 - Yerel yönetimlerin temel yetki ve sorumlulukları anayasa yada kanun ile belirlenecektir. Bununla beraber , bu hüküm yerel yönetimlere kanuna uygun olarak belirli amaçlar için yetki sorumluluklar verilmesine engel teşkil etmeyecektir.

2 -Yerel yönetimler, kanun tarafından belirlenen sınırlar içerisinde, yetki alanlarının dışında bırakılmış olmayan veya başka herhangi bir makamın görevlendirilmemiş olduğu tüm konularda faaliyette bulunmak açısından takdir hakkına sahip olacaklardır.

3 - Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır. Sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin kapsam ve niteliğiyle yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.

4 - Yerl makamlara verilen yetkiler normal olarak tam ve münhasırdır. Kanunda ön görülen durumların başında , bu yetkiler öteki merkezi veya bölgesel makamlar tarafından zayıflatılamaz veya sınıflandırılmaz.

5 - Yerel makamların merkezi veya bölgesel bir makam tarafından yetkilendirildiği durumlarda, bu yetkilerin yerel koşullarla uyumlu olarak kullanılabilmesinde yerel makamlara olanaklar ölçüsünde takdir hakkı tanınacaktır.

6 - Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konularla ilişkin planlama ve karar almak süreçleri içinde kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır.

Madde 5

Yerel yönetim sınırlarının korunması :

Yerel yönetimlerin sınırlarında, mevzuatın elverdiği durumlarda ve mümkünse bir referandum yoluyla ilgili yerel topluluklara önceden danışılmadan değişiklik yapılamaz.

Madde 6

Yerel makamların görevleri için gereken uygun idari örgütlenme ve kaynaklar

1 - Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere hâle getirmemek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlarla uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir.

2 - Yerel yönetimlerde görevlilerin çalışma koşulları liyakat ve yeteneğe göre yüksek nitelikli eleman istihdamına imkan verecek ölçüde değildir. Bu amaçla yeterli eğitim olanaklarıyla ücret ve mesleki ilerleme olanakları sağlanmalıdır.

Madde 7

Yerel düzeydeki sorumlulukların kullanılma koşulları

1 - Yerel düzeyde seçilmiş temsilcilerin görev koşulları görevlerin serbestçe yerine getirilmesi olanağını sağlayabilmelidir.

2 - Görev koşulları söz konusu görevin yürütülmesi sırasında yapılacak masrafların uygun biçimde mali tazminiyle birlikte , uygunsa , kazanç kaybının tazminine veya yapılan işin karşılığında ücret ve buna tekabül eden sosyal sigorta primlerin ödenmesine olanak sağlayacaktır.

3 - Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetler kanunla veya temel hukuki ilkelere göre belirlenir.

Madde 8

Yerel makamların faaliyetlerinin idari denetimi

1-Yerel makamların her türlü idari denetimi ancak kanunla veya anayasa ile belirlenmiş durumlarda ve yönetmeliklerle gerçekleştirilebilir.

2 - Yerel makamların faaliyetlerinin idari denetimi normal olarak sadece kanunla ve anayasal ilkelerle uygunluk sağlamak amacıyla yapılacaktır. Bununla beraber, üst makamlar yerel makamları yetkili kıldıkları işlerin gereğine göre yapılıp yapılmadığını idari denetime tabi tutabileceklerdir.

3-Yerel makamların idari denetimi, denetleyen makamın müdahalesinin korunması amaçlanan çıkarların önem ile orantılı olarak sınıflandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmalıdır.

Madde 9

Yerel Makamların mali kaynakları :

1-Ulusal ekonomik politika çerçevesinde, yerel makamlara kendi yetkileri dahilinde serbestçe kullanabilecekleri yeterli mali kaynaklar sağlanacaktır.

2-Yerel makamların mali kaynakları anayasa ve kanunla belirlenen sorumluluklarla orantılı olacaktır.

3-Yerel makamların mali kaynaklarının en azından bir bölümü oranlarını kendilerini kanunun koyduğu sınırlar dahilinde belirleyebilecekleri yerel vergi ve harçlardan sağlanacaktır.

4-Yerel makamların mali kaynakların dayandığı mali sistemler,görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların mümkün olduğunca izlenebilmesine olanak tanımaya yetecek ölçüde çeşitlilik arzetmeli ve esneklik taşımalıdır.

5 - Mali bakımdan daha zayıf olan yerel makamların korunması, potansiyel mali kaynakların ve karşılanması gereken mali yükün eşitsiz dağılımın etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik mali eşitleme yöntemlerinin veya buna eş önlemlerin alınmasını gerektirir. Bu yöntemler ve önlemler yerel makamların kendi sorumluluk alanlarında kullanabilecekleri takdir hakkını azaltmayacaktır.

6-Yeniden dağıtılan kaynakların yerel makamlara tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda kendilerine uygun bir biçimde danışılacaktır.

7-Mümkün olduğu ölçüde yerel makamlara yapılan hibeler belli projelerin finansmanına tahsil edilme koşulu taşımayacaktır. Hibe verilmesi yerel makamların kendi yetki alanları içinde kendi politikalarına ilişkin olarak takdir hakkı kullanmadaki temel özgürlüklerine hale getirmeyecektir.

8-Yerel makamlar sermaye yatırımlarının finansmanı için kanunla belirlenen sınırlar içerisinde ulusal sermaye piyasasına girebilecektir.

Madde 10

Yerel makamların birlik kurma ve birliklere katılma hakkı

1 - Yerel makamlar yetkilerini kullanırken ortak ilgi alanındaki görevlerini yerine getirebilmek amacıyla, başka yerel makamlarla işbirliği yapabilecekler ve kanunlar çerçevesinde birlikler kurabileceklerdir.

2 - Her devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.

Madde 11

Özerk yerel yönetimlerin yasal korunması

Yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan özerk yönetim ilkelerine riayeti sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır.

BÖLÜM II

Muhtelif Hükümler

Madde 12

Yükümlülükler

1-Her Akit taraf, bu Şart'ı I.Bölümdeki paragraflardan en az 10 tanesi aşağıdakilerin arasından seçilmek üzere en az 20 paragrafı ile kendisini bağlı kabul etmeyi taahhüt edecektir.

- Madde 2,
- Madde 3 , paragraf 1 ve 2 ,
- Madde 4 , paragraf 1 , 2 ve 4 ,
- Madde 5 ,
- Madde 7 , paragraf 1 ,
- Madde 8 , paragraf 2 ,
- Madde 9 , paragraf 1 , 2 ve 3 ,
- Madde 10 , paragraf 1
- Madde 11

2 -Sözleşmeye taraf olan her Devlet onay, kabul veya tasvip belgesini tevdi ederken bu maddenin 1. paragraf hükümleriyle uygun olarak seçtiği paragrafları Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirecektir.

3-Herhangi bir Taraf Devlet, bu maddenin 1.paragraf hükümlerine göre sözleşmenin henüz kabul etmemiş olduğu herhangi bir paragrafıyla veya paragraflarıyla kendini bağlı addedeceğini daha sonraki herhangi bir tarihte Genel Sekretere bildirebilir. Sonradan kabul edilebilen bu tür işleminin ayrılmaz bir parçası addedilecek ve Genel Sekreterin bildirim aldığı tarihten sonra 3 aylık süreyi izleyen ayın ilk gününden başlamak üzere aynı etkiyi taşıyacaktır.

Madde 13

Bu Şart'ın kapsayacağı makamlar

İş bu Şart'ayer alan özerk yerel yönetim ilkeleri Akit Tarafın ülkesinde mevcut bulunan yerel makamların tüm kategorileri için uygulanır. Bununla beraber akit taraf onay kabul veya tasvip belgesini sunarken, bu şart'ın yerel veya bölgesel makamların sadece hangi kategorileri için uygulanmasını ön gördüğü veya uygulama dışında bırakmayı ön gördüğü katogorileri belirleyebilir. Avrupa Konseyi Genel Sekreterine daha yapabileceği bildirimlerle, yukarıdakilerden başka yerel veya bölgesel makam katogorilerini de şart'ın kapsamına dahil edebilir.

Madde 14

Bilgi sağlanması

Her akit taraf bu şartın hükümlerine uygunluk sağlamak amacıyla kabul ettiği mevzuat hükümleriyle aldığı öteki önermeler konusunda ilişkin tüm bilgiyi Avrupa Konseyi genel Sekreterine iletacaktır.

BÖLÜM III

Madde 15

İmza, onay ve yürürlüğe girme

1 -Bu Şart Avrupa Konseyi üyesi tüm ülkelerin imzasına açık olacaktır. Onay, kabul veya tasvip işlemine tabii olacaktır. Onay, kabul veya tasvip belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterine tevdi edilecektir.

2 - Bu Şart Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden dördünün bu şartla bağlı olmayı kabul ettiklerini yukarıdaki paragraf hükümlerine uygun olarak daha sonra bildirmelerinden itibaren geçecek 3 aylık süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

3 - Bu şart'la bağlı olmayı kabul edeceğini daha sonra beyan eden herhangi bir üye devlet bakımında; bu şart onay, kabul veya tasvip belgesinin tevdii tarihinden sonra geçecek 3 aylık bir süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

Madde 16

Topraklara ilişki hüküm

1 – Herhangi bir devlet, imzalama sırasında veya onay, kabul veya tasvip belgesini tevdii ederken bu şartın uygulanacağı toprak ya da toprakları belirleyebilir.

2 – Herhangi bir devlet daha sonraki herhangi bir tarihte yapacağı Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne muhatap bir beyanla, bu şart'ın uygulama alanını beyanda belirleyeceği başka herhangi bir toprağı teşmil edebilir. Şart, bu tür topraklar için, bu beyanın Genel Sekreterin eline geçtiği tarihten sonra geçecek 3 aylık süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

3 - Yukarıdaki 2 paragraf çerçevesinde yapılan herhangi bir beyan , bu beyanda belirlenen toprak bakımından, Genel Sekretere hitaben yapılacak bir bildirim ile geri çekilebilir. Bu geri çekme, Genel sekreterin bu bildirimini aldığı tarihten sonra geçecek 6 aylık süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

Madde 17

Çekilme

1 – Herhangi bir taraf, kedis bakımından bu Şart'ın yürürlüğe girişini izleyen beş yıllık bir sürenin geçmesinden sonra, bu şarttan çekilebilir. Bu durumlarda, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine altı ay önce bildirimde bulunmaktadır. Bu tür çekilmeler, Taraf Devlet sayısının dörtten az olmaması koşuluyla diğer taraf devletler bakımında Şart'ın geçerliliğini etkilemeyecektir.

2 - Yukarıda paragrafta belirlenen hükümler çerçevesinde herhangi bir taraf devlet, 12. maddenin 1. paragrafında ön görülen sayı ve tipteki paragraflarla bağlı olduğu sürece, Şart'ın 1.paragrafında öngörülen sayı ve tipteki paragraflarla bağlı olduğu sürece, şartın 1. bölümünün herhangi bir paragrafından çekilebilir. Herhangi bir taraf devlet bir paragraftan

çekilerek 12. maddenin 1.paragrafının gereğini karşılamayan bir duruma geliyorsa, şartın kendisinden de çekilmiş sayılacaktır.

Madde 18

Bildirimler

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri :

- a. Her imzalamayı,
- b. Tüm onay, kabul veya tasvip belgelerinin tevdiini,
- c. Bu Şart'ın 15. madde hükümlerine göre her yürürlüğe giriş tarihini,;
- d. 12. maddenin 2. ve 3. paragraflarının hükümlerinin uygulanması çerçevesinde alınan her bildirimini,;
- e. 13. maddenin hükümlerinin uygulanması çerçevesinde alınan her bildirimini,;
- f. Bu Şart'a ilişkin diğer herhangi bir işlem, bildirim veya yazışmayı,

Avrupa Konseyi hükümleri kabul zımında gereği gibi yetkili kılınmış aşağıda imzaları bulunanlar iş bu şartı imzalamışlardır.

Avrupa Konseyi Arşivlerinde saklanacak iş bu sözleşme İngilizce ve Fransızca olarak ve her iki metinde aynı derecede geçerli olmak üzere, tek nüsha halinde 15 Ekim 1985 tarihinde Strasbourg'da düzenlenmiştir. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Avrupa Konseyi üyesi Devletlerin her birine bu Şart'ın aslına uygun suretlerini iletacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

SÜTLÜOĞLU, 1954 yılında Rize/Ardeşen'de doğdu. İlk ve Ortaokulu Ardeşen'de, Lise'yi Rize ve İstanbul'da okudu. 1976 Şubat ayında İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni bitirdi.

Aynı yıl Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşvik Ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nde uzman olarak çalıştı ve buradan Çalışma Bakanlığı İş Müfettiş Yardımcılığı'na geçti. Bilahare yeterlilik sınavını başararak müfettiş oldu ve 1988 yılına kadar bu görevde kaldı.

12 yıllık Devlet Memurluğundan sonra özel sektöre geçti Akfa Çay A.Ş. de genel müdür yardımcılığı ve genel müdürlük Risaş A.Ş. de genel müdürlük Süttaş A.Ş. de yönetim kurulu başkanlığı yaptı.

1989 yılında Ardeşen Belediye başkanlığına aday oldu ancak, seçimi kazanamadı. 1994 seçimlerinde yeniden aday oldu ve Ardeşen Belediye Başkanı seçildi. 1999 yılı seçimlerini tekrar kazandı. Halen Ardeşen Belediye Başkanlığı görevini sürdürüyor.

Özel sektörde görev yaparken Çay Sanayicileri Derneğini kurdu ve bir süre bu görevi sürdürdü. Çeşitli vakıf ve derneklerde sosyal faaliyetlerde bulundu.

SÜTLÜOĞLU, evli ve dört çocuk babası olup İngilizce bilmektedir.